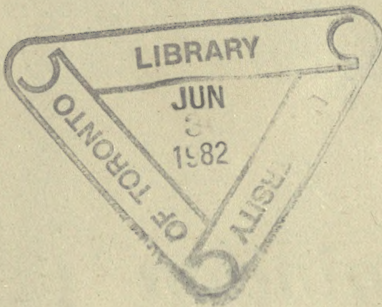
Szép Ernő

Sok minden

Athenaeum
irodalmi és nyomdai
részvénytársulat kiadása
Budapesten 1914

7039. — Budapest, az Athenaeum r.-t. könyvnyomdája.

Kedves olvasó, úgy érzem, mintha valami előszóval tartoznám neked, vagy talán magamnak. Ezután az első lap után, amelyre ezt a pár sort teszem, sok-sok levél jön, ezeket a leveleket telinyomtatták avval az irkafirkával, amit egyik napról a másikra az ujságba irt valaki, aki itt járkál ezen a világon és nincs jobb dolga, mint hogy egy-egy percre megállítsa a többi embert: nézz ide . . . nézz oda . . . látod? . . .

Amit ebben a könyvben találsz, kedves olvasó, csak úgy érinti az életet, mint a lehellet az ablakot, vagy mint egy-egy gyufa lángja a sötétséget. Összeszedtem egy könyvre valót ebből az irkafirkából és azt irtam a tetejébe: »Sok semmi«. Az Athenaeum kitünő igazgatója azonban nem volt megelégedve

evvel a címmel, azt mondta, hogy semmiért nem lehet a közönségtől pénzt kérni, legyen a könyv címe inkább: »Sok minden«. Belenyugodtam a változtatásba, így lett a semmiből minden. A világon úgyis mindenből megint semmi lesz, gondolom magamban s ez a gondolat megadja nekem az elégtételt.

(sz. e.)

Kis cikk a szeretetről.

Egyszer egy privát ember otthon, magában, az asztalnál ülvén, lekönyökölt jobbkarjára, öklére tette a fejét és eltünődött maga felől meg a világ felől. Maga elé gondolta a világot: milyen rendesen, nyugodtan járnak, beszélnek, tesznek-vesznek az emberek, mintha mind éltek volna már egyszer és mindent kitanultak volna és most már mindennel tisztában lennének. Ijedten érezte a privát ember, hogy ő először él és elgondolta, milyen különös is az, hogy ő utánozza a többi embert, éppen úgy öltözködik, ahogy ők, éppen úgy beszélget, éppen úgy vélekedik és éppen úgy érez mindent, mint a többi emberek. Elgondolta gondolkozásában, hogy az ő véleményei és érzései nem is az övéi, csak elmajmolta a többi emberektől. Mentegette magát maga előtt, hogy hát belecsöppenvén az előtte ismeretlen világba, s a többi ember közt nevelődvén, nem tehet róla, hogy olyan lett, mint mindenki. De értelme nem győzött csudálkozni

és lelke nem győzött nyugtalankodni. A privát ember eltünődött azon, milyen módon beszél és milyen módon bánik a többi emberekkel, akik közt az életet tölti. Elképzelvén magát a többi ember közt, rosszul érezte magát és mert végtelenül önző volt, jól szerette volna magát érezni. Válogatni kezdett azok között a megfoghatalan holmik közt, amikkel a lelkét teliszedte volt tapasztalatlanságában s amelyeket nehezére esett mindig magával hurcolni. Irígység ... gyűlölet ... harag ... megvetés ... útálat ... Mindezek fárasztották, kikívánkoztak a lelkéből, de a lelke fenekén ott volt a szeretet, az leülepedett, leragadt, hozzá nőtt a lelkéhez, szinte egy volt vele.

Ejnye, a lelkem meg a szeretet nagyon összeszűrték a levet, legjobb lesz ez az érzés, a többit szórjuk ki, menjenek szélnek. Én tehát az embereket szeretem, gondolta magában a privát ember. Én hát jó leszek mindenkihez és nem erőlködök többet, hogy úgy érintkezzem az emberekkel, ahogy szokás ezen a világon, hanem mindent úgy mondok és úgy csinálok, ahogy diktálja a lelkem. Én most már csakugyan én leszek az én életem minden pillanata az én életem lesz. Hiszen csak egyszer élek. Először is minden embertársamat tegezni fogom, mert mindenkit szeretek, akit pedig szeretünk, annak úgy esik jól mondani : te. Nem fogom köszönésnek a kalapom fölemelni a fejemről, hiszen ennek semmi értelme nincs, hanem megölelem az ismerőst, akivel találkozom. Ha szép gyer-

meket látok az utcán, lehajolok, megcsókolom. Ha a méregtől ordító embert látok, nekiszaladok és megcsiklandozom a hónaalját.

Ha két ember összevész, közéjük állok és addig hízelgek nekik, míg kibékülnek egymással. Ha egy nőt találok a sétány padján, bánatos arccal nézvén le a porba, mellé ülök és bemutatkozás nélkül megkérem, mondja meg, mi a baja, hátha meg tudom vígasztalni. Ha a vendéglőben éjfélkor egy férfi magában ül egy asztalnál és tekintete hazátlanul bolyong a többi asztalon, a mennyezeten, az ablakon, a sótartóba dugott fogpiszkálók sűrűjében, a szivarja hamuján és észreveszem, hogy sóhajtott, — az asztalához lépek, felajánlom neki, hogy mellé-ülök, beszélgessünk, ne legyen egyedül. Minden idegenre, aki az arcomba néz, rámosolygok, hogy mosolyt lásson . . .

Még sok mindent végzett el így magában a privát ember és angyali derüvel orcáin, frissen dobogó szívvel, tündéri könnyűséggel lelkében ment el hazulról. Ahogy az utcára kiért, megpillantott egy urat, aki szórakozottan ment át a kocsiúton, a háta mögött pedig vadul tülkölt egy auto. A privát ember odaszaladt, félrerántotta az urat és gyöngéden szólott rá : Drága embertársam, miért nem vigyázol, mikor a kocsiúton mégy ? Az úr összehúzta a két szemöldökét, egyet lépett hátra, végigmérte a privát embert és keményen rákiáltott : Hol őriztünk együtt disznót ?

„Ujesztendő, vígság-szerző

most kezd újulni, újulással víg örömöt most kell hirdetni« — kántálták a vékonyhangú kis parasztfiúk az ablakunk alatt a rég elment Szilveszter-estéken az alföldi kis városban. Tegnap, 1913 január elsején, reggel nyolc órakor egy kis pesti öltözetű parasztgyerek kopogtatott fel álmomból, számlát hozott egy régi suszteremtől, akinek a cipőit már évek előtt elsétáltam. A cipők meghaltak, a számla életben maradt, úgy látszik, a számlát erősebb bőrből készítik a suszterek, mint a cipőket. A suszter pénzt kívánt, az inasa pedig boldog új évet kívánt. Egy kis vizitkártyát tartott piszkos kezében, a számlával együtt átadta, ez volt ráírva: B. ú. é. k. Ez a négy betű nyomtatva volt, alatta szelid gyerekírással: »N. N. cipész tanonca«. Egyszóval N. N. cipész tanonca nekem boldog új évet kíván. A kis fiú az ajtóban állott, nem nézett rám, tudatlan szemeit sétálni küldte, a falra akasztott karikaturákat nézte, amelyeket festő barátaim rajzoltak rólam. A gyereket felriasztottam szórakozásából:

— Hát osztán, mondjad csak, mit kívánsz te énnékem?

A suszterinas zavarba jött, nem válaszolt, a kalapját forgatta a kezében, vagy lehet, hogy nem is forgatta, nem emlékszem pontosan.

— Felelj hát, ne félj, — mondok — mit kivánsz te énnékem?

— Semmit, nagyságos úr... N. úr (a gazdája) azt mondta, hogy ne menjek vissza pénz nélkül.

— Jó, jó fiam, ne beszélj most erről, azt mondd meg, mit kivánsz. Semmit se kívánsz nekem? Hát mi van erre a kártyára írva?

A gyerek ártatlanul fölemelte rám tekintetét, nem volt elkészülve rá, hogy ennyi dolga lesz velem.

— Az van ráírva, — mondok — hogy te, N. N. cipész tanonca, b. ú. é. k. Hát nem tudod, hogy mit tesz ez a négy betű? Mi az, hogy b. ú. é. k.?

— Boldog új évet kívánok — mondta a fiú, mosolygott és megkönnyebbült.

— Na látod. Hol vetted ezt a kártyát?

— A trafikban vettem.

— Mennyiért?

— Tizenkettőt adtak egy hatosért.

— Mit gondolsz, mennyi újévi ajándékot kapsz most tőlem?

N. N. cipész tanonca kikapcsolta tekintetét a szememből, szemérmesen elnézett, mosolygott és vállat vont, vagy lehet, nem is vont, nem emlékszem pontosan.

— Örülsz, ha egy koronát adok?

— Igenis, nagyságos úr.

Minthogy nem vagyok gazdag, a pénz nem számít nálam, hát két koronát adtam a tanoncnak, aki kellemesen csalódott, mint mondani szokás.

— Mit mondjak, nagyságos úr, N. úrnak? (A gazdájának.)

— Semmit, fiam, hanem azt mondd meg nekem, hogy csakugyan kívánsz-e te énnekem boldog újévet?

A gyerek, aki már túl volt a borravalón, nyugtalan, zavart volt, csak mosolygott, kegyetlen kérdéseim kínja s a pénz öröme veszekedtek lelkében.

— Na eredj el. Nesze vissza a kártya is.

N. N. cipész tanonca eltávozott hajlékomból, visszafeküdtem az ágyba, mintegy negyedóráig néztem a fekete ágaikkal jajgató margitszigeti fákat, azután megint elaludtam.

Éjfél. Jaj, írni kell. Megnézem az órámat. A kismutató is, a nagymutató is a keskeny római tizenkettesre céloz. Pont tizenkettő. Éjfél. Csodálatos vékony tengely, amin ez a rettenetes nagy világ tegnapról holnapra fordul. Éjfél van. Mennyi templom van a világon, mennyi torony, mennyi toronyóra, az most mind kong, zeng, búg, kalapál. Hogy szeretném hallani mindet együtt, egyszerre. Nem hallok egyet se, a kávéház zaját hallom, ez a zaj folyik, mint a sárga esővíz a csatornából a hordóba. Hogy néz ki most a világ ? Mit csinálnak ebben a percben az emberek az egész világon ? Falvak szélein ugatnak a kutyák, a városok klubjaiban eltorzult kártyások ülnek, házastársak vetkeznek, színházban voltak, az asszony az ágy szélére ül, kezeit ölébe lankasztja és elábrándozik, kórházakban nyitott szemű szenvedők, bezárt raktárakban egerek szaladgálnak, operaénekesnő a hotelszobában zihál koszorúja fölött, csecsemők

mosolyognak, a hold nagy tavakon sétál, mulatóhelyeken kopasz urak frakkban és monoklival próbálnak örülni, a csataldsai mezőn harcra felszerelt férfiak feküsznek megfagyva, gyáva fiatalember megy felfelé egy utcai nővel sötét lépcsőházban, vonatok rohannak egymásba, kis vendéglőben danolnak, fogfájósok nyöszörögnek, ittas nászéj a szállodában, egy gyűrött plasztronu úr a tükörrel szemben agyonlövi magát, az őserdőben párducok nyújtózkodnak, fiatal rabok sóhajtoznak a cellákban, bábát csengetnek föl, üres villamosok zúgnak a külvárosokban, házibálon szól a zongora, felravatalozott halott gondolkozik a másvilágról, részeg emberek verekednek az utcasarkon, malomban süvítenek a szíjjak, a hajón matrózok pipálnak, macska nyávog a kémények között, elhagyott palánkok között a gyilkos bicskája villog, az áldozat hörög, a templomokban a csönd imádkozik, a táncosnő sír öltözőjében, mennyi villany, gáz, petróleum, gyertya és csillag világít és mennyi sötétség van.

Valahol egy város ég és hány cigarettára gyujtottak ebben a pillanatban ... Csak ebben a kávéházban mennyi cigaretta ég. A finom, sovány kék füstök felfelé keringőznek a cigaretták végéről, a levegőben találkoznak, összefogóznak, összefolynak, együtt szállanak, mint halvány, messzi madárcsapat. Az emberek, akiket a füst lennhagyott, beszélnek, csevegnek, kiabálnak, suttognak, nevetgélnek, dúdolnak, női kacaj kígyózik. A kávéház beszél, mormol,

csobog, zúg, énekel... a két tenyerem a két fülemre tapasztom, csend lett. Elveszem a két tenyerem, megint vihar van. Egymás után, szaporán csinálom ezt, könyökölök és nyomkodom a két fülemet a két kezemmel. Milyen különös zene. Mintha a cintányért vernék a pokolban.

Jégpálya. Korcsolyát kötöttem s rászállottam a jégre. Milyen kellemes és milyen meglepő, hogy csúszok, futok a jég homályos tükrén, szinte lengek a két keskeny érctalp felett, milyen különös, hogy nem felejtettem el ezt a kis téli tudományt a hosszú esztendők óta, mióta utoljára korcsolyáztam. Oh, gyerünk vissza az ifjú élvek e síma mezejére, örvendjünk ez egyszerű, egészséges jó örömnek, öleljük mellünkbe hevesen a szembejövő friss szelet, csípessük cipószínűre orcánkat az ártatlan hidegtől, csússzunk jobbra-balra, iramodjunk neki, fussunk, repüljünk, forogjunk, szédüljünk egy kicsit, felejtkezzünk el... az ólmos fényű jégen hosszú, szeszélyes árnyékom fut velem a korcsolyáktól írt végtelen, karcsú hieroglifák között, a magasból ragyogó villamos ívlámpák világításában. Arcok villannak el mellettem jobbra-balra, csupa idegen arc, senkit se ismerek ezen a nagy jégpályán, magamban forgolódom, tünedezek a sajátságosan mozgó sokaságban. A melegedő pavillon előtt a katonabanda játszik, kedves, buta amerikai nótát ro-

pogtatnak a tréfás réztrombiták, hangos nevetés, itt-ott ijedt sikongatás, vígan csörgő diskurzusok az elfutó párok mosolygó ajkán, Istenem, mit beszélgethetnek, valami olyan kedveset és üreset, mint amit a katonazene játszik. Kifelé igyekszem a középről, gyors hajlásokkal kikerülöm a korcsolyázókat, kicsúszok a pálya szélére, a korlátnak támaszkodom, nézni egy kicsit a népet. A félkarommal lekönyökölök, s engedem magam előtt szédelegni ezt a közeli, mégis oly távolinak tetsző világot.

Mozdulatlan tekintetem előtt kecsesen, s jó melegen öltöztetett gyerekek futkároznak, egy-egy pici kis leány még gyámoltalanul kacsázik, néha, mikor az egyensúlya bajba jutott, hirtelen kiterjeszti két gyenge karját, balanszirozik velük, mint mikor a kis madár a szárnyát lebegteti. Szép karcsú fiuk hasítanak tova, fehér pamutkabátban s fehér sipkában, térdigérő sportnadrágban, mi mindent tudnak a jégen, féllábon milyen nagy köröket húznak, leguggolnak, forognak, tánclépéseket tesznek, a korcsolya orra hegyén szaladnak. Kisasszonyok illannak el, zajtalanul, kecses sportkabátban, sipkában, jobb és bal korcsolyájuk megvillan nyugodt időközökben, ahogy a lábukat váltják. Egy-egy kényelmes, kövér bundába menekült hölgyet szánkószéken repítenek maguk előtt figyelmes úrfiak. És párok, párok, párok. Nő és férfi, mind a két kezükkel összefogózva, egy tempóra futnak, hajladoznak, illegnek jobbra-

balra, fejüket kissé oldalt hajtva, hallgatagon, átengedve magukat a friss levegő örömének, a csusszanó, könnyű mozdulat kellemének, a sebesség izgalmának, a zenének, egymás keze érintésének, talán szorításának, egész lényük közelségének, valami elnémult andalodás viszi őket... e komoly téli öltözetek, kurta bundák, sapkák hirtelen elvarázsolnak, úgy nézem a korcsolyapályát, mint valami szelid régi metszetet, mintha ezek az előttem repkedő, forgó figurák egy régen elmult nemzedék lenne, egy vonzó, ódon, hangtalan holt világ, amelyről oly sóvár melancholiában tünődik az ember, mikor ötvenesztendős divatlapok képei fölé hajol. Oh, csupa orosz hercegné, meg angol lady, álmodott, óhajtott, fájdalmas, lehetetlen nők, regények és finoman repedezett festmények hölgyei, akikkel sohase fogom lelkemet és fantáziámat kicserélni...

Oh nem, hisz élő emberek ezek, csevegnek, nevetgélnek, látom a lehelletük röppenő kis ködét ajkaik előtt, hallom a korcsolya vékony hasítását, hallom a visongó, kiáltozó gyerekeket, hallom az amerikai nótát, amit el nem únnak játszani a vitéz zenészek. Felnézek a pernyeszínű téli égre, körülsétáltatom a tekintetemet a leveletlen fákon, akik deres ágaikkal karos ezüst gyertyatartókhoz hasonlítanak. Az egyik fáról a másikra átrepül egy unatkozó csóka, hallom fekete rikoltásait. Előttem a nagy jégpálya, ez a különös téli bálterem, felnőttek és gyerekek boldog találkozója, egyszerre rá-

kezdi örök muzsikáját a szívemben a magány bágyadt zenélőórája. Oh, mindig magamban, mindig magammal, mindig magam, mindenki idegen, senkit se ismerek, senkihez semmi közöm. Valami gyönyörű, hallatlan, botrányos dolgot vágyom művelni : szeretnék a közepébe futni a jégpályának, kitárni a két karomat s messzihallatszó csengő hangon megszólalni : Hölgyeim, nevem N. N., bocsássanak meg, olyan árva vagyok és úgy szeretnék kegyetekkel együtt lenni, jöjjön valaki, hadd fogjam meg a kezét, fussunk egy kicsit együtt, csevegjünk, nevessünk, oh ne tűrjék, hogy boldogtalan legyek, adja ide valaki a kezét . . .

Nem, ilyesmi az emberek közt nem megy, milyen viharos kacagás támadna, holnap benne lenne a dolog a lapokban, a közönség azt hinné megőrültem, én meg kivándorolhatnék, vagy főbe lőhetném magam. Hiszen nem is gondoltam komolyan, nem, nem. A párokról, akik folyton tűnnek, tünedeznek előttem, elhúzom irígy tekintetemet s a gyerekeket nézem, a piros arcú, fürge, gyönyörű gyerekeket, oh ez talán még szebb, még boldogabb, még irígylendőbb, még fájdalmasabb. Mi lenne, ha a gyerekekhez pártolnék, ha gyors korcsolyámon annyi fárasztó, rossz évet átcsúszva, megint a gyerekek közé elegyednék a jégen, gyertek kis pajtások, leánykák, kis fehér bárányok, angyalkák, fogózzunk össze, csináljunk egy hosszú sort, egy, kettő, három — usgyé előre ! Meneküljön előlünk aki tud, mert elsöpörjük az összes bácsikat

és néniket ! Jaj, elestem, csak kacagjatok, nem haragszom, csak kacagjatok . . .

Nem, nem, a gyerekek közé is bajos volna betolakodni. Mindnek itt a mamája, vagy a papája, vagy a svájci kisasszonya, nem engednék meg, hogy egy idegennel pajtáskodjanak a féltett gyerekek, sőt talán a kis ártatlanok maguk se barátkoznának, bizalmatlanok lennének, nem melegednének össze velem, oh, énrám fel kell nézniök s arcom borotvált, nem olyan lágy, mint az övéké és a szememben milyen elvadító szomorúság tanyázik.

Elzsibbadt a balkarom, amellyel a korlátra könyököltem, fázik a lábam, fázik a szívem, a katonazene még mindig azt a víg amerikai nótát játsza, azt a vígat, amely egyre szomorubban, nehézkesebben, tompábban s fárasztóbban hangzik a fülembe. Az ég pernyeszínű, mintha elégett szalmakazlakkal hintették volna teli. Az ívlámpák halálos sápadtságban fénylenek. Az unatkozó csóka a másik fáról visszament az első fára, lassú röptében keserveset kiáltva, ami visszhang nélkül maradt.

Scott kapitány és expediciója elpusztult a déli sark közelében. Ahogy megállapították, már a mult tavasszal elásta a hófúvás Scott kapitányt és három kísérőjét, s az újságcikkek, amelyek elszámolnak e végtelen messze, irtózatos hideg és fehér csönd-

ben végbement tragédiáról, egy-két nap alatt elhallgatnak, az idő hófúvása eltakarja az ügyes-bajos világ érdeklődése elől Scott kapitányt. Elolvastam a tudósításokat, amelyek e sarki expedició pusztulásáról szólanak, elolvastam Scott kapitány levelét, amelyet útja vége felé, a legnagyobb nyomorúságból és legvégzetesebb kietlenségből pár emberével visszaküldött a világnak. Néhány szám van a levélben, melyet a halál partján ülve írt Scott kapitány, hosszúsági és szélességi fokok... »ha élve kerültünk volna vissza, részletesen ismertettük volna utunkat, így azonban csak e rövid feljegyzéseket s halotti jelentésünket hagyhatjuk hátra«. Ezzel a mondattal fejezi be egyszerű levelét Scott kapitány. Miért nem fordult ő maga vissza? Miért ment tovább? Angol becsület, férfias hiúság, és örök dicsőség mit érnek az őrjítő csendben, a világ megfagyott szélén, rongyok között, piszokban, éhségben, jég és hó irgalmatlan végtelenségében a bizonyos halál fekete pincébe vezető lépcsői előtt, mikor vissza lehet fordulni, a világ és London felé, ahol kedves és csókoló asszony vár, elhagyott bizalmas lakás, meg barátok, meg kedvenc ételek, szivarok, rokonszenves régi utcák, kényelmes klub, szép olasz operák a Covent Garden-ben, víg zenék és kacagtató bolondságok a music-hallokban, meg katonai parádék, autó-kirándulások, tavasz virággal és tél ódivatú kandallóval, egy egész élet, mely oktalan és céltalan, de elég mulatságosan és olykor egész kellemesen be van rendezve.

Itt ülök gyönge ember, egy nagyvárosban, a város egy kávéházában, a kávéház legcsöndesebb sarkában, nem tudom hányadik szélességi és hányadik hosszúsági fok alatt, száz furcsa apró gondtól-gondolattól elsáncolva a mindenség örök titkai elől. Scott, Scott, Scott, firkálom a márványasztalra a bemártott pennával, mely szórakozott s vonakodik a munkától. Scott, ez a kurta, egyszerű és sajátságosan szonor név tölt el, e messzi hűvös és ködös tájról való szó, Scott. Úgy érzem, mintha valami hatalmas és elcsüggesztő drámai költeményből emlékezném rá, mintha nem is angol név volna, mintha a Scott szó az embert jelentené, a minden embert, az örök embert, az elátkozottat, a nyughatatlant, a boldogtalant, Ádámot, Faustot, Manfrédet. Mit akar az ember a világ végtelenségétől ...

Három lépésre tőlem billiárdasztal, két úriember küzd az asztal körül hosszú dákóval. Most nagy vitába vannak:

— Ragad — mondja az egyik, s az asztal fölé hajlik.

— Nem ragad — mondja a másik.

— Kérem, tessék megnézni — bíztatja az első. A másik úriember is lehajlik, a tenyerét a szeme elé tartja, szigoruan vizsgálja az egymás mellett megállott két golyót. Jó ideig maradnak így lehajolva, a két fej egymáshoz közel. Egészen összeér a két fej. Ragad.

Hogy mulatnak, hölgyeim és uraim? Én az este elmentem az orfeumba, mert már nagyon régen nem voltam színházban. Ó, szeretem a színházi estéket: az excentrikus énekesnőket, a pirosorrú és sárgaparókás amerikai bolond embereket, akik ferslógból csinált auton gurulnak be a színpadra és rögtön felrobbannak, azonkívül szeretem a kellemes angol fiuk dzsigg-pergését, meg a számoló kutyákat, továbbá szeretem a fehérszemű négerek mély, távoli dalait, egyáltalán szeretem a variété-zenekarból felszálló exotikus muzsikát, és Gyárfást fess hölgynek öltözve és cowboyt és indiánt és az ódon némajátékokat, egyszóval lelkes színházlátogató vagyok. Az este, örömem estéjén azonban néhány rossz percem is volt az orfeumban, még pedig a műsor tizenötödik száma alatt, amelynek ez volt a címe: Táncoló elefántok, Miss Orford remek idomításai. A színpadra három elefántot tereltek be, s bejött a kék Miss Orford és egy elegáns szürke úr, a fején selyem-turbánnal, azt hiszem, az indiai alkirály volt. Miss Orford csakugyan remekül idomított, Miss Orford táncolt és a kolosszális elefántok utána illegtek, a zene ütemeire emelgették a lábukat, orrmányukkal kasztanyettet zörgettek, kis asztalra állottak, szolgáltak, mint a kutyuskák, mialatt az indiai alkirály dirigálta őket.

De nemcsak ezt tudták az elefántok, teázni is tudtak. A nyakukba szalvétát kaptak, leguggoltak, az orrmányukba cukorfogót tettek, a

cukorfogóval cukrot fogtak, beletették a csészébe, azután kis kanalat vettek fel az ormányukkal s a szemükhöz emelték. Mindenki örült és tapsolt. Azután az indiai alkirály behozott egy magas telefonszekrényt, a leghatalmasabb elefánt odament, az orrmányával a szekrény oldalán megcsavarta a kurblit, megdöbbentő értelmes tekintettel várt, csengetés hallatszott, akkor az elefánt az orrmányával leemelte a hallgatót, a füléhez vitte, aztán kinyitotta a száját és belebőgött a kagylóba. Elbődült, üvöltött mélységes tüdejéből a színpadon, a kasirozott telefon előtt a föld legnagyobb és legerősebb teremtménye, Miss Orford meg az indiai alkirály az elefánt előtt állottak, a szűgyéig se értek, diadalmasan hajlongtak, a közönség nevetett, tapsolt, az elefánt bőgött, a másik két elefánt csendesen állott. A telefonozó elefánt bőgése valami irtózatos volt, a taps alig hallatszott tőle, ez a bőgés a messzi-messzi őserdők lombozatait szokta megrázni, Miss Orford ezt a rettentő, végtelen őshangot befogta a telefonba, komédiázni, s az emberek mulattak. Valami exotikus szorongás lepett meg, eszembe jutottak Kipling dsungel-meséi, visszaemlékeztem az elefántok táncára, éjfélkor, az őserdő rejtett tisztásán, mikor szuverén erejük ünnepét tartják, irtózatos lelküket belézengik a végtelenbe, legázolják a bokrokat, mély üregeket taposnak a földbe, ágakat csapnak le orrmányaikkal s homlokukkal nekirontanak az ezeresztendős fák derekának. Jaj, ha ez a három elefánt ettől a bőgéstől

most föleszmélne, megvadulna és széttaposná Miss Orfordot, az indiai alkirályt, a szolgákat, a színpadot, az orfeumot... Nem lett semmi baj, hála Istennek, az elefántok nem olvasták Kipling elbeszéléseit, eszük ágába se volt rendetlenkedni. A függöny lement, s a zenekarból felhangzott az ünnepies tus, amelylyel az orfeum karmestere a bevégződött számokat búcsúztatja.

Magyarországból jövök, hölgyeim és uraim, ismerik ezt a messzi földet? Négy folyó, három bérc van rajta, fölötte meg egy korona lebeg, láncokat ejtvén a táj felé, mint ez a bíróságok, adóhivatalok, zálogházak kapuira szegezett bádogtérképeken látható. Mondhatatlanul vonz és izgat engemet ez a sajátságos föld, de nagyon nehezen szánom el magamat, hogy Magyarországra utazzam, mert a vonat reggel hét órakor szokott indulni a nyugati pályaudvarról Magyarország felé és ez borzasztó. Pláne téli reggel. Milyen barátságtalanok a pályaudvar csarnokai. Milyen rossz felmászni a második vágányon ácsorgó gőzösbe, végigmenni a néma folyosón, benézni a komor fülkékbe. Milyen kevesen utaznak. Az első osztályon senki sincs. Nekem szabadjegyem van. Miből él ez a Máv? Egy üres bársonyketrecben elhelyezkedem, az ablak mellé, arccal az útirány felé, mert okos öreg emberek azt mondják,

hogy ha a vonat irányának háttal ülünk, megfájul a fejünk. A vonat áll. Egy vasútas végigmegy a kocsik mellett, le-lehajlik, kalapácscsal megüti a kerekeket, a vonat türelmesen állja, mint a gebe, akit patkol a kovács. Milyen sokáig áll ez a vonat. Alhattam volna még vagy tíz percet. Áll, áll. Nem, elindult, már curukkol a pályaudvar, teherkocsik jönnek mozdony nélkül, meg raktárak, meg gépházak, meg palánkok, meg farakások, szemaforok, híd, házak, állatkert, vurstli, Angol-park, kaszárnya, ügetőversenypálya, nyaralófalvak Vecsésig, Vecsésen túl Magyarország . . .

Nyolc óra, támolyogjunk át az étkezőkocsiba. No itt már élet van. A hálóban sapkák, kalapok, az asztalok körül a sapkákhoz, kalapokhoz tartozó emberek. Tea, kávé, rántotta, sonka, vastag csészék, izmos poharak s hamutartó, mint a görög diszkoszvető kezében. Mustár, levesízesítő, egy rúd csokoládé, fogpiszkáló. Az ajtón hajó és tenger képe, a kivándorlás boldog délibábja. Csupa emberek reggeliznek. Asszony nincs. Miért nincs asszony? Egy asszony, finom, egészséges angol utazóruhában, fátyollal, az ablaknál és kinézne. Az ember a másik asztalhoz ülne, szembe vele, hogy nézhesse. Miért nincs egy asszony a vonaton?

— Hallatlan, milyen hideg van ebben az étkezőben — lázong valaki. A pincér nem felel neki.

— Ennek a vajnak szaga van!

— Friss vaj — Mondja a pincér hüvösen.

— Már pedig ennek a vajnak szaga van — mondja a vendég, rákeni a zsemlére és eszik.

Odakinn, az ablakon kívül, fekete mező, a hosszú barázdákban vékony hó. Mint valami fehér vetés. Messzire egy kútágas tünődik, mellette sovány cserény. Még messzibb egypár színtelen szalmakazal alszik, mögötte egy kis város széle, egy sor egyforma halovány kis meszelt ház, egy-egy ablak a falban, magos szalmatető, mint az elbóbiskolt ember szemére lehúzott turi süveg. A házak mögül a kiváncsi torony néz a másik határba.

A szomszéd asztalnál négy vidéki úriember früstököl, egy köpcös, egy zömök, egy testes, meg egy kövér. Beszélgetnek, nagyon hangosan, mert jó szívük van és nem akarnak mindenáron elzárkózni embertársaik érdeklődése elől. De hálátlan vagyok, nem igen figyeltem oda, csak neveket hallottam, itt-ott, messzi emberek ismeretlen neveit. Egyszerre mind elkacagják magukat. Valami jó dolog jöhetett ki.

— Barátom ! — mondja a testes. — Mi ? Mese fiú vagyok én ! Barátom !

Úgy látszik, ő adta elő valami sikerült élményét.

— Mese fiú vagy ! Mese ! — lelkesedik a kövér és a fogpiszkáló rezeg ajkai között.

— Éhén ? Hőha ! Nem igaz ? Barátom ! Mese fiú vagyok én !

Felemeli a balkarját, s a kisujját beledugja a bal fülébe és fürgén rázogatja. Egyszer az

orfeumban rázta a kisujját így a fülében egy angol bohóc, és a felsége a kulisszák mögött egy kis csengővel csilingelt hozzá. Milyen kedves volt. Nem látták ?

Tiszta mult a kiadóhivatalban. Egy napilapnak a kiadóhivatalában volt valami dolgom a minap. Sokan jöttek-mentek az izgatott és délutáni villanyvilágítástól sápadt helyiségben, barna rács mögött sürögtek az alkalmazottak, fiatalemberek és leányok, írtak, nagy üzleti könyvekben lapoztak, s írógépeken verték a zenétlen zenét. Egy fiatal leány jött be, sehogy se volt öltözve, sehogy se nézett ki, semmi különös nem volt rajta, csak ott ácsorogtam és észrevettem, hogy ő is bejött. Megállott az ajtóban, széjjelnézett és a szemközt való ajtó felé indult, amelyen arany üvegbetükből ki volt írva : Igazgató. A leány be akart menni, de ott egy piszmogó szolga megállította. A leány kinyította a balkezében lógó kis fekete reticule-t, amilyeneket az egykoronás bazár kirakatában látni, s egy kis összehajtogatott papirost vett elő. A szolga kibontotta a papirost, visszaadta a leánynak s a rácsvilág felé mutatott, abba az irányba, ahol egy nagy tábla lógott Levelezés felírással. A leány odament a Levelezéshez. Ott állottak legtöbben, a rács ablaka előtt, férfiak, egy-két nő, meg egy hordár. A rács mögött egy kisasszony ült, az

bajlódott velük. A leány odaállott közéjük, a várakozók egy kicsit összébb húzódtak előle, a leány, kezében a papirossal, inkább únottan, mint kiváncsian nézett a rácson belül való világba. A kisasszony az asztalon felhalmozott levelek közt keresgélt, egymásután, gyorsan vette fel és tette le a leveleket. Ezekben a sajátságos jeligékkel és számokkal címezett levelekben suttog, epekedik, hizeleg, turbékol, sír, fenyegetőzik, csábít, esküdözik, kunyorál, alázkodik, alkudozik és őrjöng a szerelem, Budapest szerelme, az apróhirdetések szerelme. Mennyi nyomor és mennyi pénz, mennyi könnyelműség és mennyi boldogtalanság, mennyi szív és mennyi fajtalanság, mennyi szemérmetlenség és mennyi költészet, a kisasszony kezei közt tünedező levelek: milyen regény, az egész város, az egész élet...

Végre rákerült a sor a leányra, beadta a rácson a papirját, s míg a kisasszony elintézi, a leány ordináré vöröses kabátja gombjai közé dugja a jobbkezét, mint Napoleon s kifejezéstelen szemeivel a falakon csavarog. A kisasszony kiszól:

— Tiszta Mult!

— Igenis — mondja a leány, mintha a nevén szólították volna.

— Egy korona tizennégyet fizet. A pénztárhoz. Odaád a lánynak valami kis cédulát, a leány körülnéz, meglátja hol a pénztár, odaindul. Tiszta mult... a kisasszony egy pillanatig utánanéz, a gépírónő is megállítja az ujját

a levegőben, egy hivatalnok hátrafordul egy nagy könyvből, a hordár is megmozdította fáradt vén fejét, egy pillanat, tovább dolgoznak, semmi. A leány ott áll a pénztár előtt, egy cvikkeres ember elveszi tőle a kis cédulát.

— Tiszta Mult — diktálja hangosan magának. — Egy korona tizennégy fillér.

Tiszta Mult odaadja a pénzt, keztyütlen piszkos, rágott körmű kezével. Miről álmodik ez a kéz? Finom virágszappanról, amely fehérre és puhára surolja, drága parfümcseppről, amelyet a tenyerek szét fognak dörzsölni, kényes manikürollókról, reszelőkről, rózsaszín festékről, szarvasbőrkeféről, amelyek tündöklőre becézik a körmöket s aranygyűrűről, mely erősen megöleli az ujját, s benne opálról, vagy zafirról, vagy türkiszről, vagy talán villámló gyémántdarabról? Vagy csak valami vékony ezüstgyűrüt szeretne ez a piszkos kéz, legfeljebb futtatott aranyat, nefelejtskővel vagy picike láncon függő szívecskével? Vagy nem is gondol gyűrűre ez a kéz, csak valami nagy darab puha és ragadós cukrászsüteményre egy körúti cukrászdából, amelynek kirakata előtt bámészkodni szokott a krumplis kenyéren felnőtt Tiszta Mult? Mit képzel, ki fog eljönni tiszta multjáért, amit itt kihozott a piacra, s letett a kis papirosra. Gróf jön hintón, vagy bankár automobilon, vagy vidéki úriember jön gyorsvonaton, vagy katonatiszt jön paripán, vagy mérnök jön fiakkeren, vagy főpincér jön konflison, vagy fiskális jön villamoson, vagy szolid hivatalnok

jön gyalog? Képzelete, szíve, lelke vagy micsodája érzi és sejti, hogy mi következik most rongy kis életében? Nem tünődött soha szűzi tánciskolán, piruló bálon, valceren, legyezőn, tarka papirguirlande-on, tubarózsa-bukétán, menyasszonyságon, fiakkeres lakodalmon, mikor a kocsis ostorára virágot kötöznek? Vagy nem álmodott soha valami szent és őrült odadásról, életét, ajkát, ölelő karjait, tiszta multját dobogó szívvel, dalolva és suttogva, tánclépésekben vinni a ligetbe egy mozi-gépésszel vagy kabaret-színésszel? Tiszta Mult, Tiszta Mult.

A pénztárnok nyugtát ad a leánynak, cvikkere mögül belenéz az orcájába. A leány beleteszi a nyugtát a reticule-jébe, köszön és megy a kijárat felé. Kinyitja az ajtót és eltűnik. Az ajtót nem kell behúzni maga után, a kiadóhivatalnak szabadalmazott önmagától záródó ajtaja van, az ajtószárny lassan indul a leány után, a szabadalmazott, önmagától záródó ajtó valami fojtott nyöszörgéssel megy vissza, valami gépies sóhajjal.

Földalatti villamoskocsi. Este tíz óra. Ketten ülünk a kocsiban, valaki meg én. A kalauz a becsukott ajtónak támaszkodva, féloldalt hajtja a fejét s bámulja a kocsi mellett elúszó nyirkos, sötét falat, amelyen semmit se látni. Rossz, fárasztó levegő, hosszú, unalmas

üres padok, a kerekek mogorva futása, tilos a dohányzás. A kocsivezető lassít, a sötét, szűk pálya kivilágosodik, megállunk, a kalauz megmozdul, félretolja az ajtót s anélkül hogy szemeit visszavonná merengéséből, megszólal : »Oktogon-tér, szakaszhatár«. Nem ilyen egyszerüen mondta, inkább így : »Okkktogon-tééééér, szakaszhatááár«. Elhúzta ezt a kis szöveget, az Oktogon-tért magasabb, a szakaszhatárt mélyebb hangon, az első szó vége felszállott, a második szó vége lefelé ment, elnyújtózott, elaludt. Nem, nem lehet ezt így megmagyarázni, sajnálom, hogy nem tudok kottát írni, lekottáznám a kalauz kurta, szenvtelen s öntudatlan, az unalom kimondhatatlan, bánatos semmiségét kifejező nótáját : »Oktogon-tér, szakaszhatár«. Mind a ketten kiszállottunk a kocsiból, a másik utas meg én s az ajtóban összefutott a tekintetünk a kalauz dudolása alatt : hallottad ?

Kiszállottunk, a kalauz megint összetolta az ajtót, a kocsi egyet csengett, elindult, a kalauz ugyanabban az állásban bámulta tovább az Andrássy-út alatt kivájt boltozatot. Mi ez az egész, kedves olvasó, mondd, úgy-e hogy semmi, érdemes ilyen dolgokkal foglalkozni, hogy hogy mondta a kalauz a megállóhelyet és milyen volt a hangja és hogy az esténék, a magánynak, a fáradságnak, a céltalanságnak, a bámészkodásnak, az Isten tudja hol járó szegény képzeletnek és eltévedt léleknek micsoda meg nem nevezhető kifejezése kántált a kalauz szórakozott gajdolásában ? Semmi ez az egész, csak egy pár pillanat

és csak egy pár pillanatig éreztem a hang nyomában olyasmit, mintha felelős volnék ennek a kalauznak az élete soráért, hogy gondolkoznom kell róla, mert láttam őt és hallottam a hangját: »Oktogon-tér, szakaszhatár«. Ha zeneszerző volnék, az életnek micsoda primitiv és fantasztikus szimfóniáját komponálnám meg, az ásításnak, a magunkban való dünnyögésnek, nem létező dal önfeledt halk dudolásának, fütyörészésnek, asztalon való dobolásnak, s a tudott ok nélkül, magától felszakadozó hosszú sóhajtásnak hangjegyeiből . . .

Sóhajok az orosz ballet körül.

Istenem, itt vannak, eljöttek megint. Orosz ballet. Csudálatos keringelése álomszínű szépségnek, a tökéletlen és óbégató szegény világon. Itt vannak. A szláv fajta farsangi koszorúja. Távolról és különösen zendülő neveikkel, Szentpétervár havával, Moszkva arany templomaival, a végtelen Oroszország melanchóliájával, az orosz fájdalom tüzével s a regények szerelmének sápadtságával. Trojkák homályos csengőhangjai s a szláv hangszerek indulatos hurjai muzsikálják körül őket. Milyen öntudatunkat bágyasztó, végtelen perc, mikor az Operában a csillár elhalványodik, a zenekarban a hangszerek szerelmet kezdenek vallani egymásnak s a sötétben a színpad függönye hangtalanul széjjelválik . . .

*

Vannak dolgok, amelyekről hallgatni tudunk legszebben. Elmesélni. ambicióval, s jóleső fáradsággal leírni a balletképeket, amelyeket az oroszok előadtak, menekülő szavakat hajszolva kifejezni azt a hatást, amelyet tesz a tűzmadár boldog meséje, a szilfidek holdsugarakba fogódzó sétája, a Karnevál negélyzett mámora, Aypezsgőből gyult szerelme, grimace-ba hajlott végzete és a rózsa lelkének ellengő álma, bál utáni parfumös sóhaja és a faun fülelése, tagjainak ingerlett rezzenései, vad és tündéri szökkenései, a nimfák fátylán való elhanyatlása a görög ligetben és Thamarnak, az ázsiai dús és barbár fantázia démonjának boldogtalan vérszomja és minden... mit jelent mindez az ember érzékeinek, a reflektorok illuziói, a díszletek vakmerő valószínűsége, ruhák, kendők, szőnyegek fantasztikus formái, mintái, egymásba áradó színzuhatagok, barbár ékszerek, fegyverek gonosz ragyogása, tömegek viharzása, lágy andalgása, az orchesterből a színpad alá gyujtott zene, a táncosoknak, táncosnőknek nem látott pillangószárnyai bokáikon, mindez együtt a mesével, amelyet a képek mesélnek? Az ember szinte a lehetetlen igazságot látja, egy-egy pillanatban csengők és hegedük hangja ölt megfogható testet, az ember az élet helyett a művészetet kívánja élni, az ember a szórakozás estéjén úgy érzi, hogy végtelenül fáj a szíve. Ó de sajnálom, hogy ezt a hosszú és ügyefogyott mondatot leírtam.

*

A mult század látta Elsler Fannyt táncolni. Mi az egykorú rajzokat nézegetjük, krónikát olvasunk, a múzeumban hervadó félcipőjét sajnáljuk. Mi látjuk az élő orosz balletet, az elvarázsolt testű Nijinskyt, látjuk vonaglani Bolmnak, e nagy néma színésznek Pierrot-arcát, előttünk pihegett Kyast asszony röppenő madár teste, az andalító Pilz kisasszony mosolyát láttuk arcára rajzolódni. Kik fogják száz év mulva a világ szemének ezt a gyönyörűséget ajándékozni ?

*

A színpadon ácsorogtombam egy kis finom, bágyadt orosz arcú ballerinát megkértem, mondaná meg a nevét.

— G. kisasszony vagyok.

— Nem a vezeték nevét, kisasszony, hanem a keresztnevét meg az apai nevét, ahogy az oroszok egymást szólítják.

— Jelizaveta Germanovna.

Jelizaveta Germanovna . . . milyen szép.

*

Szünet alatt a nézőtéren, folyosókon, buffetben kis csevegő társaságok nyomódnak össze. Csevegnek. Kritizálnak. Ennek tetszik, annak nem tetszik. Olyik kép után azok vannak többségben, akik nincsenek megelégedve. Kifogásaik vannak. Felülbírálják az Istentől adott művészetet, amelyhez oly kevés lelkük van. Cini-

kusak. Raffináltak. Büszkék rá, hogy ők bizony egy csöppet sincsenek elragadtatva. A parasztgyereknek hiába kinálsz sápadt ezüstpénzt, gyanakodva néz rád, nem ismeri. A vörös rézkrajcárra felcsillog a szeme, az igen, azért krumplicukrot kapni.

Vasárnap délután Budapest utcáin sétáltam egymagamban és nagyon szomorúnak találtam Budapestet, utcáit és egymagamat. Ez már sokszor megesett velem, s ilyenkor mindig megfogadtam magamban, hogy többet vasárnap el nem mozdulok hazulról. De az embert vágyai vezérlik, ugyebár, most vasárnap délután megint az utcán találtam magam, bár nem tudom, mit akartam ettől a várostól. Ott mentem valahol az Erzsébetkörúton, az elnémult boltok rozsdaszínű redőnyei előtt, amelyek oly kietlenséget festenek ilyenkor erre a különben sem mámorító nagyvárosra. Szembe velem sötét és olcsó vasárnapi öltözetükben családok, házaspárok, társaságok vonszolják egymást, olyan népek, akik kisembereknek, kispolgároknak címezik magukat, orcáik vonásai eldurvultak foglalkozásaiktól, félrecsúsztak az örök gondban, most vasárnap délután van, most nem dolgoznak, most mennek az úgynevezett szórakozások után, kávéházba zenét hallgatni, moziba a szétfecskendezett olcsó odkolonytól megittasulni, vagy csak sé-

tálni mennek, sétálni. Mennyivel jobb lehet nekik nyáron, mikor az Andrássy-úton luftballont eregetve bokáznak a liget felé, nyáron Pesten is jó, a fák Pesten is zöldelnek, az ég Pesten is kék, a madarak Pesten is ugrálnak az ágak közt és hallatják azt a könnyű és mulatságos fütyörészést, amit a madárutánzó sípokból ismerhetünk. De nyár csak nyáron van, s télen, gondolom, sokkal kevesebb örömük van az életben.

Fiatal leányok jönnek, magukban, alacsonyak jobbadán, mind hasonló öltözetben, gusztustalan, ordináré, hosszú sárgásbarna szőrköpenyben, dísztelen kis sapkában, subickos fűzős cipőben. Fiatal leányok, kedvetlen kis magukra hagyatottak, melyik mellékutcai szállodában ismerkedtetek meg az úgynevezett szerelemmel és hány koronát súgott a fületekbe a magánhivatalnok ? Egy víg fiatal ember jön, hangosan fütyöl és a botját végighúzza egy bolti redőnyön, felülről lefelé. Egy mozgószínház előtt bámészkodnak sokan, túlzott színekben nyomtatott reklámplakát van a mozi falán, a Rejtélyes Nyakék című háromfelvonásos dán utálatból. Odébb kivilágított orfeum, falai, ablakai teleírva és telefestve lángoló attrakciókkal, mintha az egész várost forradalomba akarná kergetni. Délutáni előadás van, a bejárat előtt egy fiú áll, a hóna alatt egy csomó zöld füzet, Budapest divatos dalait árulja s elnyújtott hangon panaszolja a címeket : »Asszonykám, adj egy kis kimenőt, Mexikói leány szövegei, Solti összes slágerei

sokszor úgy szeretnék sírni, ára öt krajcár«. Megállok, hallgatom. Ugyanezt mondja még egyszer, ugyanarra a monoton zenére, amelyet öntudatlan komponált hozzá : »Asszonykám, adj egy kis kimenőt, Mexikói lány szövegei, Solti összes slágerei, sokszor úgy szeretnék sírni, ára öt krajcár«. Harmadszor is, negyedszer is, tizedszer is, Isten tudja hányszor egymásután, sokszor úgy szeretnék sírni . . . csakugyan miért nem sír már egyszer ?

I.

Pathé-Journal. A cumberlandi herceg fogadtatása Berlinben. A herceg, aki eljött a császár leányáért, megérkezik a kacsalábon forgó pályaudvaron. A pályaudvar előtt rendőrök sorfala, katonák, autók. Esik az eső. A pályaudvar csarnokából előjönnek : Vilmos császár, Vilmos császárné, a leányuk, a cumberlandi herceg meg egy pár magasrangú és magastermetű katonatiszt. Tisztelgés, nagy seb-lob, mindenki be az autókba, az autók eltűnnek. Egy nagy téren megállottak az autók, a császár, a császárné, a leány, a herceg meg a tisztek a tér közepén állanak, a téren négyszögben díszruhás katonaság. Esik az eső. Egy század díszgyalogság masirozik el a család előtt, a katonák németül lépnek : az egyik lábuk a másikkal derékszöget alkot.

Sietnek, a császár szalutál, anya és leánya mosolyognak, a cumberlandi herceg szalutál. Aztán lovasok jönnek, hosszú dsidát emelnek, a dsida végén kis zászló repked. Az első lovas egy nagy dobot ver, másik kettő kürtöl mellette, egyiket se hallani. A császár szalutál, anya és leánya mosolyognak, a cumberlandi herceg szalutál. Most másfajta lovasság jön . . . a gép elég közelről vette fel a családot, nézzük meg ezt a tündérmesébe való párt, a királyleányt meg a herceget. A királyleány egészen csinos, se nem kicsi, se nem nagy, talpig bundában van, a kalapja ízléses. Mosolyog. Kedves az arcocskája. Kedves, ifjú leányarc. Bájos. Rokonszenves. (Ez itt egy királyleány. Királyleány és németül beszél. A gyermekmesékben is így volt ?) De igazán, egész csinos. És hogy mosolyog. Tetszik neki a defilirozás. Boldog ? Mellette áll a vőlegénye. A cumberlandi herceg. Herceg. Nézzük, míg a katonák mennek. Rendes férfitermet. A lábafeje mintha nagyocska lenne. Nem baj, divat Németországban. Szalutál, nézi az előtte múló katonákat. Az arca . . . ugyebár nem a csizma a herceg és nem a köpeny és nem a sisak és nem a keztyű ? Az arc a herceg, úgy-e ? Az arca : szeme, orra, szája, bajusza, füle, álla, s az arc formája, vonalai, kifejezése . . . mit fejez ki a cumberlandi herceg arca ? Mit ad együtt a szemek tekintete, s az arc berendezése ? Hol itt a cumberlandi herceg ? Hol a királyleány hercege ? Nem látok semmit, pedig jól látom az egész arcot. Szép ez az arc ? Nem.

Finom ? Nem biz a, nem is finom. Ha például rendőrnek öltözne, felismerném benne a herceget ? Nem én. Hát miért herceg ez a bántóan közönséges arc ? Ez a szinte gyalulatlan arc, ez a durván összerakott szem, fül, orr, száj és ez a kifejezéstelen tekintet ? Ez a semmitmondó arc, hát mit tud ez mondani egy császár leányának ? Semmit. Azt mondja : én vagyok a cumberlandi herceg. És elég ennyi a császár leányának ? Hirtelen áttűnik lelkem vásznán Lord Byron arcképe és Heine arcképe és Csokonai arcképe és Musset arcképe és Puskin arcképe és aztán élő arcok, ismerősök és a világon mellettem elment férfiak arcai futnak el emlékemben : arcok, amelyekben lélek, szív, érzékenység, gőg, szellem, bánat, értelem, szépség, nemesség, igények, álmok vannak lerajzolva. Kiválasztott, remekbe faragott előkelő arcok. És ez a rendőr itt a mozivászonon, a királyleány oldalán, ez a cumberlandi herceg. Tudja ő, mi az : királyleány ? Mit gondol erről a szóról : szerelem ? És mit gondol ezekről a dolgokról : ősz, tavasz, tenger, halál . . . Ott áll a császár és leánya között, mosolyog, szalutálgat. Díszruhás katonák voulnak előtte, feléje fordult arccal, zászlók repkednek, kardok villognak, fanfarok riadoznak, minden őt üdvözli. — Ő a cumberlandi herceg. Miért ?

II.

Élet Tahiti szigetén. Az erdőben banánt szednek a benszülöttek. Nők, férfiak, meztelen fekete testük, mint a kígyóé. A napsugár korcsolyázik hátukon, mellükön, karjukon, lábuk szárán. Az erdő szélén vannak, a fák mögött a tenger vize. A banánt koszorúba rakják a vállukra. Mind teli lesz koszorúval, akkor a tisztáson összefutnak, karjaikat fellobogtatják a levegőbe, táncba kezdenek. Derekukat illegetik, lábukat valami vad tempóra emelgetik, forognak, hajladoznak. Mintha a szél lenne a táncmesterük, s a tenger a zenekar. Hullámoktól meg lomboktól tanulták a táncot. Miért táncolnak? Ünnep van? Bál van? Lakodalom? Semmi. Süt a nap, édes a banán, élni öröm és boldogság, azért táncolnak. A fák közül zömök, vad ló nyargal elő, a víz felé. A ló is meztelen, se nyereg, se kötőfék nincs rajta, meg sincs patkolva. Meztelen fiú ül a lovon, a két karját feltartja, rázza a kezét. Mintha az első lovas kapott volna fel az első lóra. Be a tengerbe! A víz felcsap kétfelől, magába öleli a vad lovast. Utána még egy tucat meztelen lovas nyargal elő, csupa karcsú fiú, mind belérugtatnak a vízbe, mennek úsztatni. A vízben leugrálnak a lovakról, beljebb szaladnak a tenger széléről, fel-felugrálnak, a hátukat odatartják az egymás után nyomuló széles hullámoknak, engedik magukat visszavisszatolni a víztől. Belémarkolnak a habokba, vizet csapkodnak egymás képébe, kacagnak,

birkóznak, visszapattannak a lovak hátára ... Istenem, de jó lenne innen a mozipáholyból beleugrani a vászonba, ott teremni köztük a vízben, az őserdőben, a banánszüreten. Megjelenni a boldogság szigetén, mint Gauguin, a festő. Gauguin ... a vadak közt képeket festett, könyveket írt, gondolkozott, szenvedett, beteg volt, elpusztult. A művészet az őserdőben is boldogtalanság. Óh, mindent elfelejteni, vademberré szelidülni, nem gondolkozni, nem csinálni semmit, a nap melegét imádni s a tenger hűvösségét élvezni, a szelet hallgatni, dombot, felhőt nézni, banánt szedni és a koszorú alatt táncra kerekedni ... Nem lehet?

III.

Nagy vasúti szerencsétlenség Ohio államban. A töltés mellett egy össze-vissza roncsolt mozdony hever ... de már elfáradtam, bocsánatot kérek.

Egy másik ember. A borbélynál ülök, vagy a hogy az önzők mondják: a borbélyomnál. (Az önző úgy érzi, hogy a borbély az övé, csakis és kizárólag az övé, a borbély az üzletét és az Isten a borbélyt csupán neki alapította. No de a borbély is azt mondja rólam: a vendégem. Semmi se vagyok,

semmi más keresnivalóm nincs a földön, semmi rendeltetésem, csakhogy az ő vendége legyek.) A borbélyomnál ülök. Egy elegáns amerikai székben ülök, amelyben nem kell izegni-mozogni, hogy jól elhelyezkedjem, a szék izeg-mozog helyettem, mikor belőle az előző úr felkelvén s a segéd az ülőpárnát megfordítván, beléültem. Különféle rugók és karok mozdulnak meg, ijedt tagjaim egy kicsit tétováznak, azután azon veszem magamat észre, hogy a lábam kényelmesen kinyújtóztattam, a nyakamat hátranyújtottam s a fejem egy kis félholdalakú vörös bársonypárnán nyugszik. Szemben velem nagy, tiszta tükör, hogy belenézzek, míg borotválnak, s gyönyörködjem arcomban, amely természetesen a legérdekesebb az egész világon. A tükör alatt keskeny márványpolc, azon olló, fésű, kefe, hajnyíró-gép, puder, timsó-block, hajvíz, Eau de Cologne fecskendő, minden boszorkányszere a borbélyságnak. A tükörbe nézek, mert muszáj, látom, hogy a segéd a nyakamba dugja a szalvétát, mint a kis gyereknek ebéd előtt, egy félpercig a kisgyerekkorra gondolok, (mintha egy messzi-messzi, eltűnő szánkó csörgőit hallanám) a segéd eközben megkeverte a habot, a képemre felhőzi, egyszerre fehérszakállú aggastyánt csinált a kis gyerekből. Már érzem a kést is a fülem mellett, ahol a borbélyok a munkát elkezdik, bágyadtan nekieresztem magam ennek a mindennapos kényelmetlen és fölösleges érzésnek. A tükörbe nézek, mert másfelé nem nézhetek, látom magamat, de nem nézem ma-

gamat, nem igen szeretek a magam szemébe nézni, mikor így összejövünk, én meg én, csak panaszkodni tudunk egymásnak s nem tudjuk egymást megvígasztalni. Elmenekülök magam elől a tekintetemmel, s egy úriembert kezdek nézni a tükörben, aki a hátam megett ül és akit épen most pudereznek. Az úriember középkorú, a kezében a »Fliegende Blätter«-t tartja, most felnéz belőle, mert a bajuszát kezdik kikötni. A borbély keményen felkantározza a bajuszkötővel az úriember felső ajkát s a bajuszkötő két szárát ráhúzza az úriember két fülére. Az úriember bajusza eltűnt a sárgás kemény háló alatt, az orr hirtelen megnőtt, az alsó ajak előregőglött, az úriember mereven és kellő regardal nézi szigorú arcát a tükörben, olyan, amilyenek a régi római szenátorok lehettek. Az úriember lelankasztja a klasszikus német élclapot a kezében s átadja magát a fejmosás friss kéjének. A borbély felrázza a karcsú zöld üveget, a fejre locsol belőle, míg a másik kezével szaporán borzolgatja az úriember hajzatát, egyszerre vad és rémült karaktert kölcsönözvén az úriember fejének. Az úriember lehunyja a szemét, míg a fejmosás tart, talán fél a saját kinézésétől, vagy tán mélyebben és intimebben akarja élvezni e fizikai öröm pillanatait.

Vége, a borbély a törülközővel tapogatja az úriember fejét, az úriember kinyitja a szemét, egyet köhög, s előrébb ül a széken, úgy látszik, ami most jön, az nagyon érdekli. Valóban, a borbély az úriember frizuráját kezdi szerkesz-

teni. Úriembernek kevés haja van, fájdalom, a kopaszságra ítélt férfiak közé tartozik, akik első ifjúságuk után szálankint vesztik el koponyájuk állati és drága ékét. Isten tudja, hányféle hajszeszt, kenőcsöt használt már, mióta rájött, hogy hull a haja, Isten tudja, hányféleképp fésültette a haját ifjúkorától középkoráig, amíg a haja egyre kevesebb lett. Bizonyos, hogy nem nyugodott belé sohasem, s mindennap aggodalmasan és kényesen frizéroztatta magát, megjárta a kopaszodók frizura-iskoláját, hogy hajuk látszatát fenntartsák. Úriember most előrehajol, tanácskozik a borbélylyal, aki a fésüt nekiszegezte a fejének. Lejebb, lejebb, mondja. A borbély odateszi a fésüt. Még lejebb, mondja az úriember. Most jó. Egészen a füle mögött szánt belé a fésű a hajba s áttereli a fej másik oldalára. A bal fülétől a jobb füléig szállítja a hajat, a nyúlt agyról a fej búbjára, borzasztó nézni a barázdát, akit a fésű szántott. Most jön a kefe, keményen vasalja össze és nyomja a fejbőrre a hajat. Az úriember összeráncolt homlokkal figyeli ezt a munkát, belé-beleszól, a borbély ilyenkor eligazítja a hibákat. Mindig előfehérlik a koponya a haj alól, itt is, ott is, a borbély türelemmel és ambicióval simít, húzgál, tapaszt, vasal az egy napra készülő frizurán, mintha örök időkre szóló művön dolgozna. Végre az úriember elhallgat, lehajtja a fejét, forgatja jobbra-balra, úgy látszik, meg van elégedve, haja van, életerős, megnyerő külsejű, fess ember, el fogja csavarni a szép asszonyok fejét. Mi lenne,

Istenem, ha most felkelnék innen, odamennék a háta mögé és megint összeborzolnám az úriember haját, a szép, kemény, megfagyott fényes fedőt? . . . Megölne.

Krisztus a fájdalom útján.

Egy Simon nevű ember vitte a keresztfát, amelyre Krisztust fel kellett feszíteni. Nem a maga jószántából cipelte Simon ezt a durva, nehéz ácsolmányt, kirendelték őtet erre a munkára. Ment Krisztus mellett, közel hozzá, a szűk hegyi ösvény szélén, tán sajnálta volna is Krisztust, ha ráért volna, de egészen elfoglalta a fáradtság és a bosszúság emiatt a terhes kirándulás miatt és figefájára gondolt, amelynek édes árnyékában ilyenkor délután szundikálni szokott. Térdei meg-megtörtek a teher alatt, a fél válla lenyomódott, meztelen nyakát szúrkálták a gyalulatlan fa szilánkjai. Melege is volt, a jobb karját egyszer-másszor felemelte, hogy lesöpörje a verítéket a homlokáról, Krisztus, aki némán s a messzi felhők felé tekintve haladt a két római katona előtt, egyszer csak figyelmes lett erre az emberre, látta, hogy izzad a kereszt alatt s milyen kedvetlen grimace-okat csinál, mikor a hátracsúszó terhet előbbre rukkoltatja a vállán.

Krisztus Simon mellé lépett, megérintette a vállát és végtelen tekintetének jóságos parancsával elkérte tőle a keresztet. Simon megállott, Krisztus a maga vállára emelte a keresztet, úgy

ment tovább a göröngyös ösvényen. Ez az utolsó jó cselekedete nagyon jól esett a lelkének és jól esett neki ez a váratlan, utolsó teher is érzékeny, keskeny vállán, mert egész életében a szenvedést kereste és mindenfelől szomorú volt az ő lelke halálig, mint a Getsemáné kertjében mondotta volt tanítványai között.

Ment a kereszt alatt, isteni lelke szárnyalni kezdett és átalszárnyalta kevés földi életét. Krisztus mögött a római katonák lépései roppantak, a katonák gondolattalan és érzéstelen arccal kísérték Krisztust, ők sétáló sisakok meg dárdák voltak. A katonák után lármás férfiak, civakodó vének tolongtak, még hátrább néhány asszony siránkozott s szoknyáikba kiváncsi és gyáva gyerekek kapaszkodtak. Krisztus mind e népséget nem hallotta, gyötrelmei kimerülten elültek e szörnyű úton és gondolata békén és magosan szállott élete fölött. Elgondolta tanításait, csudáit, tanítványai orcáit képzelte maga elé, meg a rengeteg szenvedők orcáit, akik hozzá folyamodtak. Maga előtt látta csúszni-mászni, fetrengeni és jajveszékelni a bénákat, vakokat, nyavalyatörőseket és bélpoklosokat, elérezte megint velük szemben való iszonyodását és irgalmát és örömét, hogy meggyógyította őket. Elgondolta igazságos és kemény ítéleteit a gonoszok felett s megint érezte földöntúli bátorsága hullámzását, amellyel a kufárokat a templomból kikergette.

Eszébe jutott az Olajfák hegyére, Isten közelségébe való zarándoklása, ijedt kétségének órája

és megrendült fohásza és kétségbeesett sírása a csendben, messzi vonulva a hű tanítványoktól. Majd egy dús és zajos csarnok képe merült fel emlékében : a kánai mennyegző, amelyen borával csodálkoztatta és ittasította meg a mulatozókat, látta a danoló násznépet, asztalukon a kövér halakat, duzzadt gyümölcsöket, látta a szép, erős asszonyokat, akik drága kenetektől illatoztak . . . és emlékezett útjairól a szép szőlőkre, cédrusligetekre, gránátfákra, ciprusokra, virágzó mandragórákra és híves szellőkre és minden jó ízekre és illatokra, nádra és fahéjra, nárdusra és sáfrányra, mirhára és áloesre. És egy pillanatig megdöbbent és dermedt fájdalommal gondolt az ember örömeire és mámoraira, amelyek felett az eget kereső tekintettel vándorolt el, mert Isten fia volt.

Krisztus mélyet sóhajtott, s megint az ige erejét és a menny boldogságát érezte a kereszt nyomása alatt. Délután három óra volt, a nap melegen sugárzott, fehér pillangók tétováztak a levegőben és Krisztus a völgyből csengő gyerekkacagást hallott. Nehezen fordította arra a fejét a kereszt miatt, a gyerekek mélyen és messzi voltak, s egymás nyakába ülve, vad lovascsatát játszottak. Nagyon belé voltak vidulva a játékba, észre se vették a Koponyák hegyére vonuló furcsa menetet. Éles, tiszta, boldog hangjaik felröppentek és áthasgatták a férfiak lármáját és a nők sírását. Krisztus megállott, a vállán ingadozott az otromba nagy kereszt, a keményen haladó római katonáknak is meg kellett állni

Krisztus miatt, ezen megmérgesedtek, az egyik döfölni kezdte a dárda nyelével, hogy menjen már. Krisztus meg is indult, de csak botlott egyet, gyenge térde megtört és Krisztus a kereszttel lerogyott a göröngyökre.

Husvéti séta. Ünnep is van, vasárnap is van, tavasz is van, szép idő is van, az emberek kijöttek sétálni a Margitszigetre. Sétálni jó, sétálni szép, szegénynek ünnepélyes, gazdagnak egészséges. Az ég kék boldogság, a gyep zöld ifjúság, az öreg fák gyermeteg rügyekkel mosolyognak, fütyöl a fekete rigó. Délfelé jár az idő, a hosszú fasorban jönnek a népek a város felől. Én a város felé sétálok, szembe az emberekkel, asszonyokkal, gyerekekkel. Milyen szépek a gyerekek. Hogy kiöltözködtek a nők. Milyen tiszták a férfiak. Ki-ki oiyan elegáns, amilyen csak tud lenni. Sétapálcák, láncok, nyakkendők s nyakkendőtűk, keztyük, szivarszipkák, cipők és gummisarkok. És milyen rokonszenves ma az emberek arca, valami emberi fény az arcokon, ami csak vasár- és ünnepnapokon jön elő, mikor az emberek, otthonhagyva önmagukat, széjjeloszlanak a szigetre, a ligetbe, meg a budai hegyek közé, észreveszik a fákat, meg a virágokat, meg a folyót, meg a hegyet, meg az eget és az égen a felhőket. Folynak lefelé az emberek a széles sétányon, sokan jönnek, egyre többen, párok,

családok, meg fiuk együtt, meg fiatal leányok együtt, mindenki beszélget.

A sétány szélén jövök a népekkel szembe, rá-rálépek a gyepre, hogy senkit se horzsoljak és nézem a mellettem végtelen változatokban tovatűnő ruházatokat, arcokat. Sok arc van, amelyet már sokszor láttam Pesten. Ezeket a lényeket látásból ismerem, mint mondani szokás, ezekkel egy időben élek és soha életemben egy szót nem fogok velük váltani. A fejek jobbra-balra fordulnak, a sziget bokrai és tisztásai felé, meg a Duna s a budai part felé, fel-fel is emelődnek az ég felé a fejek és az ajkak mozognak. Furcsa, hogy a beszélgető emberek eltünedeznek mellettem. Minden pillanatban egy más férfinak vagy nőnek vagy gyereknek a hangját hallom.

Mi mindent beszélnek mindezek? Csak egy pár szót hallani mindenkinek a beszédéből. Az egész valami cifra, fantasztikus és végtelen társalgásba folyik össze, az élet diskurál...

Erre azt mondtam kérlek alássan... Zsabó, de a csipke, nahát... A professzor egy héten háromszor... Bubi ne szaladj előre... előkerestem a kompaszt, megnéztem... két zápfogat meg egy gyökeret, képzelheted édesem... nekem akar ő ilyeneket bebeszélni, nekem... ja er hat Leidenschaften, ich sage dir... akkor Nagykanizsán működtem és mindig felszaladni... wie schön das ist hier, wie schön... én, amit akarok, te csak a magad feje... az Lovranától egy félórára... hatvannégy korona és nem tudom hány fillér... isteni volt, mondom neked,

isteni ... na ja, ha az olyan könnyen menne ... jaj, én meghalok a színházért ... öt hétig feküdtem, csekélység, mikor végre ... Jóska, csak a Jóskát ne, ép a Jóskát ... nahát, az egész társaság paff lett ... mama, én már éhes vagyok ... boldogult atyám révén ... és hova jön itt a játékbank, azt hiszem jövőre ... neki mindig vannak ilyen sikerült mondásai ... Freulein, Sie wollen das überhaupt nicht sehen ... és közte fehér rózsák, de legalább egy tíz darab ... egész nap nem jövök hozzá, kérlek reggeltől estig ... tizenkét szantimetter vastagságban a cement ... hogy nekem az a két hét mibe került ... nesze a zsebkendő, töröld meg szépen ... ugyan, kérlek, mihelyt a Tisza lemondana ... egy félóráig azt a rántást kavarni ... de becsület-istenemre kijelentem ... szegény néni úgy sírt és az Ilonka ... mire henceg, mit henceg, hogy mer hencegni egy ilyen ... derékban és onnan le az aljáig tüzdelve ... mit, én törjem a fejemet őmiatta, nem igaz ... ne bántsd, majd lekeféled otthon ... egész éjszaka le se hunytam a szememet ... wirklich, es ist wunderschön. Ich liebe wahnsinnig die schöne Sachen, wahnsinnig.

Erre felemeltem a fejemet. Egy középkorú úr meg egy középkorú hölgy állottak meg az úton, az úr a botjával a víztorony felé mutatott, amelyet most két vagy három esztendeje építettek a szigeten egy agy ntisztás közepére.

A halál a bábszinházban.

Vasárnap délután, süt a nap... gyere, kedves olvasó, menjünk ki a vurstlira. Nézd, az Andrássy-út teli van boldog szegényekkel, akik mennek kifelé a ligetbe, egy tarka és kopott, furcsa nagy folyó megy a városból a ligetbe, ez a folyó itt az Andrássy-úton a mellékutcák patakjaiból gyűlt meg, bérházak forrásaiból, kis erekből, kanális-kiöntésből... a tél próbált népe felmosolyog, örül, az eget nézi, nagyokat slukkerezik az első meleg vasárnapból, tavasz van, az élet szép, akármilyen csúnya. Az emberfolyóban, mint testvérhullámok mennek egymás karján férfiak meg nők, oh Istenem, hogy összehozod a párokat! Hogy csinálod ezt, te égi közvetítő, hogy mindenki megleli a párját ezen a nagy világon? És hogy hanyagoltál el csak engemet magamat, hogy én itt megint magamba megyek a nép után a liget felé, nézegetem az embereket és irígylem a legutolsó bakát is, akinek egy csillagja sincs a gallérján, a karjára fonódott cselédért. Mért eregeti olyan vígan a baka a szájából hetykén felugró Magyar cigarettából a füstöt, mintha öröme füstnótáját fujná a melléből és miért pittyed úgy le az én ajkamról az egyiptomi cigaretta? Miért nem ülök én most a nékem való hölggyel a Ritz-hotelben az ötórai teánál, vagy otthon a nyitott ablak előtt, kezemben egy francia költő könyvével, amelyből olvadt hangon olvasnék néki, a távolba könyökölőnek? A baka boldog, én meg gondolkozom, oh Istenem, ez a te munkád.

Kiértünk a vurstlira, felzendül a cifra világ előttünk, ringlispil, lövölde, plasztikon, Magyarok Bejövetele, Barokaldi, háromszáznegyvenfontos leány bódéja, a beszélő fej, a tetovált démon, a kígyóevő ketrece, mozi, pofozógép, rugógép, bádogfotografus, barlangvasút, szörnyetegek pavillonja és minden furcsa, pokoli tréfaság és lezüllött tündérség a sarlatán kikiáltók rekedt bolondságaival, a hajóhinták harangozásával, a cirkusz trombitálásával, a lovarda kurjongatásával, a lövölde ropogásával, a plasztikon sípládájával, a tetovált hölgy lázító csengetésével, a ringlispil elbukott orgonájával, amelynek keringője oly nevetséges, oly kísérteties, oly szívfájdító ... és az egész vurstli a kék ég alatt, a végtelen ég alatt, amelyen fodor bárányfelhők legelnek és angyalfelhők vigyáznak rájok.

Végigmegyek a vurstlinak utcáján, jegyet váltok a Hintz-féle bábszínházba, mert szeretem a művészetet. Első helyre váltok jegyet, húsz fillér, nem sokallom, mert előkelő ember vagyok. A bábszínház, amelynek régi látogatója vagyok, nem fest olyan andalítóan itt a pesti vurstlin, mint a Guignol bódéi Párisban, a fák közt a Champs-Elysée-n meg a Luxembourg-kert tisztásán, ez itt zárt színház, bizony szegényes is, sötét kis hely, kényelmetlen, szűk padsorokkal, dehát itt is bolondos bábokat ráncigálnak a magos kis színpadon és ezt a játékot nagyon szeretem. Teli van a bábszínház gyerekekkel, az úgynevezett alacsonyabb osztályok gyerekeivel, apák-anyák ülnek itt-ott a gyerekek

mellett az alacsony padon, hátul az állóhelyen cselédek, suhancok, messenger-boyok tartózkodnak. A közönség feszülten figyel. Mi történik a színpadon ? A színpad közepén egy pappendekli-fal, rá van írva : PANORÁMA. Két nagy lyuk a falon. A színpad bal sarkában egy másik pappendekli-fal, CSÁRDA. A csárda tetején egy kis piszkos magyar zászló. Egy zöldbe-pirosba öltöztetett bábú tempózik a panoráma körül, kidugdossa a fejét a két lyukon, dörgő hangon beszél magában, a közönség mulat. A csárdából előjön a panorámás, egy turbános bábú, ráordít ugyanazon a hangon a másikra : Fickó, te betörted a panorámám üvegét. Ezért meglakolsz. Lebukik. Egy nagy botot emel fel, azzal neki Fickónak. Fickó se rest, lecsúszik, már egy nagy furkósbotot ölel ő is, ütik egymás fejét irgalmatlanul. A gyerekek, meg a karzat nagyszerüen mulatnak, a verekedés sokáig tart, az egymás fejére mért ütések adják a drámai cselekményt. A cselekmény sokáig tart, a gyerekek helyeslik a cselekményt, biztatják Fickót, szidják a panorámás törököt, akik mind a ketten rettenetes ütéseket kapnak, de bírják, mert fából van a fejük. Végre Fickó elejti a botot, a panorámás meg iszonyú bosszút áll rajta, agyba-főbe veri és mikor Fickó a színpad szélére rogyik, a panorámás jól megmángorolja a nyakát a bottal. Fickó elmenekül, de visszakiált : Küldöm a Vitéz László barátomat, az majd bosszút áll értem. A közönség ujjong, a panorámás visszaszalad a csárdába inni, a panoráma

eltűnik, helyébe egy nagy ládát tolnak fel. Jön Vitéz László, akinek hódító megjelenését tapsvihar fogadja.

— Hol vagy, te gyáva panorámás? Megint bebujtál előlem a csárdába? Gyere ki, ha mersz, majd én mindjárt elhúzom neked a nótádat.

— Veled nem állok szóba, egy ilyen nagy kapcabetyárral nem is állok szóba, te gazember Vitéz László! — hallik a csárdából a panorámás hangja.

— Nem állsz szóba? Majd akkor kihúzlak a csárdából tégedet, te gyáva panorámás, hogy merted te bántani Fickót, az én barátomat?

Vitéz László előhúzza a csárda mögül a panorámást, a vita megszűnik, jön a cselekmény. A panorámás a furkósbottal nekimegy Vitéz Lászlónak, ütni akarja a fejét, de Vitéz László a fejét jobbra-balra kapkodja, a furkósbot mindig csak a színpad szélére sujt le. A nézők boldogok. Vitéz László megúnja a dolgot, kikapja a botot a panorámás kezéből, s agyba-főbe veri vele. Valami két percig kopog a bot a panorámás fején, végre leejti a fejét, nem mozdul többet. Vitéz László agyonverte a panorámást. Vitéz László felnyalábolja a panorámás hulláját, felemeli az odakészített láda fedelét, beléhajítja a ládába.

— Most megöltelek, te bitang panorámás, máskor nem fogod bántani a barátomat, a Fickót. Tapsoljatok, gyerekek!

Vitéz László egymáshoz nyomkodja a két kezét, a közönség vele tapsol és éljenzi Vitéz

Lászlót. A legzajosabb ünneplés közben egyszer csak felemelődik a láda teteje, kibúvik belőle a Halál. Fehér lepedőbe van öltöztetve, a feje vigyorgó fehér koponya, a nyakára fekete kravátlit kötöttek.

Halál: Mit tettél, Vitéz László?

Vitéz László: Mit ettem? Szafaládét ettem.

Halál: Ne viccelj velem, Vitéz László, én vagyok a Halál.

Vitéz László: Semmi közöm hozzá! Eredj haza!

Halál: Te gyilkoltál és most te is meg fogsz halni!

Vitéz László: Most mindjárt? Én még ráérek.

Halál: Most mindjárt meghalsz. Gyere velem a temetőbe.

Vitéz László: Lepedőbe?

Halál: Nem lepedőbe, temetőbe!

Vitéz László: Mindjárt megyek, előbb menjen sétálni.

Halál: Meghalsz, meghalsz, meghalsz!

Vitéz László: Ne mondja, mert majd elhiszem!

Halál: Ne feleselj, ütött az utolsó órád!

Vitéz László: Éppen máma vittem a zálogba!

Vitéz László minden szavát harsogó kacagás kíséri. Egy pillanatra széjjelnézek a félhomályban. Hogy néznek a gyerekek a halálra? Mindnek csillog a szeme, mint a csillagok

az égen, szájuk nyitva az élvezettől s a kacagástól.

A Halál ki akar jönni a ládából. Vitéz László a bottal ráhúz a vigyorgóra mázolt halálfejre. A Halál lebukik, megint visszaemeli a fejét, Vitéz László megint odasóz egyet, ez így megyen huszonötször. Azután odamegy a ládához és rácsapja a fedelet.

— Most eltemettem a Halált, megyek a csárdába mulatni — mondja rekedt diadallal. El is indul, de a láda teteje felcsapódik, megint ott a Halál.

— Gyere, Vitéz László, — mondja — elviszlek a föld alá !

— Ejnye, szemtelen Halál, megint kitoltad a pofádat ? — kiáltja Vitéz László mérgesen, megint nekimegy a furkósbottal a Halálnak, kopog a fején, a Halál megint lebukik, Vitéz László megint el akar menni a csárdába, a Halál megint felemeli a láda fedelét. Ez ötszörhatszor megismétlődik, végre Vitéz László jól lecsapja a láda tetejét és ráül. A Halál lenn jajgat a ládában, nem bír feljönni.

Tapsoljatok, gyerekek ! — mondja Vitéz László, összenyomkodja a karjait, a közönség lelkesen tapsol vele. A függöny legördül.

— Előadásunk véget ért — dörgi Vitéz Lászlónak, a Halálnak, a panorámásnak meg Fickónak közös hangja a függöny mögül. Tessék eltávozni, kérjük a nagyérdemű pártfogást a jövőben.

Gyermeknap van ma és tegnap is gyermeknap volt. A legújabb kor kalendáriumát cifrázza a gyermeknap, négy vagy öt esztendeje mindössze, hogy az esztendőből egy-két hétköznap gyermeknappá küzdötte fel magát. Hogy néz ki egy ilyen gyermeknap, kedves olvasó ? Az ég kék, a lomb zöld, az időjárás enyhe, helyenkint csapadék s a Váci-körúttól az Oktogonig menni egy félórába kerül, mert minden második lépésnél rám mosolyog egy hölgy, s kellemes mosolyát kellemetlen zörgés kiséri, ami egy aprópénzzel töltött perselytől származik, amelyet a mosolygó hölgy rázogat az állam alá. A keblemben szunnyadó könyörület ijedten serken föl a szigorú zörgetésre, hamar a zsebembe nyulok és a perselybe dugok egy koronát, abban a hiszemben, hogy ezzel osztán vége az elhagyott gyermekek szenvedéseinek. Nem, mondom, két lépés után megint éheznek és fáznak a szegény gyerekek, mert megint zörög egy jótékony angyal, aki nemcsak mosolyog, hanem már néhány barátságos szóval bátorít az adakozásra.

A harmadik hölgy már kapacitál, a negyedik szónokol, az ötödik pajzánkodik, a hatodik utánam szalad, megfogja a frakkomat, a hetedik gáncsot vet, a nyolcadik pányvát dob a nyakamba, a kilencedik revolvert szegez rám, Hands off-ot kiált és megmotoz, — az Oktogonon már egy krajcár nélkül állok e nagy világon. Oh Istenem, nem akar ez panasz lenni, az elhagyott gyermekek valóban elhagyottak,

mert elhagyják őket, a hölgyek önzetlenül rázzák a nehéz perselyt, én meg, mint felnőtt és el nem hagyott ember, nem leszek szegényebb nagylelkű adományaimmal. És te se leszel szegényebb, úgy-e, kedves polgártárs, hát nincs mit haragudni, sőt szimpátiánkat kell kifejeznünk ez enyelgő és erőszakos hölgyek iránt, akik a gyermeknapokon megostromolnak. Te, polgártárs, nyugodt lelkiismerettel fekszel le, mert jót tettél és azt hiszed, hogy elfojtottad a világ nyomorát és szenvedését, és ezt a jó és öntudatos érzésedet ezeknek a perselyes nőknek köszönheted, mert magadtól aligha szaladgálnál a gyermeknapon, hogy hol kell átadni adományodat.

Azonkívül, kérlek alásan, abban a városunkban szokatlan örömben is részed van a gyermeknapokon, hogy az utcán ismeretlen hölgyekkel cseveghetsz, tréfásan és ártatlanul, kapsz mosolyt egy ismeretlen asszony vagy kisasszony ajkáról, társalogsz vele, az idegennel és titokzatossal, élvezed feléd repkedő szavait és kacaját. Nem jártam arra, a merre a grófnék gyüjtöttek, arrafelé alkalmasint diszkrétebben folyt a jótékonyság, de az Andrássy-úton oly derült és könnyű modorban folyt az egymásnak be nem mutatott nők és férfiak diskurzusa, hogy egy kis ideig abban az illuzióban éltem, mintha a párisi mi-carême-en vagy a nizzai karneválon járnék vagy valami ódon génuai estén, amelyet Musset énekel meg, azt mondván a víg olasz nőkről :

On peut l'aborder sans danger,
Et dire : »Je suis étranger,
Vous étes belle.«

Mondom, tetszett nekem ez a kis kedves hazugsága Budapest életének, s remélem, minden esztendőben eljön ez a két kedves nap, mint ahogy mindig lesz megfelelő számú elhagyott gyerek Budapesten.

Néha olyasmit érzek, hogy minden semmisége a világnak egyformán érdekes, amiről tudok, csak azért, mert tudok róla. Olykor egy eltaposott cigarettát veszek észre a járdán és szemeim híven lerajzolják és elteszik emlékezetembe s a poros cipőtalppaɪ élesre vasalt cigarettavéget éppen úgy láttam életemben, mint a londoni üvegpalotát. Az Isten tudja, talán nem is ez az élet, amit most élünk, talán csak utazunk most s egy más világba fogunk érkezni, az igaziba, és azon a más világon be kell számolni mindennel, amit e furcsa utazás alatt láttunk.

Ma este egy kis utcán mentem el és benéztem egy kávémérés ablakán, mert be lehetett látni rajta. Füst volt a megviselt helyiségben, s jó meleg lehetett, mert a sarokban álló kályha nyitott szája pirosat ásitott s a kályha mellett egy széken hátradülve egy puha öreg ember

ült, a két lábát egy szemben álló székre tette volt s azt kellett volna hinnem, hogy a két cipőjében gyönyörködik, ha a kemény kalap nem lett volna lehúzva az orrára. Ebből inkább arra lehetett következtetni, hogy alszik s abból, hogy alszik, azt is remélni lehetett, hogy ő a gazda itten, kinek lenne másnak joga aludni a kályha mellett s föltenni a lábát a székre. De ami alázatos figyelmemet megragadta, s egy percre megállított, nem ez az alvó ember volt, hanem egy mozgalmas társaság, amely az ablakkal szemben ült egy kerek asztalnál az árva gázláng alatt. Legelébb egy uniformisos boy cifrállott a szemembe a társaságból, a többi szegény ordináré civil-népség volt, két fonnyadt asszony és három férfi. Éppen koccintottak, nevető arcvonásokkal, mikor bepillantottam az ablakon, s az asztalon négy-öt sörös üveg állott. Mind hátrahajtotta a fejét és beöntötte a szájába a sárga sört és kihallott a poharak koccanása, mikor megint letették a szürke márványasztalra. Már tovább akartam menni, de ez a kiáltás hallatszott ki :

— Állj fel !

és erre visszanéztem. A boy felemelkedett a székről, s a mellette ülő idős ember hátradőlt a széken és rámutatott a boyra és jobbra-balra járt a feje és hallom gyöngén az ablakon keresztül, ahogy boldog hangon kiabálja :

— Az én fiam !

Az idős ember szivarrongyot vett föl az asztalról, gyufát gyujtott, a boy leült, az idős ember

kivette a szájából a szivarvéget, s a fia felé dült:

— Állj fel!

A boy nevetett, a többiek is nevettek, az idős ember letette a szivart, elhajította az égő gyufát és felhúzta a székről a boyt. A boy állott, az idős ember visszaesett a székre és a balkarjáva a levegőben egy parancsoló és részeg legyintést tett és rákiáltott a boyra:

— Hapták!

A boy haptákba vágta magát. A másik két férfi meg az asszonyok nevettek. Az idős ember félretaszította a kalapját és nézte a fiát és kiabált:

— Ni, hogy áll. Nézzétek, hogy áll. Az én fiam ez. Hun a sipkád?

Körülnézett, nehéz mozdulattal felvette a boy-sipkát a mellette való székről, odaadta a fiának, a boy feltette a sipkáját.

— Szalutálj!

A boy szalutált.

Az idős ember kurjantott egyet örömében.

— Mégegyszer szalutálj! Szalutálj! Az én fiam vagy!

A boy négyszer egymásután szalutált, az idős ember aközben megint begyömöszölte a rongyos szivart a szájába és gyufát rántott. A boy visszaült a székre, az egyik ember felvett az asztalról egy üveget, közel vitte a szeméhez és megrázta, s önteni kezdte a habtalan sárga sört az üres pohárba.

Egy úr a konflisra ül.

Egy úr közeledik a konflis-állomás felé. Négy konflis áll a standon. Az első konflisnak a bakja üres. A második konflisnak abrakol a lova. A harmadik konflis bakján ujságot betüz a kocsis. A negyedik kocsis alszik a konflis bőrpárnáin. Az úr odalép az első konflishoz, kiveszi az óráját, azt mondja:

— Az Operába!

Az úr vállán látcső lóg szíjjon. Az úr felnéz a bakra, amely nem felelt. A második konflis kocsisa leugrik a lova mellé:

— Tessék beülni, nagyságos úr, viszem én.

Az úr:

— Hát az első kocsis hol van?

A második kocsis:

— Elcsavargott valamerre. Tessék beülni.

Az úr:

— De hisz maga meg abrakoltat.

A második kocsis:

— Megvagyok már véle, csak tessék beülni.

Nekiesik a lónak, leráncigálja a fejéről az abrakos tarisznyát és elkiáltja magát:

— Isván, vizet a lúnak!

Valami rongyember kerül elő s felveszi a dézsát a járda széléről.

Az úr:

— Még itatni is akar?

A második kocsis:

— Hát csak megitatja a lovat az ember! Tessék csak beülni!

Az úr kiveszi az óráját és odaugrik a harmadik kocsishoz:

— Az Operába!

A harmadik kocsis, aki az utcai lámpa felé dűlve olvas, lenéz az úrra az ujságból egy pillanatra, azután tovább olvas. Az úr a negyedik konflishoz szalad. A második kocsis hátrakiált:

— Én viszem már a vendéget, csak itatok!

Az úr megtaszítja a konflisban alvó embert:

— Az Operába!

A negyedik kocsis beljebb dűl a konflisban és azt mondja:

— Mmú, bbú.

Az úr megint előkapja az óráját és visszarohan a második konflishoz:

— Gyerünk hát, az Isten áldja meg.

— Megyünk, nagyságos úr, csak megigyon a lú.

— Minek itatja ilyenkor azt a lovat?

— Ilyenkor kell azt itatni, uram, minekutána megkapta az abrakot. Tessék csak beülni.

Az úr odaugrik a harmadik konflishoz:

— Hát maga miért nem akar menni?

A harmadik kocsis föl se emeli a fejét, olvas. A második kocsis odaszól:

— Tudja az a becsületet. Én állok elébb, én megyek.

Az úr gyűlölettel méri végig a harmadik kocsist s megint átugrik a negyedikhez:

— Hé, ne aludjon itt. Gyerünk az Operába!

A negyedik kocsis felébred s mászik lefelé a kocsiból. A második odakiált:

— Enyém a vendég, Fekete. Itatok.

A negyedik kocsis visszakuporodik az ülésre, behúnyja a két szemét. Az úr derekán úgy jár a látcső, mint az óra ingája. Visszaszalad a második kocsishoz:

— No, készen van már?

— Tessék beülni, mán szerszámozok.

Az úr ránéz a lóra, most látja, hogy a ló nyakán csüng a kantár, a ló feje szabadon van, ahogy a jó Isten megteremtette. Az izgatott úr rajta felejti egy percre a szemeit, mert régen látott lófejet szerszám nélkül.

— Tessék csak beülni, megvagyunk izibe.

Az úr kétségbeesve dobja magát a kocsiba:

— Hallatlan ezekkel a konflisokkal.

— Megyünk mán, megyünk, nem érdemes mán lármázni.

Az úr le akarja inteni a kocsist, de lenyeli, amit mondani akar, mert az Operára gondol.

A második kocsis végre felcihelődik a bakra. Az úr előveszi az óráját:

— Jézus Mária, hogy elkéstem. Most osztán siessen.

— Hova tetszik? — fordul hátra a kocsis.

— Az Operába! Menjünk már!

A kocsis a taxaméter zászlaját kezdi igazítani. A kis zászló nem akar lehajolni. A kocsis mérgeskedik:

— Ezt is csak bajnak találták ki, az Isten akárhová tette vóna!

Az úr:

— Most meg a taxival van baj? Hát ne hajtsa le, fizetek én úgy is, csak gyerünk már!

— Nem úgy van az, uram, mert engemet felír a rendőr, ha ez a zászló nincs lehajtva.

Az úr felugrik a kocsiban:

— Kiszállok. A fene egye meg magukat.

— Jól van már, nem kell jajgatni, uram. Lehajlott már. Csak tessék leülni.

Az úr visszaül, becsukja a száját s fölnéz a csillagos égre, mint egy mártir. A kocsis felkapja az ostort, csettint a lónak egyet, a ló menni akar, de abban a szempillantásban eléje ugrik egy ember és felkiabál a kocsisra:

— Te meg hová akarsz evvel a vendéggel menni?

— Az Operába — felel a második kocsis. Gyű.

— Nem gyű, te, mert leváglak erről a bakról. Nem tudod, hogy én állok első helyen.

A jövevény most a kocsiban ülő úrhoz fordul:

— Tessék kiszállani, nagyságos úr, az első kocsiba tessék ülni, én megyek először erről a standról.

Az úr ereiben megfagy a vér.

A második kocsis hátraszól:

— Csak tessék maradni. Gyű.

Az új ember megfogja a ló száját:

— Hó! Nem gyű, a mindenedet, mert beléd megyek. Tudtad, hogy csak ideát mentem a kifőzésbe, minek vállalod fel a fuvart? Hé! Tessék kiszállani, nagyságos úr.

Az úr:

— Gyerünk már az Operába, semmi közöm a maguk ügyeihez. Mindjárt rendőrt hívok !

Az új ember fogja a lovat, a második kocsis felugrik a bakon :

— Ereszted el annak a lúnak a száját ? Ereszd el, mert lesujtok rád !

— Énrám, te, te nyavalyás. Lehúzlak onnét, csak járjon a pofád. Minek veszed fel az én fuvaromat ? Nem tudtál beizenni a kifőzésbe ? Te tolvaj.

Az úr hátrabágyad a kocsi ülésén, kipihenni izgalmait.

A második kocsis leordít :

— Kuss, mert megeszlek, Mihály.

Az új ember kurjongatni kezd a ló fejénél :

— Hűjnye, erre-arra . . .

Az úr összeszedi minden erejét :

— Rendőr, rendőr !

Erre a szóra az ember odalenn elereszti a ló száját, s felugrik az első kocsi bakjára, ott elhallgat. A második kocsis csettint a lovának, a ló végre elindul. Mikor az első kocsi mellett elmennek, a második kocsis hátraszól :

— Csak jöjjek vissza, majd megtaposlak, marha paraszt.

Az első kocsis felugrik, a kezébe kapja az ostort. A második kocsis megcsapja a lovát, siet. Az első kocsis a gyeplő után kap, csettint s állva a bakon, magasra emelt ostorral kergetni kezdi a második kocsist. Egy perc mulva utóléri, káromkodik egy hegyeset és úgy fejbe vágja az ostor nyelével a második kocsiban ülő

urat, hogy a keménykalapja mélyen behorpad hosszába és úgy néz ki, mint azok a puha fekete kalapok, amilyeneket vidéken hordtak a mult évtizedben s amelyeket Kossuth-kalapoknak híttak.

A minap délelőtt felköltött kedvenc költőm, a takarítóné. Csukott két szemem felnyílt, s ezekkel körülnéztem a hálószobában. Rájöttem, hogy élek és ez a felfedezés egy kis lehangoltságot okozott bensőmben. Azután tekintetem az ablakra szaladt, s az ablakon keresztül meglepő tájképet láttam. Szemben a budai hegyeket hó takarta, a Duna túlsó partján a templom, a nagy malom és a rakpart házai havasok voltak, s ablakom alatt a Margitsziget fái állottak, teli friss zöld lombokkal, de a lombozatot ugyancsak hó szállotta meg, olyanok voltak a tavaszi fák, mint üde ifjú hercegnők hermelinköpenyben. Egyik fáról a másikra kis madarak repkedtek csicseregve, mintha valami furcsa újságot pletykálnának. Felkönyököltem, a zöld és fehér gyepet is megláttam és csodálkozva néztem ezt a varázslatos tájképet. Nem tudtam hamarjában mit gondoljak, úgy emlékeztem, hogy előtte való nap tavasz volt, április, a sziget zöld volt és a fővárosban a lakók a kávéház előtt, Isten szabad ege alatt fogyasztották életüket.

Most meg havazik. Tehát tél van. Óh Istenem, egy percre felhevültem, még tél van, nem volt ta-

vasz, nem telt el megint a február meg a március, mindazt, amit a tél óta éltem és csalódtam, csak álmodtam, jaj de jó, visszamehetek az elmult télbe, az elmult pár hónapot megint elkezdem élni, még pedig okosabban. Igen ám, de a havas fákon lomb zöldellik, a madarak meg fütyörésznek, — tehát tavasz van. De tél is van. Mi ez? Az Isten valami újat talált ki? Óh, ez nagyon kedves tőle, ezt szeretem.

Egy új évszakot kreált a régi négy mellé, egy soha nem látott tájképet festett, zöld mezőt, lombot, virágot és havat együvé. Szép ez az újítás? Óh, nagyon szép, egészen jól hat, kellemes és harmónikus, s mily gyöngéd gondolat. Az égben lakozó ősz mester újítása most az egész világ tájképfestőit ámulatba fogja ejteni, óh, már látom, hogy frissül fel a művészet, jönnek mind majomboldogsággal a zseni után. De nemcsak a festők ébrednek ez új természeti jelenségre, a költőket is meg fogja ihletni az isteni újítás, mennyi új érzés, milyen új fantázia, titokzatos friss világfelfogás ... az emberek is mind valami változáson fognak keresztülmenni, talán jobbak lesznek, vagy kedvesebbek, érzékenyebbek, csudálkozóbbak, nem tudom, de valaminek jönni kell az Isten lelkes új találmányából, hiszen ok és cél nélkül ő állítólag semmit se csinál. Ha eltünődöm ezen az új csodáján, azt hiszem, valami vigasztaló és bájoló szándéka volt vele, hogy összehozta a zöld lombot meg a havat, a természet ez örök haragban élő testvéreit. Kibékítette őket, nekünk

meg új csodálkozni, gyönyörködni és megszívlelni valót nyujtott. Köszönöm, uram Istenem és gratulálok.

Nos, felkeltem és bevergődtem a városba, Budapestre. Az úttesten seperték a havat, hideg volt, az emberek nagyon mérgesek voltak, az újságokban vastagbetüs hosszú címek alatt olvastam az Európán átvonuló ítéletidőről, a hősülyedésről, hózivatarokról, amelyek tönkretették a gyümölcstermést, megrongálták a vasúti töltéseket és egyedül Budapesten tizenkétezer telefonvezetéket elpusztítottak. Óh Istenem. Hó Istenem.

Szerelmi levelező. Sötét és nyirkos kapualjban, amelynek nyomora felett egy meztelen gázláng vergődik, mint megkötött fehér pillangó, ott vettem a Legjobb, Legújabb És Legteljesebb Szerelmi Levelezőt tíz krajcárért. Párisban a Quai Voltaire agg könyvészeinek végtelen sor ládái előtt bizony nemesebb hangulatban flangéroz az ember, de engemet néha ez a kapualj is maga alá húz s elérzékenyülten nézegetem a felfordított nagy ferslógra kirakott cifra és nyomorult irodalmat, s a kereskedőjét, egy szegény vén zsidót, aki a két kabátujját egymásba bujtatva sétál a ferslóg körül a hűvös őszi délutánon. Miket árul ? Százesztendős Jövendőmondó, Legújabb Egyiptomi Álmoskönyv, Paprika Jancsi a mennyországban,

Florenz és Lyon, A tengerfenék réme, Mit Irjunk Képeslapokra, Névnapi és Születésnapi köszöntők, Szerelmi Levelező, Rózsa Sándor, a puszták királya, Bűvészet Könyve, Kóser Adomák, Árgirus Királyfi, A szénégető titka, Nick Karter, a nagy detektiv, Kossuth Naptár, Ámor csintalanságai . . .

Szeretném a Szerelmi Levelező tíz krajcáros füzetének a címlapját lerajzolni önöknek, primitív színnyomatú címlapját, amelyen piros rózsákból összefonódott betük adják a füzet címét, a betűket zöld levelek füzére hizelgi körül, a lap sarkaiban kiterjesztett szárnyú fehér galambok szállanak, csőrükben piros pecsétes levelekkel. A fedél közepén, égő szív alatt, egy kis padon andalító virány közepén egy szép nagysád meg egy gigerli foglalnak helyet, a gigerli rózsát tart a kezében, s a nagysád felé fordulva ép felajánlja neki a virágot, a szívével együtt, a nagysád lesüti édes, kifejezéstelen szemét s kezeit keblére kulcsolja. Ajkáról lecsúszott a rányomtatott piros festék az állára, a haja zöld, ellentétben a gigerli lilaszínben nyomott fürteivel . . .

Oh és a levelek, amelyek a szerelem változatainak megfelelően csoportosítva következnek egymásután a Szerelmi Levelezőben : az ismeretséget kötő levelek, a vallomások, a találkát kérő levelek, a jegyesek levelezése, a szemrehányó levelek, féltékenységi levelek, csalódottak levelei s lemondó levelek mintái. Igen tisztelt kisasszony ! Tisztelt N. úr ! Büszke Istennő !

Kedves N. úr! Édes Etelka! Kedves Imre! Imádott Juliskám! Drága Károlyom! Forrón szeretett angyalom, Karolin! Drága vőlegényem, Mihály! Kedves Janka! Szívtelen Jenő! Tisztelt kisasszony! Elemér, csalfa szerelmem!

Olvassák el kérem a füzet első levelét, az »ismeretséget kötő levelek« első mintáját:

»Igen tisztelt Kisasszony!

A minap egy vidám leánycsoportot láttam menni az utcán. S e leánycsoportból, mondhatnám: rózsacsokorból kiváltkép egy rózsa tűnt ki. És ez a rózsaszál kegyed volt, kedves Nagysád.

Nem bókolok én most. A színigazságot mondom. Annál igazabb ez, mert hiszen akkor láttam kegyedet először. Azelőtt világgyűlölő voltam s unalmasnak találtam az életet. Most imádom a világot s az életet gyönyörűnek találom. Ezt a nagy változást a kegyeddel való találkozás idézte elő lelki világomban.

Mióta először láttam kegyedet, mindig újra óhajtom látni s beszélni Nagysáddal. Ha ez lehetséges volna, nagy örömét képezne szívemnek. Engedje meg, tisztelt Nagysád, hogy szülői házánál tiszteletemet tehessem s magamat bemutathassam.

Kedvező válaszát dobogó szívvel várja:

N. N.«

A szerelmi levelező utolsó, 102. számú mintája így szól:

»Édes Janka !

Amidőn eljegyeztem, égett bennem a szerelem, de három hónapi távollét megtanított rá, hogy az csak szalmaláng volt, amely immár teljesen eloszlott.

Kérem, mentsen fel adott szavam alól. Érzem, nem tudnám oly boldoggá tenni, amennyire Ön megérdemelné.

Ne nehezteljen rám !

Ottó.«

És az első meg az utolsó lap között a Szerelmi Levelezőben a szerelem egész szimfóniája, a verklinek s húzómuzsikának rikító naiv, s mondhatatlanul megindító hangjain. Mintha nevetve, sírva, karonfogva, ölelkezve, csókolózva, polkában forogva, elválva, arcát kezeibe temetve, boldogan merengve, s haját tépve, egymás karjaiba ájulva, s messziről kendővel integetve, s egymástól futva, s eltorzult vonásokkal szédelegve, vonulna el egy álombeli primitív s fantasztikus díszletű távol színpadon egy tarka szegénységbe öltözött végtelen népség, a Szerelmi Levelező népe. Milyen meghatóak és csudálatosak ők is, tanácstalan kis lelkükkel, neveletlen szívükkel, akik ebben az ódon, olcsó füzetben keresgélik a szavakat végtelen érzéseikhez . . .

Menet. Úgy emlékszem, egyszer már próbáltam írni a munkások májusi menetéről ... megint írni szeretnék, mert megint láttam. Soha nem fogom tudni kifejezni, amit emberi szívemben érzek, mégis, muszáj lehajtani a fejemet és gyámoltalanul mozgó ajkaimmal dadogni, mint a Szahara vándorának, aki leborul a közeledő éj, a számum és a végtelenség előtt. Minden esztendőben odaállok a járda szélére és végignézem a szociálisták májusi felvonulását zászlóik, tábláik és dalaik alatt. Mennek nyolcas sorokban, rendben, csoportokban és oszlopokban, százan, ezren, tízezren, énekelnek, fel-felkiáltanak, a kávéházak előtt felágaskodnak a vendégek, az ablakokból, erkélyekről családtagok néznek lefelé, a villamosok lassan, gyáván mennek, míg a menet az úttesten folyik. A zászlók hímzett betüi fénylenek a májusi napon, a zászlót egy munkás viszi, s a zászlóról lecsüngő két hosszú szalagot egy-egy fehérruhás kis leány tartja kétfelől. Mulnak a sorok, csoportok, minden csoport valami más dalt énekel, s messziről és még messzibbről fúvózenekaraik fájdalmas hangjai hallatszanak. Mintha búcsúsok lennének és végtelen fáradtan és végtelen reménynyel a boldogság és az igazság felé zarándokolnának messzi, messzire, a világ végire.

Nézem a táblák felírásait : egymásután jönnek a szabómunkások, akik a ruhámat csinálták, a kalaposmunkások, akik a kalapomat csinálták, a cipészmunkások, akik a cipőmet csinálták, az asztalosmunkások, akik az ágyamat csinálták...

kefekötőmunkások . . . . malommunkások . . . . sütőmunkások . . . könyvkötőmunkások . . . vas- és fémmunkások . . . egy idegen felírású tábla jön : Sectione a Romana . . . textilipari munkások . . . vegyiipari munkások . . . . délszlávok szabad szervezete . . . eszperantistamunkások... nézem a végtelen menetet és szeretnék minden embert külön megnézni, de úgy mulnak előlem, mint a Duna habjai, ezek a fakó és rosszul öltözött emberek és bennük a munka, a szegénység, a fázás, éhezés, betegség, lemondás, lázadás és gyűlölet. Egy-egy emberrel pár lépést megy a tekintetem, megnézem arcát, kalapját, öltönyét, cipőjét, nyakkendőjét, nyakkendőtűjét, szegfűjét a gomblyukában, jelvényét a virág mellett, szivarszipkáját. Istenem, mit gondoljak mindερről ?

Egy embernek fel van kötve a karja, a kötésből vatta buggyan ki. Egy fiú sántít. Sántít és énekel : . . . szabad lesz a jövő . . . Egy kis vörös, púpos ember jön, az is énekel . . . Egy sor leány jön, fehér bluzban, vörös szalag a vállukon, egyiknek a lábán vörös harisnya, énekelnek . . . mi dolgozunk, nagy hasznot hajtunk . . . Zenekar zúg el, utána egy gyerekhang kiált fel : Éljen a világot megváltó nemzetközi szociáldemokrácia ! Ez a hang nagyon elgyöngít, sajnálni kezdem külön ezt a kis fiút is, és minden arcot, minden alakot külön kezdek sajnálni, azokat is, akik cigarettázva és nevetgélve mennek a menetben és eszembe jut Kropotkin Péter herceg, aki a szenvedő millióknak szentelte

az életét s az igazságtól sugárzó szemeivel a homályos és nyirkos börtönökben kellett ülnie.

És mind, akik a világ igaztalansága ellen éltek, mit értek el ? Mit jelent Lassalle, Marx, Bakunin, Tolsztoj az örök nyomorúsággal szemben ? Mit tehetek én itt az előttem vonuló menetért életem rövidségével és erőtlenségével ? Semmit. Csak megállok és nézem a tűnő sorokat, a zászlókat és a táblákat és a felvirágozott bicikliket és a jelvényeket és hallgatom mámoros kiáltásaikat és elúszó dalaikat és trombitáik távolodó recsegését, addig, míg a türelmetlen könnyek fel nem szaladnak a szemembe, minden május elsején, és be kell surrannom a legközelebbi kapu alá, mert mégsem korrekt dolog úriembernek az utcán könnyezni.

Egész héten a suffragette-ekbe

botlott a szemem, amerre csak jártam a fővárosban. Utcán, vendéglőben, cukrászdában, autón, kocsin s a Margitsziget virányai közt sétálgatni láttam csapatosan és párjával ez idegen arcú, nyári ruhás, különös koros hölgyeket, akik életük borulatán a nagyvilág minden részéből idezónáztak üdvözölni egymást s ünnepelni valami közös elvet, vagy eszmét, vagy célt, vagy minek híjják. A legtöbbet együtt az Operában láttam vasárnap este, amikor tiszteletükre díszelőadást rendeztek. A »Szöktetés a szerályból« című daljátékot mutatták meg a suffragetteknek,

ó Istenem. Egész este az ifjú szerelemről zenélt nekik Mozart Amadeusz, az elválasztott kis szívek fájdalmát sírta édesen, s az egyesülés végtelen örömét trillázta. A színpadon meg gyümölcsök és rózsák ragyogtak a Szelim pasa kertjében, hajporos, térdnadrágos szép fiatal lovag epekedett, csókolózott a szerelmes rabnővel, meg holdfény fehérlett a romantikus égben, gitár pengett s létrán szöktették a magos ablakból az elzárt kedvest, és virágos csónakon, zengedező dallal, ölelkezve távolodnak a párok valahová messze, a boldogság opál szigete felé.

Ott ültem a nézőtéren, a szerelem felé sóhajtva, s ott ültek a nézőtéren a suffragette-ek, akiknek a Mozart-operát játszották, s a szívük a női szavazati jog után áhítozott. Oh nem, attól féltem, hogy ha a függöny lemegy s a nézőtéren világosságot csinál a csillár, csupa kisírt szemet fogok megpillantani, e furcsa, magányos, jelvényekkel felcifrázott hölgyek egymásra borulnak a páholyokban, meg a földszinten és hangosan fognak zokogni. Nem tapasztaltam semmi effélét, az idős hölgyek vígan diskuráltak, sétálgattak derült estélyi ruhájukban a büffé frissességei felé.

Soknak közöttük rövidre van nyírva a haja. Micsoda kimondhatatlan különösség van ezekben a rövid hajat hordó nőkben . . . eszembe jut gyermekkoromból kis városunk egy különc öreg kisasszonya, akinek ilyen kurta haja volt, aki száraz és halvány nő volt, magában lakott egy nagy cserepes házban, a zsalugátereit nappal is becsukta s a kertjébe se lehetett belátni, mert

magas kőfal vette körül, a kőfal tetején még szegek is meredeztek. Csak estefelé lehetett látni, akkor fekete ruhában, pálcával a kezében végigsétált egyszer az utcán. Mi baja-bánatja lehetett e kurtahajú régi nőnek s mi véleménye lehetett a világról? És ezek a kurtahajú idősödő nők, akiket e héten láttam? Mit akarnak? Választójogot a nőknek? (Minálunk még a férfiakéról van szó.) És örülnének, ha most rögtön megkapnák a női választójogot? Nem, akkor kétségbeesnének, akkor vége lenne életük lázának, mulatságának, egész értelmének. Se férfi, se gyerek, se öleb nincsen, nagyon kell a feminizmus, s mindaz a vita, harc, büntetés és vicc, ami vele jár. És ha két ilyen rövidhajú művelt s fenkölt nő a fák között sétál és leülnek egy padra beszélgetni, mit mondanak egymásnak? Megkérdi-e egyik a másikat, mi történt a szívével ezen a világon?

Anzikszkártya. A fiumei mólón állok, annak is a legvégén, hátam mögött hazám, előttem a tenger, lábamnál két bőrönd, mint két hű vadászkutya. Jobbkézfelől egy oceáni gőzös rostokol, de füstölög, nemsokára elindul, mindjárt beszállok magam is, csak egy kicsit körülnézek még, szeretek így a kikötőben állani és bámészkodni. Sajátságos kis hely ez a hosszúkás móló Fiuméban, egy ugródeszka Magyarországból a végtelenbe. Hogy

el van fojtva köröskörül a világtól ez a mi hazánk, milyen árnyékkal ölelik körül a magas és nyomasztó hegységek, itt ezen a kis mólón tudunk csak átlélekzeni a világba, itt sóhajt fel kábult nosztalgiánk, itt dereng szemünkbe és zendül fülünkbe az örök tenger, amely az ölében tartja a szépséges világokat. Itt sirályok repkednek már, fürgén, idegesen, a távol tenger szép fehér ügynökei, a móló kövén vastag kötelek és láncok hevernek, matróznép jön-megy, a víz közönyével száraz arcán, a móló körül ladikok, motorosok, halászbárkák hintálnak, fekete kereskedelmi gőzösök lustálkodnak, a könnyű kék Quarnerón távol karcsú fehér vitorlák ragyognak, mint egy-egy tiszta lúdtoll kék tintába mártva, amilyennel nagyapáink a szerelmes levelet írták. Jobbfelől egy félórai ábrándnyira sárgállik és krémlik Abbázia, a budapesti nagykörút álmainak és kéjeinek tartománya.

A fülembe cseng ez az Abbázia, ez elandalodott édes szó Budapest ajkán és képzeletem fátylán visszatűnik az életörömnek az a panorámája, ami Abbázia csengése mögött szendereg. Az ünnepélyes villák, penziók és hotelek az ő szép német neveikkel, a Délszakról átplántált flóra közé bűvölve, a tengerészsapkák és fehér cipők mámora, a Kurkapelle délutáni potpourrija körül való andalgás, a strand kávéházai előtt való önfeledt, végtelen kalábriász s ah, most már a nagyvilági cercle, s az előkelő francia croupier-k, Páris hűtlen gavallérjai. Voltam Abbáziában, vagy két napig voltam, ifjú voltam

és mint mondani szokás, bohó és tapasztaltabb cimborák regéi nyomán azt vártam, hogy ha megállok a sétányon, a szerelem után lihegő hölgyek lassót dobnak a nyakamba, úgy vonszolnak illatos boudoirjukba. Megállottam, vártam, de nem történt semmi, meleg volt s a fehér hölgyek, a telt és bágyadt pillangók ellibbentek mellettem... talán nekem kellett volna kezdeni? Mindegy, elmult és az egész életnél csak az a fontos, hogy elmuljon. Indul a nagy hajó, kedves olvasó, fogadd zsebkendőlobogtatásomat.

* *

Pannonia a neve annak a Cunard-féle lélekvesztőnek, amelynek pazar writing-roomjában e szegény soraimat húzom a papiroson. Pannoniának híjják a hajót, csakugyan: Pannonia van rajta, valami ezerötszáz magyar lelket usztat most Amerika felé. Harmadik napja megyünk, a halovány dalmát partok is elmaradtak már, ég, víz, hajó, bágyadt hajózene az első osztályon, a fedélzeten fekvőszékekben olvasgató missek, gnädige Frauk, nagyságos asszonyomok, síp, kürt, harang, Egy úr, aki szegény, velem azonos, a fehér korláton könyököl, az úr alatt a harmadik osztály óriási hátulsó fedélzete, azon bekerítve Magyarország. Parasztemberek, parasztasszonyok, leányok, gyerekek, itt-ott tótok, oláhok, horvátok, szerbek... az én hazám uszik itt a tengeren, kicsinyítve, kivonatolva, olyan mint egy vigéc mintatáskája, mint egy csoport-

kép, amelyet a népek kiállítására visznek, vagy talán egy cifra, siralmas deputáció, amelyet Magyarország küld messzi, messzire, tán egyenesen a jó Isten elébe. Ez hát itt a kivándorlás, amiről annyi szépet meg csúnyát hallottam.

A kivándorlók fedélzete, mint egy álombeli piac, a kék tenger közepén. Az emberek álldogálnak hátratett kezekkel, pipálnak, bámészkodnak, meg üldögélnek ládán, kötélcsomókon, padlón. Beszélgetnek, hallgatnak. Amott kártyáznak. Emitt egy valami régi újságból olvas, figyelik. Köteleken szárasztani kiakasztott ruhák lengenek. A korlátra dűlt leányok, asszonyok, a kik a vizet nézik, mintha maguk is lecsüngő tarka cihák lennének. Szerb legények kólót táncolnak, a kör közepén egy ember furulyáz. Egy magyar ember nehéz gesztusokkal tapogatja egy fehércseléd vállát, derekát, szoknyáját. Kenderhajú kis leányok ülnek körben a padlón, egy dalocskát nyávognak, a melódiáról megismerem :

Amoda jön egy madárka,
Szárnya hosszat integet . . .

Egy menyecske zsoltárból imádkozik, ülve egy lépcsőn. Mezitlábas fiuk versenyt másznak az árbocköteleken. Egy szakállas, sportsapkás zsidó ember egy árbochoz támaszkodik, keresztbe font karokkal, maga elé néz. Egy legény kis bádogtükörből a bajuszát macerálja. Egy asszony a földön, szétterpesztett lábbal, a fia

fejében kereskedik, emlőjébe egy csecsemő csimpaszkodik. A látcsövet a szememhez emelem, segítek az anya ujjainak a fiú fésületlen hajában kutatni... ah, megvan! Egy függő mentőcsónak árnyékában egy sor tót alszik. Egy kis szabad helyen két furcsa nő sétálgat, mint két elfakult paradicsommadár, panaszosan és koketten, Manon Lescaut hajója jut eszembe róluk, amelyen hajdan a ledéreket száműzték Amerikába. Egyik lila napernyőt forgat. Egy cigány csavarog a nép közt, zölddé sápadt keménykalapban, muzsika a hóna alatt, odanyul, meg-megpengeti a hurt, senki se muzsikáltat. Két fiú birkózik, neki-nekiesnek a körülálló bámészoknak. Egy öreg paraszt zsemlét eszik bicskával, nagyon kímélve a falatokat. Most összekaptak valamin egy páran a korlát mellett, egy steward szigoruan lépeget feléjük...

Mit nézzek, mit kapkodjak fel ebből a nyugtalan bolyból, ebből a tekergőző zsivajból, ebből a kis világból, amely a végtelen, tiszta tengeren, az ég alatt itt előttem vonaglik lenn, tele ronggyal, játékkal, bánattal, dallal, nyomorúsággal, gonddal, szerelemmel, piszokkal. Melyik arcot vizsgáljam meg látcsövemmel, melyik embert szólítsam meg élete felől, melyiket sajnáljam legjobban... irígyelni mindet egyformán irígyelem, mert teljes húsz napig, míg a hajókerék kortyonként elfogyasztja a vizet Amerikáig, azt hiszik, hogy boldogok lesznek.

(Patras kikötő előtt.)

* *

Este van, a hajó halk zúgással vonul a tengeren, köröskörül a csillagos ég, az ember beleandalogja magát abba az érzésbe, hogy a hajó az égben megy előre. A hajózenekar, amely reménytelen, lerongyolt arcú férfiakból áll, egy Crémieux-valcert játszik az elsőosztályú fedélzeten, egy kellemes semmit, egy édes ürességet. Messziről, a hajó orráról viszont el-elmerülő citerát és bánatos férfiéneket hallok. Önkéntes számkivetésbe megyek, az első osztályról a kivándorlók elülső fedélzetére szállok le. Micsoda kép, Istenem ! Népek, nemzetek összecsődülve a csillagok alatt. Törökök, görögök, bolgárok, oroszok, lengyelek, csapatjai üldögélnek és hevernek a hűs estén a fedélzeten. A legtöbb az orosz. (Ezer esztendő előtt váltak el a magyaroktól, ezer esztendő mulva összekerültek a hajón, az oroszok itt elől, a magyarok a hajó farában, mennek Amerikába.)

A fedélzeten egy nagy halom burgonya, föléje ponyvát feszítenek ki, a krumpli oltalmára. Ez alatt a ponyva alatt hever a legtöbb ember, a krumplin. Az emberek is olyan sűrűn vannak, oly olcsók és névtelenek, mint a krumpli, amin heverésznek. Óh, ha író volnék, hogy le tudjam írni, amit most látok, vagy legalább festő, hogy lefesthetném. Az emberek mindenütt pipálnak, cigarettáznak, a cigaretták úgy hunyorgatnak itt lenn, mint odafenn a csillagok. Egy török ember citerázik és gajdol a ponyva alatt, körülhasalják a többi törökök, az egyéb nemzetek körülácsorogják, hallgatják. Egy kis tisztást

hagytak egy gyönyörű, rongyos török fiúnak, aki a muzsikára táncol. A két kezét a fejére kulcsolja, körbe sétál, keményeket dobbant, aztán megáll, a derekát lassan csavargatja, a fejét leereszti és lesüti a szemét. A kéjnek és a férfiui szeméremnek a tánca ez.

Némán nézik az emberek. A török citerás, akinek arca és hangja oly egyformán szép, fáradt és barna, elhalkítja monoton danáját, mert a ponyva túlsó sarkán az oroszok zendültek fel. Hegedün játszik egy keménykalapos, de vörösinges, öves és csizmás muszka, a széles sipkájú, szegletes arcú, kékszemű muzsikok karban énekelik a végtelen egyszerű és végtelen bánatos románcot. (Nappal ugyanaz a hegedűs féktelen temperamentummal rángatja a víg nótákat s a muzsikok fiatalja víg kurjongatással térdeli az orosz táncot.) Akik a törököt hallgatták, egymásután átfordulnak ide, gyermeki nyitott szájjal figyelnek. Az egész fedélzeten alig beszélget valaki. Hosszú az orosz románc, mert mély a lélek, vége van egyszer mégis a dalnak, utána csend lesz, csak halkan duruzsolnak a népek és a víz hallatszik lentről, ahogy az óriási hajó hasítása elől sziszegve futnak kétfelé a hullámok.

Egy nagy kémény tövében körben ülnek a padlón szegény lengyel zsidók, minden népségtől elvonulva. A csendben ők is felbátorítják lelküket, énekelni kezdenek. Lecsüggesztett fővel, a két lábukat előrenyújtva ülnek, a legtöbbnek a keze a nadrágzsebében, egyik, a leg-

fiatalabb, a nyakát öleli s az égre néz. Neki van a legvékonyabb hangja, kisír a nagy sírásból. Olyan az ő énekük, mint az eláradt, gyáva és szenvedélyes, kéjesen gyötrő zokogás. Mit énekelnek ezek az örök kivándorlók, mit panaszol ez a szennybe és fájdalomba merült fajta? Többen, többen fordulnak, közelednek feléjük, a lengyel zsidók éneke hangosabb és még fájóbb lesz. Össze-vissza járok a népek közt, nem győzöm nézni orcáikat, szemüket, melyekből az állatok jóságát érezem. Milyen jók ezek a szegény emberek, ezek a népek, akik nem értik egymás nyelvét, s itt mulattatják egymást. Kinyitják ajkaikat és egymás felé éneklik szenvedő életüket.

(Messina felé.)

I.

Affér. A kávéházban ül egy társaság. Bejön egy másik társaság. Ebben a társaságban van egy csinos, fiatal nő. A két társaság szembe ül egymással. A két társaság nézi egymást. Az egyik társaság pezsgőzik. A másik társaság sörözik. A sarokban Gácsó Misi lármázik teljes zenekarával. Az egyik társaságban egy urnak monoklija van. A másik társaságban egy úr erős ember. Az erős átkiált a másik társaságba:

— Ne fixirozzon!

A monoklis felugrik.

— Kikérem mágámnák!

— Zsidó!

— Zsidó az öregápád!

— Kuss!

— Gyává! Pimász!

Egy gyufatartó repül, a gyufaszálak ijedten szaladnak széjjel a levegőben. Egy szék borul fel. Egy pofon csattan. Gácsó Misi elhallgat teljes zenekarával. Két kéz kotorász két tárcában és egy-egy keskeny kemény fehér papirost húz ki.

2.

— Kérlek, egy szívességet... Egy alak a kávéházban, kérlek szépen. Hölgy is volt a társaságban. Intézd el, kérlek szépen. Te meg a Frici...

— Kérlek, kérlek.

3.

— Kérlek, egy szívességet... valami pasas a kávéházban. Inzultált, kérlek. Intézd el, kérlek alássan. Te meg a Gyuri...

— Kérlek, kérlek.

4.

— Nevem Bű. Nevem Bá.

— Üm vagyok. Hüm vagyok.

— Felünk így.

— Felünk úgy.

— Kard ?
— Pisztoly.
— Tíz lépés ?
— Háromszori golyóváltással.
— Itt meg ott.
— Reggel kilenckor.

5.

Az erős meg a monoklis szembeállanak tíz lépésre. Az erős ferencjózsefben, a monoklis zsaketben. Jobbkezükben hosszú pisztoly. Lassan emelik felfelé a jobbkezüket. Egy, kettő, három. Piff. Paff. Mindketten hanyatt esnek.

6.

Jön az öreg Halál, a két testből kiereszti a két lelket, mint a kalickából a madarat. A két testet a két hóna alá veszi, viszi haza.

7.

A két lélek emelkedik az ég felé, mintha valami lift vinné őket. Beszélgetni kezdenek :

— Miért fixiroztál ?

— Én nem fixiroztalak. A monoklim fixirozott.

— Mért hordtál monoklit ?

— Te mért ütöttél meg ?

— Én nem ütöttelek meg. Az izmaim csinálták.

— Hogy hínak tégedet? Nem néztem meg a névjegyedet.

— Engem Palinak. Hát tégedet, elfelejtettem.

— Engem meg Antinak.

— Hány éves voltál?

— Huszonnyolc. Hát te?

— Én harminc.

— Mi voltál?

— Mérnök. Hát te?

— Én bankban voltam.

— Hol születtél?

— Szováton.

— Szováton? Én meg Kabán.

— Szovát meg Kaba egymás mellett van.

— Hogy-hogy nem ismertük egymást gyermekkorunkban?

— Tán ismertük is egymást.

— Élnek a szüleid?

— Apám van.

— Nekem az édesanyám él.

8.

A jó Isten:

— Mit cselekedtetek?

Az erős lelke, gyáván:

— Fixirozott...

A monoklis lelke, remegve:

— Inzultált...

A jó Isten:

— Haszontalanok, ezért teremtettelek?

Szeretek őgyelegni nyári estéken az Angol-Park tréfás tartományában, a nagyvárosi nép lelkületéhez és szegénységéhez züllött Tündérországban, az éji lovarda, tiroli falu, elvarázsolt kastély, bábszinház, hullámkéjvasut, le a cilinderrel, forgó kerék, aeroplánkörhinta, csúszda, kacagókamra, dühöngők konyhája, kacsausztatómedence, Tanagra, hableánypavillon és tudja Isten még micsoda vidám és csudás dolgok között. E gyermetegül bizarr szórakozóhelyen, ez olcsó, cifra boldogságokban, e humoros és fantasztikus bódékban, a színeikben, figuráikban egy álomszerű és fájdalmas világot látok, egész földi életünket érzem e városvégi bohó területen, minden illuzióival és betegségével, hiúságaival, reménytelenségével, szenvedélyeivel és a megrendítően sikoltó halállal. Ó, hogy szeretném az egész Angol-Parkot egy könyvbe leírni, ha érdemes volna magyar írónak lenni. De nem érdemes magyar írónak lenni, nem érdemes s ezt olyan szűz megrendüléssel érzem, mintha én jöttem volna rá először.

Mily szegények lehetnek a magyar írók, ha nincs módjukban az a kis lukszus, hogy ne írják le, amit éreznek és gondolnak az életben. Talán egy boldogabb jövőben elhallgatnak, vagy meg se szólalnak azok a kiválasztottak, akiket a jó Isten talentummal vert meg és nem fogják Magyarországon végigélni az életük karikaturáját. Az Angol-Parkról kezdtem mesélni, ha jól emlékszem. Az este is ott sétáltam és miután hosszú ideig könyököltem a »Le a cilinderrel«

című mulatság korlátjára és bámultam a frakkos, cilinderes néma nagyköveteket és hercegnőket, akik örök forgásban, némán vonulnak egy titokzatos estélyre, kedvetlenségem, vagy mondjuk kedvem támadt átmenni a Dühöngők konyhája elé, tányértörni. Vettem egy csomó labdát és valami tiz percig dühöngtem a pénzemért, a konyhában pedáns renddel felrakott tányérok, csuprok és csészék közül eltörtem, amennyit csak tudtam és megkönnyebbülten állottam odébb és egy kicsit vígabban éltem le az est hátralévő részét.

Kedves felebarátom, nagyon ajánlom neked is a dühöngők konyháját, ezt a bölcs és ártatlan intézményt, hogy az Isten azt is áldja meg, aki kitalálta. Ha rossz hangulatban vagy, nem vagy megelégedve valamivel vagy semmivel se, ha szeretnél csinálni valamit és nem lehet csinálni semmit se — eredj el a dühöngők konyhája elé, alló, neki, vágd, törjél, zúzzál, ahogy csak tudsz, ne sajnáld. Egy kis elégtételt vettél magadnak és nem is vétettél senkinek. A dühöngők konyhája a legjobb konyha Budapesten.

A Ganz-gyárban megint baj van a munkásokkal. Ötezer munkást kizártak, az ilyesmit krimicsaunak hívják s ez a szó oly siváran s ijesztően hangzik, mint a fogcsikorgatás. Ötezer munkás van most együtt gyárudvaron, utcán, szegényes vendéglőben,

munkában elbódult karjaik gyámoltalanul lógnak lefelé, vagy nyugtalanul hadonásznak. És mind az ötezer ember, aki a hallgatáshoz nevelődött, most mindig beszél. És mind az ötezer fejben az agyvelő, amelyet a figyelem és fáradság dajkált két emlőjén, most a gépek zúgásától cserbenhagyva, ráér össze-vissza gondolkozni. Ötezer ember, aki a képzelt falanszter világában él, a gyárban. Ez az ötezer ember vasmunkás, vasból vasat csinálnak, e nemtelennek osztályozott fém körül éli napjait, s a puritán s impozáns vasat komplikált erővé s nemes formákba varázsolja. A vaspor munka közben beszállja őket, mint valami fekete havazás, kék munkásöltönyüket, fehér homlokukat s barna kezeiket, s ők maguk is olyanok lesznek, mint a vas. Óriási mérges gépek körül tesznek-vesznek nyugodtan, ezeknek a gépeknek nagy kerekei vannak, az egyik nagy kerék szíjjal öleli magához a másik nagy kereket, kazánjaik, hő- és vízmérő-órák vannak rajtok és szelepek, amelyek gőzt füttyentenek fölfelé. Olyanok ezek a nagy gépek a gépteremben, mint a pályaudvaron a mozdonyok, csakhogy soha el nem indulnak, örökké egy helyben zihálnak és készülődnek. Most hallgatnak, hidegek és mozdulatlanok s meg lehet olvasni nagy kerekeik görbített küllőit, amelyek forgás közben árnyékká halványulnak össze.

Ötezer munkás gyűlt össze fekete ruhában a Ganz-gyári krimicsau miatt. Különös, mikor így sztrájk vagy kizárás van a Ganz-gyárban,

s a munkások összezúdulnak, mintha nehéz felhő ömlene felénk, vagy sötét köd ereszkedne a főváros fölé, s valami primitív fekete zene hallatszanék távolról, ami valószínütlen, de rémítő fenyegetést emleget. Soha nem szabadulok egy gyerekkorban látott kép hangulata alól. A nagyvásáron egy hatalmas panoráma vászonfalára volt mázolva egy kép, Isten tudja, micsoda eseményt akart ábrázolni, rengeteg egyforma sötétruhás férfi dűlt rajta előre, mint a jégesőtől vert búzatábla, démoni módon elrajzolt durva füleik voltak, mint a díjbirkozóknak s ki volt festve a szemük fejérje és vörös karika is volt a szemükben. Jobbkezükben mind revolvert nyujtottak előre. A sok feketeruhás alakkal szemben francia vagy spanyol katonák állottak és puskáik csövéből láng és felhő szállott a tömeg felé. Egypár cifra katona és fekete férfi a földön feküdt s a testükből vörös festék folyt ki a kép vásznára.

Mit jelent vajjon Budapest életében, amit az újságokban olvasni a megint felmorajló Ganz-gyárról, ötezer munkásról, akik most nem dolgoznak, rosszkedvüek, indulatosak és a város felé fordulnak tekintetükkel ?

A kávéházban a sakkozók a sakktábla fölé görnyedve ráncolják a homlokukat, a börzén veszekednek, a színházban próbálnak, az iskolákban a leckét magyarázzák, az udvarló a mellékutcán sétál, nézegeti az óráját, mert a nagysám késik, a Ritz ünnepélyes saroktermében a tangó húzódik az urak és a hölgyek tagjain.

Mért van az újságban a krimicsau? Nyugtalanítja az ilyesmi a világot? Vagy mindegy? Mégis, miért van benne az újságban? No, ne töprengjünk rajta, holnapután megint nem lesz benne az újságban a Ganz-gyár, a krimicsau, meg az ötezer munkás és megint nem kell, hogy ezek a dolgok az eszünkbe jussanak.

A kávéház fülkéjébe, ahol a párisi illusztrált lapokba csüggedve ültem, egy halvány, poros, vékony gyermeki kéz egy kis köteg levendulát nyujtott be. »Levendula«, mondta egy szegény kis hang, olyan fakón és gyöngén, mintha a víz másik partjáról jönne. »Tessék szép levendula, négy krajcár«, bővítette a kis lány az ajánlást, elém tartotta a sovány csokorba kötött csendes virágfüvet, én rajta felejtettem a szememet a levendulán, néztem, mintha nem érteném azt a virágzásában is oly bágyadt, szegénysorsú és finom növényt és elmém megakadt a levendula nevén. Levendula. Rég hallottam és rég láttam leírva ezt a szót, most oly különös volt, hogy ez a szó van és hogy ilyen. Van az ember így néha, akármilyen közönséges szóval. Egyszer csak eszembe jut: gyertya. Gyertya, gyertya, mondom és elkezdek csodálkozni. Miért éppen gyertyának híjják a gyertyát? Mi az, gyertya? Mikor és hogy került ez a hét betű így egymás mellé? Ha nem volna meg ez a név, hogy hínám azt a karcsú fehér testet.

amelynek madzag a lelke és sárga lángjával világít vagy inkább csak világított a sötétben az embereknek ?

Gyertya . . . gyertya . . . addig mondogatja az ember, míg végre nem tudja, mit jelent. Igy voltam az este a levendulával, ezzel a gyöngéd, hárfahangú magyar szóval, amely oly régi beszélyekből, dalokból s napokból andalodik vissza. Levendula, mondtam hang nélkül a kis leány után, úgy látszik, ajkaimnak jól esett ezt a bájos szót megcirógatni, halkan megcsókolni, aztán minden ok és értelem nélkül eltünődtem a véletlen betük gyöngéd láncán, amelyekből a levendula neve kötődött. Van egy kor, amelyre a levendula illatával szoktak emlékeztetni bennünket, amikor ez az érzékeny nevű, mély illatú szerény növény a naftalin szerepét játszotta. Levendula. Mit érezzek most ? Emlékezetemből mint valami fáradt betegágyból kis vidéki házak kelnek föl, amelyekben csöndes élet folyik a nagyvilág részvéte nélkül, ennek az életnek eseménye a gőzcséplőgép, amelyet nyáron nagy hűhóval végigvontatnak a falun, meg a veszett kutya, akit a sintér az utcán hurokra kerített. Gyöngyházzal kirakott tűpárna, sápadt tükör, hervadt fényképek, elszegényedett kék album virágrajzokkal s dagályos ártatlan versekkel. Nini, én itt hallgatok és tünődöm, pedig a kis leány keresni akar. Már únja szegény tartani a levendulát, a keze lemondóan ereszkedik.

— Tedd le, kis leány. Mennyi az ára ?

— Négy krajcár.

Sikerült a levendulát egy hatosra lealkudni. A kis leány balkarján viaszkosvászon-táska, teli levendulával. A kis lány, lehet tíz esztendős, olyan vékony, mint egy szál levendula.

— Hogy hínak ?

— Margit.

Kancsal a kis leány, egyik kékes szeme rám néz, a másik oldalt, messzire, talán egy más élet felé . . . ez a tekintet, meg a hang, meg a szőkétlen szőke haj azokat a gyermekkori barátnőimet juttatják az eszembe, akik leánykorukban haltak meg. Bocsánatot kérek, amiért zavartam Önöket.

Ƨ

Egy mellékutcán kellett ma keresztülmennem, s valami pincebolt előtt ellépve, szórakozott szemem megakadt a falra mázolt betükön. A sötét pinceajtó fölött ez a nem nagyon meglepő felírás volt :

FA ÉƧ ƧZÉN

Fa és szén. Mind a két nagy es betüt, amelyekre a boltosnak szüksége volt, fonákul írták. Egy fél percig ott állottam és tünődésemmel végigöleltem a szegény, primitív fekete betüket a falon, amelyek a boltos hiú neve nélkül, alázattal csak annyit mondanak, hogy fa és szén. És néztem a két nagy gólyanyak Ƨ-et, nem tudom, mit bámultam el rajtuk éppen máma, hiszen nem újság, ezer meg ezer kis pincebolt falára ki van írva : fa és szén és majdnem mindegyiken

így fonákul írták az Ƨ-et. És éppen ma meredtem így rá, mint valami csudájára az életnek. Ilyen furcsa az ember, a felhőkkel is így járok sokszor. Mióta az eszemet tudom, mindig felhőkkel van az ég telirajzolva s én lenn, mérhetetlen mélyen a felhők alatt járkálok és a saját csekély életemen töprengek. Olykor aztán feltéved a tekintetem az égre s borzasztóan elcsudálkozom a felhőkön. Leginkább alkonyatkor lep meg ez a felhő-szerelem, megállok sétaközben, vagy lekönyökölök az ablakba s kimondhatatlan megrendüléssel nézek nyugat felé, a lemondó nap körül hullámzó színtengerbe, a lelkem hangos sírásra csábítgat, s azt hiszem, meg kell bolondulnom a gyönyörűségtől és a fájdalomtól a felhők érthetetlen szépsége alatt. Ilyenkor úgy érzem, hogy minden ember kinn áll az utcán, felnyujtott nyakkal és áhítatos csöndben a felhőket bámulja.

Igen. A világ apró-cseprő dolgain is megakad az ember szeme, hiszen minden apróságban és cseprőségben az emberek élete és lelke tünedezik. FA ÉƧ ƧZÈN. Nem furcsa, hogy az Ƨ-et fonákul írják, mikor a többi betüt rendesen tudják írni? Emlékezetem vásznán megjelennek más ilyen felírások is. Hányszor láttam:

BOR, ƧŐR, PÁLINKA

Gyerekkoromban a kis városban egy fekete ajtón ez volt:

MÉƧZ ÁRULÁƧ

A piacon pedig Zsidó Kalári piaci kofa bódéján így volt:

ƧIDÓ KALÁRA
GYÜMŐLCƧ

A kaszárnyában egy bakagyerek zöld ládikójára így volt pingálva:

ƧOMOGYI IƧVÁN
1.9.0.8

Pompeji romjai közt ődöngve, egy lupanarban a kőnyoszolya fölött a falon férfineveket láttam bevésve. A régi római fiatalemberek otthagyták emlékül a nevüket... Egy fiatalember így véste föl a nevét:

RUFUƧ

Isten tudja, milyen régi divat a fonák S a jámborabb emberek között. Mily furcsa és megindító közösség ez az egész világon. Mi az oka, titka ennek az egyetlen íráshibának, amelyet még a huszadik században sem akarnak leszokni? Talán jobban a kezükre esik így írni az Ƨ-et és mert így könnyebb és egyszerübb, hát azt hiszik, hogy így is jól van, sőt így van csak jól. És talán ebből a gyerekes emblémából valami nagyképű tanulságot is lehetne érezni, ezek az egyszerű emberek, akik az Ƨ-et így írják, tán irígylendőek, mert az egész életük is úgy különbözik a miénktől, mint az ő Ƨ-ük a mi S-ünktől. És talán ők a boldog emberek, mert mi bizony nem vagyunk. Vagy ön boldog talán?

Egy gyöngysor híre

csillog végig a világon, azé a hárommillió frankos gyöngysoré, amelyet Franciaországban valahol elloptak. A kábító nyakék, amelynek valamelyik elérhetetlen hölgy márvány decolletage-a fölött kellene trónolni, most a tolvaj dohos szalmazsákjában szenved, vagy nem is szenved talán, meglehet, hogy az igazgyöngy közömbös a hely iránt, ahol élnie kell, az sem lehetetlen, hogy a nemes, álmatag, szinte szenvedő fényű gyöngy jobban érzi magát egy szalmazsák sötét rejtekében, mint a nagyopera első földszinti páholyában, a csillár sugarainak hideg hódolatában, a szemközt ülő gyémánt inggombok sugarainak szívtelen hízelgésében, s az irígység sugarainak mindenfelől lövellő gonoszságában és fájdalmában. A gyöngysor a tolvaj rejtekhelyén tán méla fölénnyel mosolyog, mikor most a hiú világra gondol, amely őt elvesztette s oly nagy furfanggal keresgéli s annyi ijedelemmel, kárörömmel, hűhóval és viccekkel emlegeti.

Istenem ... hadd meséljek el egy emléket tétova ifjú utazásaimból. Egy szép télen Moszkvában voltam, a fehér Moszkvában, Oroszország szent városában, ahol a sok arany templom mellett egy skating-rink is van. Egyszer délután e skating-rink karzatán szürcsöltem magamban a piros teát s néztem a fénylő beton lapályán keringő párokat, s a tarka zenészek játékát hallgattam volna, de a gyenge románcot lehurrogta a görkorcsolyázók zaja. Moszkva semmit-

tevő aranyifjúsága tolongott a skating-rinken, a magas üvegtető borulata alatt, a sok színes ablak furcsa homályában, karcsú uniformisok, diákdíszruhák s gavallér-jaquette-ek kígyóztak össze-vissza a félvilági nők változatosan öltözött kecses alakjai mellett, körül, után és elől. Nem tudom itt megmagyarázni, kedves olvasóm, de ebben az állva uszó görkorcsolya-forgatagban, a ruhákban és a néma arcokban, a gurulás monoton zörgésében, a tarka zenészek alámerült románcában, a színes üvegek alkonyi fényében elrémülve, valami ájultan kóválygó boldogtalanságot láttam, valami pokolt éreztem. Egyszer csak csúf sikoly repült fel, egy fekete bársonyruhás delnő elesett, visítozva integetett fektében a zenészek felé, aztán hason csúszva jajgatott, nyávogott, a két karjával mintha úszni akart volna, s meg-megragadta a mellette elzúgó bokákat. A fekete delnő nyakán elszakadt a gyöngysor, s a gyöngyszemek szétszaladtak a földön.

A zene megállott, a görkorcsolyák lassultak, pincérek futkostak, a delnő a betonon csúszkált, sikoltozott, oroszul, majd olaszul őrjöngött, az aranyifjúság, nők, pincérek lehajolgattak, keresgéltek. A delnő eléjult, fölemelték, felhozták a karzatra, a finom cipőin a négykerekű görkorcsolya lógott. Eközben valaki elmesélte nekem, hogy a delnő egész vagyona a gyöngynyakék, kétszázezer rubelért vette neki egy imádója, aki pár nap mulva agyonlőtte magát. A delnő olasz származású, cirkuszi lovarnő volt s a félvilág-

ban mindenki irígyli a kétszázezer rubeles gyöngyért, amely mindig a nyakán volt. A delnő magához tért, megint leszaladt, sikoltozott, sírt, vicsorgatta a fogait, a fejéhez kapkodott, jobbra-balra futkosott a keresgélők közt, féltékeny dühvel ment neki egy-egy embernek, nőnek, frizurája leszakadt, olyan volt, mint az őrült s eltorzult arca végtelenül csúnya és szánalmas az emlékezetemben.

Bizonyára te is ismered, kedves olvasó, a Nouma Roumestant, Alphonse Daudet híres regényét. Nem tudom, emlékszel-e te is annak a regénynek egy szereplőjére, a provencei parasztlegényre, aki gyönyörüen tudott furulyázni. Roumestannak, a párisi úrnak, aki lenn járt a Provence-ben, a kerületében, nagyon megtetszett a Farandole, meg a takaros provencei legény s nemsokára, mikor estélyt adott, felhozatta Párisba ezt a Valmajourt a furulyával. Vendégei körében előre elhíresztelte, hogy valami eddig nem ízlelt zamatú és nem sejtett művészi csemegét fognak kapni és az estélyre a sajtó képviselőit is elcsalta, mert szereplő személyiség volt és minden lépésének az volt a célja, hogy a nagy és szeszélyes Páris őróla beszéljen. A furulyás parasztfiút pedig otthon felcifrázták, még a furulyájára is pántlikát kötöttek, úgy szállították Párisba.

Az estélyen aztán kituszkolták a dobogóra a várva-várt clou-t, a cifra Valmajourt, aki alig állott a lábán a reszketéstől a csillár istentelen fényében, a rengeteg gyönyörű dáma meg finom úr előtt, akik mind őrá néztek és tapsoltak örömükben, mikor elébük szégyenkezett. A szájához emelte a furulyát, belesóhajtott és elkezdte cifrázni és egyre cifrábban cifrázta, mert ki akart tenni magáért Párisban és nem tudta, hogy álljon a lában és esetlenül himbálta fiatal derekát és a furulyán egyre betegebb lett a víg provencei dal, egyszer csak a dámák meg az urak összenéztek és mind elkezdtek nevetni, a sajtó képviselői kajánul mosolyogtak és az előkelő házigazda a fogait ette kínjában. Másnap aztán vissza akarták küldeni szegény Valmajourt a provencei faluba, de Valmajour már Páris előtt furulyált és nem akart visszamenni a Provenceba, most már mindig Párisnak akart furulyálni. Elszegődött egy varietébe, onnét egy zenés kávéházba, azután egy éjjeli mulatóhelyre, később egy hajnali lebujba, végül az utcára züllött, ott bukott el részegen és rongyosan, de a furulya már nem volt nála, már elvesztette volt a furulyát és a nótát és a Provence-ot és a boldogságot.

Sokszor jutott már eszembe Valmajour története, az este is, hogy odakinn sétáltam a nyári este szórakozó telepén és végighallgattam a Tanagra-szinház ünnepelt kikiáltóját. Mikor először hallottam, jót nevettem a komoly vurstlitisztviselő vad mondókáján. Azóta a kikiáltó

nagyon népszerű lett, egész Budapest róla beszél, az ujságok kiadták az arcképét meg az életrajzát és esténként jókedvű urak állják körül és végigskandálják vele a mondókáját. A kikiáltóból primadonna lett, komázik a közönséggel, cifrázza a beszédét, szónoklatokat intéz a hallgatósághoz s a jóizű mondókából rosz izű ostobaság lett. Szegény embert tönkre tették, amikor fölfedezték. El fog veszni, mint azok a kedves kamarádok, akik baráti körben olyan szépen muzsikáltak és danoltak, míg a koncertterembe nem csábították őket, meg csinos hangú kisasszonyok, akik az operához készülnek és a cernovici orfeumban végzik, meg ártatlan albumpoéták, akiket az elérhetetlen irodalom szerencsétlenekké tett, meg annyi más Valmajourja széles e világnak, akiket Páris elcsalt a csendes provencei faluból, ahol boldogan furulyáltak maguknak.

A nők. Délután a margitszigeti sétányon nekem esett egy bohó fiatalember, alig tíz esztendővel idősebb mint én. Szalmakalapja hátracsúszott volt a fején, arcvonásai belső felindulástól tettek vallomást, lázasan szorította meg a jobbkezemet.

— Szervusz — mondom — hogy vagy?

— Meg kell őrülni, barátom! — üdvözölt ismerősöm, még erősebben szorította meg fogságba került jobbomat és mert elég bágyadtan

néztem rá, még egyszer felharsant: Meg kell őrülni! Őőőőőőrülni, mondta, s a szemét szenvedélyesen lehúnyta hozzá, mint a kakas mikor kukorékol.

— Ugyan! — színleltem érdeklődést.

— Nem bírom tovább, barátom, el kell szaladnom ebből a városból. Elviselhetetlen, mi van itt nyáron!

— Mi van itt nyáron? — visszhangoztam.

— Nők, nők, a nőőőők — zengte és visszahúnyta a szemét.

— Nők? — unatkoztam.

— Fel vagyok dulva, meg vagyok vadulva, borzasztó. Ezek a nők ezekben a fehér ruhákban. Nem látok mást Pesten, csak nőket és ezeket a fehér ruhákat, ami rosszabb mintha semmi se volna rajtuk. Asszonyok, lányok és leánykák, mindenütt, az utcán, meg a kávéházban, meg a Dunaparton, meg a szigeten, meg az állatkertben, meg a ligetben, meg a Hüvösvölgyben, meg a Svábhegyen, ahova megyek, ahol járok, előttem és a hátam mögött, meg jobbról, meg balról ezek a fehérruhás nők.

— Hát aztán — nyomtam el ásításomat.

— Nem tudok dolgozni, nem tudok ujságot olvasni, nem tudok gondolkozni, nem alszom, nincs türelmem enni, nem tudok nyugodtan ülni a borbélynál se, barátom, meg kell bolondulni. Olyanok ezek a nők itt Pesten, mint az áradás, egy millió nő hullámzik körülöttem, egy millió test fehérben, a ruhájuk, a kalapjuk, a cipőjük, a harisnyájuk, minden fehér. Őrület! Őrület!

— Őrület — vigasztaltam.

— Nézz ide, nézz — sziszegte és oldalba taszított. Négy nő ment el előttünk, tizenhárom és negyven között. Ismerősöm belémkapaszkodott, míg elsétáltak.

— Fogj meg kérlek, mert utánuk ugrok és beléjük harapok. Megnézted őket? Láttad őket? Láttad a karjukat a bluz alatt? És a vállakat? és a hónaljuk körül a félköralakú vászonvédőt? És a mellükön az ing rózsaszín szalagját? És a fehér harisnyát, amiben rózsaszínű a lábuk? Hisz ez lázítás, ezt nem lehet kibírni. Jaj! Tyaj! Gyaj!

— Nincs szerelmed? — sóhajtottam.

— Szerelem? — tiltakozott, mint akinek egy álmot akarnak elmesélni.

— Hát barátnőd, vagy szeretőd, vagy viszonyod? — alkudtam.

Ismerősöm fogcsikorgatva nézett egy újabb női csoportot.

— Hát mért nem kezdesz ki valamelyik nővel? — gyógyítottam.

— Kivel? Melyikkel? — mérgeskedett, mialatt a nőkről átkapcsolta rám vágybaborult szemeit. Minden lépésnél másikat látok, minden pillanatban másik ingerel, csábít, vadít, körülözönlenek, mintha valami tengeri fürdőn lennék, vagy bálon, vagy egy óriási háremben, nem városban. Mit csináljak, szédülök, barátom, nem tudom megkülönböztetni őket, nem érek rá érdeklődni egy iránt, csak a nőt érzem magam körül, névtelen, édes és forró tömegét ezeknek

a fehér testeknek. Szédülök. Nem emberi állapot ez.

— Nem — mondtam fáradtan.

— Nézz oda, nééé zzoda, néééjj — hörögte ismerősöm és bucsú nélkül eltámolygott. A katonazene kéjesen zúgott és csilingelt valamit, ismerősöm a szigeti kávéház felé imbolygott, aztán átszenvedett a széles parti sétányra, ahol előre-hátra mozogtak a fehérruhás nők. Ismerősöm beúszott a fehér nők közé, akik összecsapódtak mögötte, mint a tenger hullámai.

Eugénia és Emilia.

A nyári éjszakában való utazgatásom közben egyszer bementem arra a tarka és bohó területre, ahol a városi emberek a napi küzdelem után elkésett gyerekjátékaikat szokták űzni, variété, lovarda, tánchelyiség, amerikai hullámvasút, forgó kerék, mozi, abessziniai falu, csingilingicsárda s olcsó nyereménysátrak között. Sétálgatván a mindenfelől repkedő csilingelés, kacaj, kurjongatás közt, a piros, zöld, lila villanyok s bágyadt lampionok füzérei alatt, az életöröm e cifra forgatagában, tétova lépéseim megállottak egy dísztelen, nagy deszkaház előtt, amelyből az ajtó gyanánt alkalmazott és belülről egy kéztől összefogott két vászonfirhangon keresztül valami gyengéd, tiszta s andalító messziségből hangzó, gyönge zongoraszótól kisért gyermekének hallatszott. A két vászonfüggönyön, elül-

hátul felkiáltó jelektől támogatva, ilyen mondatokat olvastam: ! ! Huszonöt elsőrangú női szépség ! ! — ! ! Ének és Tánc produkciók ! ! — ! ! Belépődíj nincs ! ! — ! ! Kezdete éjfélkor ! ! — ! ! Műsor ára negyven fillér ! ! — ! ! Reggelig nyitva ! ! A deszkaház homlokán nagy és kacér formájú betűkkel pingálták ki: »Első Magyar Női Dalcsarnok« A szavak kezdőbetűit zölddel mázolták. Beléptem, a függöny mögött maga a Dalcsarnok igazgatója üdvözölt, aki arra az időre, míg a negyvenfilléres programmot megvettem tőle, eleresztette a függönyt, azután megint szigorúan összefogta, mert egy kíváncsi házaspár már megállott kinn és bebámészkodott. Leültem a függöny mellé, a sarokba. A dalcsarnok deszkafalai belül szürkére voltak festve, a szegény falakat itt-ott a magyar pezsgőgyárak mámoros reklámtáblái diszítették. A dalcsarnok másik végében dobogó volt, előtte zongora, a zongoránál egy kis öreg ember dolgozott. A dobogón épp akkor kezdte két kis leány a számát. Az egyik tengerésznek volt öltözve, s egy kis pálcikát tartott a kezében. A másik gyenge termetére elfakult fényű sanszonett-kosztüm nehezedett. Vékony lábacskáinak még semmi női formája nem volt. Mind a ketten kivágott félcipőt viseltek, amelynek nem volt sarka, akárcsak a cirkuszi akrobaták meg az öreg főpincérek cipőinek. Mind a ketten szőkék voltak, orcáikon nem volt festék. Egyszerre kezdték énekelni:

Mi sok országot bejártunk,
Már mindenütt voltunk
És sok mindenféle táncot
Elsajátítottunk.

A zongoristára néztek, elváltak és kétfelől körüllibbenték a dobogót, visszafutottak, s nevető, csengő gyermekhangjukon szaporán rákezdték a második strófát:

Nemrégiből jöttünk Bécsből,
Töltöttünk szép időt,
Ott tanultunk egy finom túrt,
Egy bécsi keringőt.

A zongorista egy régi Strauss-valcerbe kapott, a leánykák összefogóztak s körülkeringték a dobogót egyszer, aztán megint jött az ének:

Angolhonban is voltunk
Egy rövid ideig,
Az angol táncot is eljárjuk,
Ha éppen úgy tetszik.

Megfogták egymás kezét s kék tekintetüket a nyers deszkatetőre emelve, egy félpercig dzsiggelni próbáltak. A végén elnevették magukat, s komolytalan sietséggel fújták tovább naiv zenéjű versüket:

Spanyolország szép ország,
Népe igen tüzes,
A spanyol táncot megnézni
Valóban érdekes.

A zongorista feldobott a dobogóra két kasztanyettet, a gyerekek felkapták s kétfelé ugorva, démoni szigorúságú arccal rázták a karjaikat s hányták-vetették ártatlanul ügyetlen derekukat. A zongora abbahagyta a spanyol tánc forgószelét, a leánykák eldobták a kasztanyettet, s kipirult orcával, frissen lihegve folytatták a kántálást :

Oroszországban is jártunk,
Péterváron lent,
Az orosz táncot megtanulni
Kissé nehezen ment.

Nehezen ment, nagyon nehezen ment, a zongora valami balalajka-dallamot vert, a két gyerek leguggolt, kezüket csípőjükre tették s rugdosták maguk alól előre a lábukat. Egy félperc, a kis táncosnőknek épp elég volt, megint a strófát kezdik hadarni :

Ámde az összes tánc között,
Oh ez egészen más,
Mégis legszebb minékünk
Egy ropogós csárdás.

Nagyot sikítottak, magyarosan s egypár taktusnyi csárdást táncoltak. Aztán előrefutottak, meghajoltak cirkuszi korrektséggel, visszafutottak s leszaladtak a dobogó háta mögött a lépcsőn. A direktor tapsolt, a két-három pincér tapsolt, meg egy pár művésznő is tapsolt, akik már lenn ültek az asztaloknál. Én is tapsoltam,

más nem tapsolt, mert több közönség nem is volt a dalcsarnokban. A dobogó mellett egy fiatal szőke rendőrtiszt ült, egy üveg sörrel beszélgetett, ő nem tapsolt. A dobogóra egy kövér, fiúsra nyírt fejű énekesnő jött fel, a két kis lány pedig szalvétával letakart tányérral felém igyekezett. Lihegtek, egy kicsit izzadt volt a homlokuk, a tengerész nyújtotta a tányért és így szólt:

— Egy kis púderpénzt kérünk.

Kaptak pénzt, el akartak menni.

— Hogy hívnak te kis bárány? — kérdem a tengerészt.

— Emilia.

— Milyen Emilia?

— Antoni.

— Ez az igazi neved?

— Hát mi lenne?

A sanszonetthez fordulok:

— Hát téged, kedves?

— Eugénia.

— Milyen Eugénia?

— Antoni, na.

— Testvérek vagytok?

— Nővérek. Antoni-duo. Hozasson egy limonádét.

Emilia gyorsan csatlakozik.

— Nekem is egyet, jó?

— Jó, jó. Pincér. Két limonádét. Üljetek le. Hány éves vagy, Eugénia?

— Tizennégy leszek. Emilia tizenöt mult. Maga csak feketét iszik?

— Mondjátok csak... ki írta azt a verset, amit énekeltektek?

Emilia felel:

— A nővérünk, aki meghalt. Nem olvasta maga Antoni Micit, tavaly aki öngyilkos lett Varsóban egy artista végett...

Vasárnap Milyen meleg van, milyen vasárnap van... únom magamat a földön, felszállok a monoplánomon, egy kicsit közelebb leszek az éghez és elszórakozom az alattam elterülő Budapest képén. Nem igazi repülőgépen szállok fel, mert nincsen, ahogy semmim sincsen, csak képzeletben van repülőgépem, ahogy mindenem van képzeletben. Beülök, gurulok, hirtelen elhagyom a földet, ó milyen szabad és kéjes pillanat ez. Már fenn vagyok, könnyebb, boldogabb levegőt szívok, kezem öntudatlan biztonsággal tartja a kormányt, monoplánom vígan úszik fel, mint a fecske, a tornyok leguggolnak, az utcák összeszaladnak és gépem megáll a levegőben, mint egy felhőcske. Lenézek, látom Budapest térképét, az utcákat kőből, a Dunát igazi vízből, a ligetet fákból, a budai hegyeket hegyből. Milyen széles a Duna, milyen messzire tolta a két partot egymástól, de a föld túljár a víz eszén, lám azok a vékony vonások ott hidak, az egymástól elszakított partok kézszorításai. A hidakon pontok mozognak, azok emberek. Két ilyen ember

között milyen áthidalhatatlan távolság van. Milyen kedvesek a zöld hegyek Budán, és milyen furcsa, keresztbefutó szélesebb és keskenyebb vonalakból van a város.

Különös és egyszerű, mint egy tenyér rajza. Mit jelent a város szerkezetének hieroglifája és mit lehet e nagy tenyérből jósolni? Ezek a vonalak az utcák, az utcák közt a szürke foltok a házcsoportok. Ereszkedjünk lejebb egy kicsit, így ni, nézzünk belé a városba. Előre és hátra szép sorban cserebogarak vonulnak a szélesebb csíkokon: ezek a villamosok. A középen szaladgáló bogarak autók, kocsik. Kétfelől apróbb és sűrűbb bogarak: emberek. Egy-egy jobbról meg balról átmászik vagy átfut a másik oldalra. A szűkebb utcákon sokkal kevesebb bogarat látni, olyikon egy se jár, a házak élettelenek, a boltok be vannak zárva, egy kapu előtt kinn áll ingujjban, papucsban egy pipáló ember. Ott a liget ni, milyen szép, mennyi zöld, egy kis tó rajta, csónakok, a zöld közt bájos színbokréták: virágágyak. Itt mindenütt mennyien vannak a mezők közt, az utakon. Családok vonulnak, párok, egyesek, gyerekek, tömötten és elszórva. Tyű, micsoda raj az ott együtt. A kávéház a ligetben. Az asztalok közt kis lányok, mint fehér egerek futkosnak. Mennyi ember. Igy felülről a kalapjuk karimáját, a hasuk gömbjét s a cipőjük orrát látom csak. Milyen egyformák.

Milyen mindegy, kit hogy hínak, kinek mi a mestersége, természete, politikai véleménye és mindenféle tervei és ügyei és emlékei és a tömések

a fogsorában és a belső zsebében a nagy tárca és benne névjegyei, fénykép, angoltapasz, váltó, levél, egy kis göndör haj, recept, kis borítékban valami hólyag és esetleg bankjegyek. Egy ember...

Egy tisztáson gyerekek labdáznak. A vurstli milyen bolond folt. A Stefánia-úton a kocsikorzó, mint egy folyton körbejáró szíj két messzi kerék közt a gépteremben. A kocsikban fordulnak a fejek, az emberek nézik egymást. A Park-klub kerítése mögött az arisztokrácia, mint az állatkertben a néptől elzárt drága nemes vadak. Megint kávéház tömeggel. Katonazene. Egy csapat egyforma ülő báb hangszerekkel, egy szigorú báb áll, bottal fenyeget, a többi báb jajgat a trombitáján. Az Üllői-út végén egy csapat rugdalózó, félmeztelen test. Ni a Rókus. Az udvaron kék köpenyben ülő, sétáló betegek. A kórházi ablakok nyitva vannak. Egy kaszárnya. Az udvaron veder vizet cipel végig egy katona. Margitsziget. Tennisz: fehér alaprajz a földön, a rajzon belül fehér szaladgálás. Kávéház, tömeg, katonazene. A Dunán fehér hajó fekete füsttel.

Budán nyugalom, az autók, kocsik a hegyek felé szaladnak. Hűvösvölgy. Villák. Lipótmező... a kertben szelíd emberi alakok, megállnak, hallgatóznak a messzi élet felé, amelyre mint álomra emlékeznek. Villák. A terraszokon bridge. Kávéház, tömeg, katonazene. Svábhegy. Villák. Tennisz. Kávéház, tömeg, katonazene. Mennyi katonazene. Látom mindet egyszerre, nem hallom itt a magasban, külön-külön mit játszanak, az együvé bágyadt dalok láthatatlanul felhőznek

felfelé, a vasárnapnak, a nyárnak, a fehérségnek, illuzióknak, unalomnak poutpourrija, az élet örömének zenéje, amely messziről sírásnak hallatszik. Ereszkedjünk le hamar, nem jó ezt hallgatni.

Nyáron elmegyek az uszodába és úszok. Azután lepedőt adnak, meg egy pár papucsot. Jó így sütkérezni, sétálni a papucsban, egy szál lepedőben, azt képzelem, hogy görög ifjú vagyok, s festői redőzetű fehér peplonomban járok a klasszikus Thesszáliában, vagy Peloponnézoszban, az Olympus alatt, amelyen a gyönyörű és kedves istenek laknak. Sétálok a peplonban az isteni görög mezőn (ahol most géppuskák ropognak), testemet a szépségnek, lelkemet a művészetnek, fejemet a bölcsességnek szentelve, mert így éltek a régi Görögországban. Ah! Azután leülök, lehajtom a fejemet és a papucsom orrát nézegetem. Nem azért nézem a papucsomat, mintha búsulnék, vagy gondolkoznám, csak azért, mert a papucsokat cifra papucsszövetekből csinálták, és alkalmasint azért vannak a papucs szövetében a minták, virágok, mindenféle kusza ábrák, hogy az ember megnézze. Hát megnézem a lábamon a papucsot.

A jobblábamon való papucson rózsák vannak, a ballábamon való papucson meg kék, zöld, piros cikk-cakkok. Eszembe jut, hogy sohase

adtak még két egyforma papucsot az uszodában. Voltak rajtam papucsok, az egyik kék volt, a másik sárga, máskor az egyiken ugorkaszerű rajzok voltak, a másikon szőlőgerezdek, és így tovább, nem birom pontosan leírni a mult homályába mosódó papucsokat, elég az hozzá, hogy egyik papucs mindig elütött a másik papucstól. És ha unalmamban körülnéztem a többi csoszogó úriember lábait, mindenkinek mindig felemás papucsa volt. Kin lehet ennek a rózsás papucsnak a párja ? Hát ennek a cikk-cakkos papucsnak ? Az a papucsgyáros, aki az uszodának a papucsokat szállította, csinált egy pár száz, vagy pár ezer papucsot az uszodának, mindegyik papucs a párja mellett volt, egyik a másikba dugva, a rószás a rózsásba, az ugorkás az ugorkásba, a cikk-cakkos a cikk-cakkosba és így tovább.

Az uszodában aztán szétszóródtak és így sétálnak egymás mellett a cikk-cakkos a kékkel, a rózsás az ugorkással, a sárga a gerezdessel és így tovább, tovább, míg csak el nem rongyosodnak és ki nem hajítják őket. Mindig azt lestem, hogy egyszer olyan papucsokat kapok, amelyeknek ugyanaz a mintája. Hátha véletlenül összekerül egyik papucs a párjával, úgy ahogy véletlenül az idegennel, a hozzá nem pászolóval került össze. Nem, soha. Jamais de la vie, mint az franciául oly szépen hangzik, és nevermore, mint az angolul oly szomoruan hangzik. A papucsok tarka és siralmas népe így csoszog egy papucséleten át és nem találkozik a párjával,

mindig csak másokkal, minden más papucscsal, csak a párjával nem. Pedig hisz egymásnak csinálta őket a papucsgyáros. Szegény papucsok.

Állatmese. Kedves gyerekek, akik körém gyűltetek, hogy az állatokról meséljek nektek, először is engedjétek meg, kérlek, hogy egy kicsit nézzelek benneteket. Milyen szépek vagytok. Hogy örülök, ha rátok nézek, úgy örülök, majd meghasad a szívem. Milyen csinosak vagytok mind, ti kis fiuk, nincs pocakotok, meg tokátok, mint a felnőtteknek, az arcotok olyan, mint a finom körte, bőrötöket nem durvította el a borotva, nem rongálja a ránc és kardvágás összeszólalkozás miatt. Hajatok milyen sűrű, erős, még nem lettetek kopaszok az élettől, meg a borbély bácsik hajnövesztő vizeitől. Ruhátok milyen könnyű, nadrágotok kurta, térdetek meztelen, egy kis seb van rajta, mert felbuktatok, de nem baj, begyógyul, mire megházasodtok. És ti, kis lányok, ó kis leányok . . . Kis margaréták, lepkék, madárkák, tündérkék, angyalok. A szemetekbe nézek legtovább, gyerekek, mert a ti szemetekben játszik a boldogság, mint a napsugár a szappanbuborékban. Köszönöm, hogy hagytátok nézni magatokat, nagyon köszönöm, most osztán egyet sóhajtok és beszélek nektek az állatokról.

Hát a bolgárok összeharagudtak a szerbekkel, a görögök is hozzáharagudtak, a montenegróiak

is. De nemcsak úgy haragudtak ezek, hogy nem beszélnek egymással, hanem felkapták a fegyvereiket és nekiszaladtak egymásnak. A szerbek, görögök meg montenegróiak, ez a három a bolgárok ellen. Borzasztó sok fegyverük van, ahányan vannak, mindnek van puskája, kardja, szuronyja, meg pisztolya, meg tőrje a derekán. Ezek a fegyverek épen olyanok, mint a ti játékfegyvereitek, csakhogy ezek háromszor olyan nagyok, osztán a puskából nem parafadugót lőnek ki, ami madzagon csüng, hanem hegyes ólomgolyókat. A pisztolyaikban is golyó van, nem robbanó piros papir, a kardjuk, meg a szuronyuk pedig ki van élesítve, olyan éles, hogy az ujságpapirt kettéhasítja.

Azonkívül ágyuik is vannak, igazi nagy ágyuk amelyeket hat ló húz, ezekből nagyon messzire ellövik a nehéz ágyúgolyókat, egy ágyúgolyó ezer szilánkra szakad, mikor leesik. A bolgárok, meg a szerbek, görögök, montenegróiak ezekkel a fegyverekkel egész nap, sokszor egész éjszaka is öldösik egymást, az a vicc, hogy mennél több bolgár, meg szerb, meg görög, meg montenegrói meghaljon. Aki mindjárt meghal a golyótól, vagy a kardtól, vagy a szuronytól, vagy az ágyúszilánktól, az legalább nem szenved többet, hanem aki csak megsebesül, annak levágják a lábát, vagy a karját a doktorok. De még ha levágják a lábát, vagy a karját, örülhet, mert akkor nyomorék lesz és elmehet koldulni. Hanem olyan sok a sebesült és olyan kevés az orvos, hogy a legtöbbet úgy hagyják, ahogy van. A sebesültek

jajgatnak, mert nagyon fáj a sebjük, még ágyat se kapnak, ahol feküdjenek, meg vizes borogatást se kapnak, meg befőttet se kapnak, még egy pohár vizet se kapnak. Anyjuk, testvérjük messzi, otthon maradtak és a két tenyerükbe dugják az arcukat és sírnak.

De ez még mind nem elég, a románok, akik közel vannak, meghallották a nagy lövöldözést, és jajgatást és forog a szemük, csurog a nyáluk és csattog a foguk. Ők is felkapták a fegyvereiket, mert nekik is van és most ők is öldökölni akarnak. Az oroszok látják, hogy forog a szeme a románnak és hogy csattog a foga, mert közel vannak hozzá, hát ők is elkezdenek most morogni. Az osztrákok, meg magyarok meg úgy szeretik az oroszokat, mint a kutya a macskát, hát ők is morognak, és, meglássátok gyerekek, az lesz a vége, hogy a románok is, meg az oroszok is, meg az osztrák-magyarok is nekiesnek majd egymásnak, és tépni, harapni, gyilkolni fogják egymást, mert jól esik nekik. Azért, mert állatok. De ezek mind azt mondják, hogy ők emberek. Ez a mese az egész dologban.

Nyár. A Weingruber előtt vagy, kedves olvasóm, vagyis képzeld, hogy ott vagy. Este van, vacsora után, a nagy terraszt ellepte a publikum, olyan sűrün vannak, hogy asztal, szék nem is látszik, csak tömött tömege a felső testnek s a fejeknek, amelye-

ket két csoportra oszthatunk, úgymint női és férfifejekre. Duzzadt fehér bluzok, Girardi-kalapok és rengeteg pohár víz. Mindezek ülnek és a katonazenét hallgatják, amely a bejárat mellett játszik a terrasz szélén. Ennek a katonazenének van egy másik hallgatósága is, a kávéházzal szemben, a sötétedő liget szélén egy rakás szegény ember áll és potyára élvezi a katonazenét. Szegény emberek és szegény feleségeik és szegény gyerekeik. Állanak, hallgatnak, mert szól a zene, egy-egy gallértalan apa kisgyereket tart a karján, a gyerek körülöleli az apa nyakát gallér helyett. Az álló közönség mögött egy pár pad van, a padokon azok a boldogok ülnek, akik leghamarabb jöttek. Az egyik padon egy fiú meg egy leány ül, gyere ide, állj mellém és nézd meg ezt a párt a szegény emberek közt való résen át, a ligetben, késő este a Weingruberrel szemben, mikor játszik a katonabanda. Nézd meg ezt a fiút széles szélű barna kalapjában, elől felgyűrve, hátul legyűrve. Fekete kabát van rajta, oly széles kivágással, mint a szmoking, nyitva van s zöld ingének kemény plasztronját feltárja. Amerikai gallér van a nyakán, a gallér alól keskeny lila nyakkendő fut lefelé, mint a lénia, a nadrágjába. A nadrágja fehér vagy ahhoz hasonló, az alja fel van vasalva, kínzó árnyalatú lila fuszekli látszik a nadrág széle és a fekete amerikai félcipő közt, amely gummisarokkal van díszítve, mint a magyar mágnás, meg angol lord cipői. A fiú arca borotvált, a füle mellett rövid pakombart ugrik az

arcára, mint a szevillai pikadoroknak. Ajkai közt cigaretta lóg, s jobbkarját a leány jobbvállára tette, a kéz feje lenyúlik, s a leány jobb mellecskéjén nyugszik. Ez a fiú a csábító.

Budapestnek és a nyárnak gyermeke, nem igen találod ki, mi a foglalkozása, alkalmasint ki is csúszott már a pályából, amit elkezdett, s most a moziszínészet, a kabarétagság meg az éjfélutáni parkett-táncosság ábrándjai kergetőznek a fejében. Tolvajnyelven beszél, a Bohémkávéházban étkezik abból a pénzből, amit a lórum-játékon veszít. Egy kupléját állítólag elfogadták a Magyar Műszinkörben.

A leány, aki mellette ül, fehérben van, kis gyűrött bur kalap a fején, csak a harisnyája fekete s a cipője sárga. Tizenötesztendős lehet, nyúlánk, s arca kedves és megjegyezhetetlen, oly könnyű az egész teremtés, mint egy pelyhe a pongyolapitypangnak. A Munkás-utcában laknak, vagy a Szerecsen-utcában, vagy a Koszorú-utcában. Otthonról egyszerüen elmegy és késő éjszaka jön haza. Eleinte megpofozták ezért, de a fáradt szülők elúnják pofozni. Csak nem ölhetik meg, mert csavarog, nem igaz ? A leányka is tud már egy pár szót az argot-ból és úgynevezett jassz-leánynak hiszi magát. Délután a Sziklai színházában ujjong, este az amerikai hullámvasúton sikoltozik és aztán ráül a forgókerékre, amelyről boldogan csúszik le, lehetőleg magával rántva a szomszédját. Lelke tele van szemtelen jókedvvel, szája viccekkel és dalokkal.

Az utcán utána kiált egy embernek: »Izé, mondja csak...« Az ember visszafordul, de ő már a csábítójával beszél. Az ismerőseitől azt kérdi: »Mi van azzal a vízzel?« »Milyen vízzel?« »Ami a fejedbe van!« Ha dudol, azt dudolja: »Vizitbe hívtam doktor Kelement, ő persze belement...« A merengés perceiben a Holnapután című sláger zenéje és szövege árasztja el szívecskéjét. Kilátása a Kis-színkör, álma a Casino de Paris, egy tánc és egy costume, fantáziája legfelsőbb régióiban, changeant felhők közt Solti énekel. Ennek a kis jasszleánynak valahol a Hermina-úton fel lehetne állítani pajkos kis szobrát, mint Párisban a bájos Montmartreoisenak.

Hogy került össze ezzel a fiúval, aki itt a a tenyerét a mellecskéjén tartja és cigarettázik és uralkodik a kis leány lelkén a katonazene mámorának cimboraságával? Egy omnibusztetőn vagy előadás után a ligetben találkoztak a tavaszon, a szél hozta őket öszsze, mint a porzót meg a termőt. A leány most van csábítás alatt s az érintetlenség napjai meg vannak számlálva. Azután a fiú otthagyja. Rögtön. Egy hónap mulva a leány meglátja a fiut és odakiáltja neki: »A fene egye meg a pofáját.« Azután elfelejti.

Pest. Három ünnepélyes személy sétált Szent István napján, délfelé a margitszigeti nagy fürdő háta mögött, a virágágyak ösvényein. Egy öregedő úriember, régimódi sárga keménykalapban, négygombos zsakettben, hátul két nagy zsebleffentyűvel s bő pepitanadrágban, amelynek szárai gazdag gyűrődéssel omlanak a cipőkre, mint a tábornokok nadrágja. Az öregedő férfi cugos cipői sárga cipők, oh Istenem, finom és nemes és drága cugos sárga cipők, amilyeneket oly ritkán látok a nagyvilágban és amilyenekben a kisváros előkelő és felejthetetlen kedves urai sétáltak nyári vasárnap gyermekkoromban. A lágy és tiszta sárgacipős úr jobbján és balján egy-egy hölgy, az egyik nyugodt szürke selyemruhában, fekete kalappal, a másik tiszta feketében, a lábán is fekete szatincipő olyan alacsony sarokkal, amilyet Pesten csak a főpincérek hordanak. Sétálnak napernyőik után, amely szórakozottan lépeget előttük. A virágórához érnek, a szürke selyemruha megáll :

— Etelkám, ezt nézd már meg : virágóra.

— Hogy mondod kedvesem ? — szól a fekete selyemruha.

— Virágóra — mondja a négygombos zsakett — igazi virágóra, Etelkám.

Megállanak, a fekete selyemruha lehajlik, a kis gyászkalap jobbra-balra inog, a fekete selyemruha felemelkedik :

— Virágóra, Istenem, én édes Istenem. Virágóra. Uram-istenem.

A négygombos zsakett kiveszi zsebóráját és visszateszi:

— És jár, pontosan. Öt percben fél tizenkettő.

A fekete selyemruha:

— Öt percben, az ám, ni. Valami ez. Istenem.

A szürke selyemruha:

— Nézzed már kedvesem, a számja mind csupa virág. Még a mutatója is.

A fekete selyemruha:

— Még a mutatója is... ó, ó.

A négygombos zsaket:

— A szerkezetjét valami villamossági társaság csinálta. Oda van írva ni.

A szürke selyemruha:

— Etelka, te... ejnye lelkem hát miért sírsz?

A négygombos zsaket:

— Sír? — Nézzed már, hát mi lelt lelkem?

A fekete selyemruha:

— Nem tudom, milyen boldogok vagytok ti, kedvesem, Pesten...

A szürke selyemruha:

— Eredj már, te gyermek, te... töröld meg a szemedet.

A négygombos zsaket:

— Ez nem boldogság, fiam, hidd el, nincs ebben semmi.

A szürke selyemruha:

— Ó, hisz ilyen nagy városban ezer ilyen csodát láthatsz.

A fekete selyemruha:

— Nem láttam én soha semmit, kedvesem. Hogy én sohse jutottam el Pestre...

A négygombos zsakett:

— Üljünk le arra a padra. Elfáradhattatok már.

A szürke selyemruha:

— Jó is lesz, úgy-e, Etelkám? Üljünk le.

A zsakett, meg a szürke selyemruha, meg a fekete selyemruha a padhoz sétálnak, leülnek. A fekete selyemruha a virágóra felé fordul:

— Hogy elfáradtam. Nem csuda, kedvesem, öt óra óta fenn vagyok. Akármilyen későn alszom el, öt órakor mindig felébredek. Óh Istenem. Most megmozdult a mutatója, láttad, kedves?

A szürke selyemruha:

— Ejnye, már megint sírsz!

A fekete selyemruha:

— Ötvenöt esztendős lettem...

A kacsa. — Hopp, megvan, találtam!

Leó kettőt ugrott örömében.

— Nyertünk, nyertünk! Drágám! — ujjongott a fehérruhás nő Leó mellett, egy kis nő, egy Mici és büszkén karolt a barátjába. A Velencei Kacsa-Játék korlátjánál állottak, az Angol Park víg szombatesti tömegében. A Velencei Kacsa-Játék vállalata abban állott, hogy egy kőmedencében apró kaucsuk kacsákat úsztattak körbe-körbe meglehetős gyorsasággal, valami raffinált kis Golf-áramlat segítségével. Az igazgatóság fakarikákat nyujtott át a közön-

ségnek, egy karikát egy hatosért, a közönség a karikát a virgonc kaucsuk-kacsák nyakába igyekezett dobni. Aki talált, a Velencei Kacsa-Játék igazgatóságától egy eleven kacsát kapott.

Leó tíz karikát hajított hiába a kaucsukkacsák felé, a tizenegyedik aztán egyiknek a nyakában maradt. A vállalat igazgatója felemelte a medence közepén levő emelvényre helyezett baromfikosár fedelét, kiszabadított egy hápogó rucát a többi közül s kinyujtotta a korláton át Leónak, barátságtalan tekintettel, mert nem igen szerette az olyan embert, aki nyert. Jobban szerette az olyan egyéneket, akik egy csomó karikát ügyetlenül eldobálnak és kacsa nélkül távoznak.

Leó a hóna alá dugta a kacsát s maga után vontatva Micit, boldog arccal mászott ki a kiabáló és nevetgélő tömegből. Lehajolt a kacsához, símogatta, kapkodott a csőréhez.

— Kacsa, — mondta. Ni, hogy hápog. Háp, háp, háp! És hogy reszket itt a hónom alatt Jaj, de nagyszerű.

— Én viszem, add ide, hadd vigyem én — lelkesedett Mici.

— Majd viszed te is, várjál, hadd egy kicsit nálam. Nézd, milyen furcsa orra van, milyen lapos.

— Nem orra, csőre. A kacsáknak csőre van.

— Csőre, csőre. Te... kinek s van épen ilyen orra? Igen: a Nápoly-kávésnak. Nem ilyen csőre van a Nápoly-kávésnak?

Mind a ketten nevettek. Mici húzta a karját:

— Gyerünk a hullámvasútra!

— Ne, ne menjünk. Olyan jó vinni ezt a kacsát.

Leó magához szorította a kacsát. A kacsa hápogott. Leó megsimogatta:

— Jaj, megnyomtam. Szegény, most fáj neki. Milyen meleg a teste.

— Add ide már, hadd vigyem én is — nyávogott Mici.

— Majd hazafelé te viszed. Gyerünk be az Alpesi Faluba.

A cifra sörcsarnokban, amelynek falaira Stájerország tündéri tartományát mázolták, egy emelvényen éktelen fúvózenét, gajdolást és táncot csináltak a stájer trupp tagjai, akik inkább állatoknak látszottak, mint embereknek. Egy elégedett nép cécózott a nyári éj ez örömcsűrében a sűrün rakott asztalok körül, a barna sör, szaftos virsli és perec élvezetében, a stájer trombiták Hacacáréjának kábulatában. Mici perecet tördelt, Leó meg virslit kínált és sört akart a csőrébe önteni a kacsának, amelyet maguk elé állítottak az asztalra. A kacsa rázta a fejét, széttátotta a csőrét s a sört visszacsurgatta. Hápogott is utálatában, s hangja sápadtan úszkált az Alpesi Falu lármájában.

— Ne maceráld azzal a sörrel — mondta Mici, de ő maga nem akart letenni róla, hogy a ropogós pereccel megetesse a kacsát. A kacsa a perecet is kiköpte, gyámoltalanul tipegett

az asztalon és kifejezéstelen szemeit lustán hunyorgatta, mintha álmos lenne. Mici lemondott az etetésről :

— Úgylátszik, nem éhes.

Leó okosabb volt :

— Azt nem lehet tudni, éhes-e vagy se. Egyszerüen nem szereti a perecet. De hátha mégis éhes. Mit adjunk neki ?

— Jaj, milyen piszkos a lába. Megmosom a lábát — örült Mici, sört öntött a tenyerébe és szép sárgára mosta a ruca poros lábait. A ruca panaszkodott, a közel ülő népek nevettek.

Mikor elmentek, Mici vitte hóna alatt az édes terhet. Lehajolt hozzá, a feje sűrű lágy tollazatát simogatta hátrafelé s szólongatta :

— Kacsa ! Ruca ! Réce ! Réce-ruca ! Kis kacsám ! Kacsukám, rucukám, m-m-m, te édes — és gyöngéden mosolygott és minden szónál inogtatta a fejét, mint az anyák, mikor a csecsemőjükhöz beszélnek. Mici megcsókolta a kacsa fejét.

— Vigyázz, te csacsi, megharap !

Szép tiszta éjszaka volt, Leó és Mici elhatározták, hogy gyalog mennek haza. Mikor az állatkerthez értek, a nyitott ligetből kicsillogott a tó és a tó partján a kocsolyapavillon fehérlett, mint valami alvó tündérház. Megállottak, Mici a Leó derekához támaszkodott és a vállára eresztette a fejét. És lassan, anélkül, hogy megbeszélték volna, besétáltak így a fák közé és egy tisztáson leültek a padra. Az el-

andalodott csendben a kacsa kettőt hápogott. Leó felvidult:

— Mici, tedd le a kacsát, hadd legeljen egy kicsit. Legeltessük meg a kacsánkat.

— A tehenek szoktak legelni.

— A kacsák is legelnek. A kacsa is füvet eszik. Emlékszem, mert én falun nevelkedtem.

— Mit tudom én, én a Szövetség-utcában születtem.

És Mici letette a kacsát, s utána lépkedett, mert félt, hogy a kacsa elrepül. A kacsa leült a harmatos gyepen és kedvetlenül nézett széjjel. Semmi sem tetszett neki Pesten.

Leó a padon maradt, nézte a kacsát, meg Micit, meg a gyepet, meg felnézett a csillagos égre és hosszú sóhajt szívott a tüdejébe. A sóhaj a Leó életét jelentette, amely teli volt bűnnel és szégyennel. Leó foglalkozás nélkül bujkált a társadalom körei között. Azok közé a körúti kávéházakban tenyésző félelegáns alakok közé tartozott, akiket a könnyelműség leszédített a pályájukról és a küzdelmes budapesti semmittevésből élnek. Leó a kártyaklubbokban virrasztott, a zsokék bizalmasa volt s gazdag emberek gáláns ügyeiben ügynökösködött.

Hát Mici? Mici...

Leó felállott és most megint ő vette a kacsát a hóna alá. Lassan mentek az Andrássy-út fasorában. A vadgesztenyék lombjaiba belekéklett a hajnal, Leó a Mici vállára tette a kezét:

— Egy éjszaka majd összenyerek minden pénzt a klubban... vagy egy nagy halmozást

fogok Bécsben ... vagy valamit csinálok, nem tudom ... és elmegyünk messzire. Veszek egy kis házat, kerttel és az udvaron kacsák, tyúkok, libák, meg házinyulak lesznek. Meg egy kis fehér bárány, csengő lesz a nyakában.

A kis hotel portása, egy álmos, gyűrött fekete ember, rájuk támadt:

— Micsoda kacsa ez? Csak nem akarják bevinni a szobába?

— Miért ne? — mondta Leó.

— Nyertük az Angol Parkban — mosolygott Mici.

A portás szigorú volt:

— Tessék intézkedni azzal a kacsával, ebbe a hotelbe nem lehet kacsát behozni.

Ebben a hotelben szegény külföldi artistanők, parkett-táncosok, utazó kabaret-színészek és hamiskártyások laktak.

— Leteszem itt magánál, portás úr — alkudott Leó, aki nem mert kikezdeni a portással, mert régen nem fizetett a szobáért.

— Nekem nem kell kacsa, itt nincs hely kacsáknak. Hallottak már ilyet? Kacsa! Adják el az utcán valakinek.

Megcsókolták a kacsát, Leó gyöngéden letette a kapu elé. A kacsa megrázkódott, körülnézett s lusta illegéssel, mint egy kis kövér hölgy, elindult a Király-utca felé.

Tegnap, 1913 augusztus 5-én délután a margitszigeti kávéház terraszának a szélén ültem, szép idő volt, az égi kék mezőn arany boglyák hevertek, a Dunán úriemberek eveztek, a parti sétányon kellemes csoportok sétálgattak s a fejek minduntalan egymás felé fordultak, alkalmasint mert beszélgettek. A kávéház terrasza is teli volt közönséggel és itt is mindenki beszélgetett. Én egymagamban ültem, nem beszélgettem, ellenkezőleg, gondolkoztam. Gondolkozni azonban nem kellemes, Istenem, mivel űzzem el a magány belülről hegedülő szúnyogjait ? A terrasz alatt a parton egy pár veréb ugrált és csipogott, a verebek is beszélgettek. Elővettem egy császárzsemlyét a kenyeres kosárból, kettétörtem, morzsákat csíptem ki a beléből és lecéloztam a morzsákat a verebek közé. Nagyon helyeselték a verebek, nekiugrottak a morzsáknak és bekapták a csőrükbe. A morzsák hullottak, a verebek látható és hallható örömmel lakmároztak. Egyszer csak még egy veréb termett ott, nem tudni honnan, s rögtön elkapott egy morzsát. Aztán egyszerre három új veréb jött, nagy csipogás tört ki, sűrűbben szórtam a morzsát, s mindig messzibb hajítottam, a verebek versenyt rebbentek egy-egy morzsa után s a verseny egyformán mulattatta a verebeket és a verseny rendezőjét. Már a második zsemlyét fogyasztottuk, a verebek el nem únták kapkodni a zsemlye egyízű fehér darabkáit. Talán inkább a virtus dolgozott már bennük, egyik-másik veréb felkapkodta a fejét,

emelkedő karom irányáról kileste, merre megy majd a morzsa, hogy hamarabb ott teremhessen. Egy darabig szórakozottan hajigáltam a morzsákat, egyszer csak gonosz kiváncsiság szállott meg, s lehajítottam a verebeknek a majdnem egész zsemlyét, amely a kezemben volt: mi lesz most?

A verebek, lehettek vagy tizenketten, vagy tizenkét felé repültek, úgy megijedtek. Egy percig csend volt, aztán a Duna felől visszarepült egy veréb, körülugrálta a hatalmas zsemlyedarabot, csipogott, belekapott a csőrével a belébe, megint elrepült. Rögtön jött a másik is, a teniszpálya felől, ráugrott a zsemlye tetejére, megkapaszkodott finom karmaival, ledugta fejét a zsemlye nyílásához és csipogva érdeklődött. Aztán belevágta a csőrét a fehér bélbe, felkapta a feje fölé és egyet lépett s e lépésével rendkívül imponált nekem. Aztán huss, fölrepült a zsemlyével, de a zsemlye a második méternél lepottyant, a veréb még repült egy kicsit, mert nem tudta hirtelen abbahagyni, aztán visszaszállott a zsemlyéhez. Ekkorra már négy veréb sürgölődött a lezuhant zsemlye körül, csipogva körülkapálták a csőrükkel, s közben oda-odadugták a fejüket a zsemlye megsebzett oldalához, hogy morzsát csípjenek, ott találkoztak a fejeik s evés közben mérgesen csiripoltak egymás szeme közé. De az egész zsemlye mindet foglalkoztatta, s izgatottan ugrálták körül. Megint akadt egy, aki megemberelte magát, s míg a többiek tanakodtak és veszekedtek, ez a veréb

belevágott a zsemlye tetejébe s felkapta és alacsony repüléssel menekült vele a sétány felé.

A többiek megütközve néztek utána, de a zsemlye megint lepottyant. Lehet, hogy nem is szeret repülni. Rrrr, megint nekirebbent három veréb, a többi ott maradt a régi helyen, habozva néztek a zsemlye felé, aztán szárnyaikon eltávoztak. Három veréb megint tologatta a zsemlye-tömeget, egyik egy nagy csirippel hamar otthagyta (talán káromkodott), a második kitépett belőle egy jó darab belet, de nem ette meg, elvitte a csőrében a sziget sűrűje felé a gyerekeinek, vagy a barátnőjének. Egy veréb maradt a zsemlye mellett, nézte, ugrált, csipogott magában, felkapta, ugrott vele, leejtette, megint felkapta, megint leejtette. Mérges lett, felrepült a kávéház tornyára, onnan csipogott le, megint visszarepült, odaállott a buta zsemlye elé, nézte, döfött egyet rajta s elrepült a Duna felé, a bolond. Lehet, hogy egész éjjel nem fog tudni aludni. Ezer bocsánatot kérek a verebektől, akiket izgattam és az olvasóktól, akiket untattam.

A kávéház fülkéjében ülök, előttem papir, jobbkezemben penna, a pennát bemártottam a tintába, hogy írhassak vele. Fájdalom, ez a foglalkozásom. Mielőtt bemártottam volna a pennát, kigondoltam, körülbelül mit fogok írni, de egy pár pillanatig a kezem fején ragad a tekintetem, észrevettem ugyanis,

hogy a kezem fején erek vannak és ezen egy kicsit elbámészkodtam, mert furcsa. De már írok, kezdem, azonnal. Csak fölemelem a fejem s széjjelnézek egy pillanatra, mielőtt munkához fogok, gondolom az elitélt is fölemeli a fejét az utolsó pillanatban a nyaktiló alatt, búcsut venni a világtól. Abban a pillanatban, mikor a fejemet fölemelem, a szemben való asztaltól feláll egy vendég. Megvárom, gondolom magamban, míg ez az úr elmegy, aztán dolgozom. Az úr feláll, hosszut nyujtózkodik, a jobbkarjával kezdi, a ballal folytatja. Leejti a két karját s valami végtelen únott »aah« mászik elő a torkából. Középkorú férfi, se szőke, se barna, a haja fogyik, de ehelyett pocakja nő. Ruházata olyan, mintha csak azért öltözködne, mert muszáj.

— Fizetni ! — szól a levegőhöz.

A főpincér nem jön. A vendég leül. A jobbkezével hangtalanul dobol a márványasztalon, a balkarjával lekönyököl, az arcát belefekteti a balkezébe s bal ujjaival a fejét vakarja. Megint megszólal :

— Fizetni !

Egy pincér megy oda hozzá, vizet visz neki. A vendég megnézi a három pohár vizet s megint azt mondja :

— Fizetni !

— Fizetni ! — ismétli a pincér és elmegy. Jön a főpincér, útközben megnyugtató hangon jelez :

— Fizetni !

Odaér az asztalhoz, megáll. A vendég azt mondja:

— Fizetni!

A főpincér nem felel, elővesz a belső zsebéből egy kegyetlen nagy lókupec-tárcát, abból egy keskeny kis számolócédulát. A füle mellől egy kis plajbászt varázsol elő. Vár. A vendég mereng.

— Vo-olt nekem, volt nekem . . . egy fekete.

— Fekete — visszhangzik a főpincér.

— Szivar.

— Szivar.

— Kávé, két kenyér.

— Kávé, két kenyér.

— A billiárd.

A főpincér hátrakiált:

— Kisasszony, nézze meg, mennyi az a billiárd.

A kaszirnő megnézi, visszakiált:

— Korona harminc.

— Korona harminc? — szól a vendég.

— Korona harminc — mondja a főpincér.

— Imbisz.

— Imbisz.

— Spriccer.

— Spriccer.

A párbaj itt félbeszakad. Pihennek. A főpincér támad most:

— Nyolc cigaretta.

— Nyolc cigaretta. Kapuciner.

— Kapuciner.

Megint elfáradtak. A főpincér összeszedi magát:

— Kártya.

— Kártya?

— Kártya.

— Hát nem fizette ki a doktor úr?

— Csak az ő részét. Kártya. A főpincér felírja a kártyát is, vonalat húz alá, lefuttatja a plajbászt a papiron, aláírja az összeget, leteszi a papirt. A vendég megnézi, fizet, a főpincér megköszöni, elmegy az asztaltól. A vendég ülve marad egy darabig. Megvizsgálja a számolócédula hátát, amelyen egy pezsgős-üvegen lovagló demimonde kacag, gyöngyöző pohárral a kezében. Feláll. Hátra megy, visszajön. Felteszi a kalapját. A botját felveszi az asztal alól. Megfordul, a tükörbe hajlik és belenéz a saját szemébe. Megigazítja a kalapját. Az ajtó felé indul, visszamegy, megiszik egy félpohár vizet. Megint megy, de az újságospolcnál megáll, kereskedik a lapok közt, végre egyet kivesz a rámából, összehajtogatja, beleteszi a zsebébe. Megy. Az ajtóból visszafordul, a legközelebbi asztalnál rágyujt egy cigarettára. Az asztalon egy keménytáblás ujság fekszik, a vendég felhajtja a lap tábláját, a lábát felteszi a székre, lapoz. Leteszi a botját, leül, a kalapját hátratolja a fején s nekikönyököl az újságnak...

Tízéves találkozó.

Dr. Kérlek Alásan Princessas-cigarettát vásárolt a nagytrafikban, egyre rágyújtott a falon lévő öröklángnál, kijött a boltajtón és nekiment dr. Kérlek Szépen nevű barátjának, aki ott haladt el a Váci-utcán a nagytrafik előtt. Dr. Kérlek Szépen és dr. Kérlek Alásan nyolc esztendőn át egymás mellett ültek a gimnázium nyolc osztályában és a legjobb barátok voltak. Azóta, valami tíz esztendeje, nem látták egymást, de most, hogy a járdán összeütköztek, rögtön megismerték egymást, arcukon az öröm kellemes maszkja jelent meg, egyszerre támadtak s a levegőben elkapták egymás jobbkezét:

— Szervusz kérlek szépen!

— Szervusz kérlek alásan!

A kézfejektől összekötött két jobbkar többször egymásután erőteljesen megrándult.

— Te vagy az, kérlek szépen?

— Én hát, kérlek alásan.

— Nahát, ez nagyszerű, kérlek szépen.

— Kolosszális, kérlek alásan.

Dr. Kérlek Szépen és dr. Kérlek Alásan elhallgattak, megint rántottak egy párat egymás karján, azutáu széjjelválasztották összeölelkezett ujjaikat, kiegyenesítették behajlított tenyerüket, miáltal a két jobbkar elszabadult egymástól és mindegyik visszahúzódott a maga gazdájához. Dr. Kérlek Szépen és dr. Kérlek Alásan gyorsan végignézték egymást tetőtől-talpig és visszafelé, talptól-tetőig. Tekintetük összeütközött, mosolyogtak, dr. Kérlek Szépen

boldogságában megforgatta balkezében tartott sétabotját, dr. Kérlek Alásan pedig a lelke legmélyére leszívta a cigaretta füstjét, aztán két párhuzamos, gyönge, de egyre sűrűsödő füstöt eresztett lefelé a két orrlyukából.

— Hát hogy vagy, kérlek szépen?

— Vagyogatok kérlek alásan. Hát te, kérlek alásan?

— Csak, csak, kérlek szépen.

— Merre mégy, kérlek alásan?

— Én, kérlek szépen? Erre, kérlek szépen. Hát te, kérlek szépen?

— Én, kérlek alásan, itt voltam a nagytrafikban, cigarettát vettem, kérlek alásan.

— Princessast szísz, kérlek szépen?

— Princessast, kérlek alásan. Parancsolsz, kérlek alásan?

— Nem, köszönöm, kérlek szépen, kisztihand. Nem szeretem, kérlek szépen. Saját töltést szívok, kérlek szépen, keveréket.

— Milyet, kérlek alásan?

— Purzicsánt és Kirt, kérlek szépen. Azelőtt szultánflórt, meg hercegovinait.

— Világosat, kérlek alásan?

— Nem, kérlek szépen, barnát. Világos hercegovinait is szívtam egy darabig, de a barna jobban ízlik, kérlek szépen. (Előveszi a tárcáját.) Parancsolsz, kérlek szépen?

— Köszönöm, égek, kérlek alásan. Én, kérlek alásan, megszoktam a princessast.

— Tudja Isten, kérlek szépen, én nem szeretem. Nincs meg az az íze, kérlek szépen.

— És drága is, kérlek alásan. Hat fillér, kérlek alásan.

— Azelőtt, kérlek szépen, sokkal jobb volt. És az arany betükkel elegánsabb is volt. Botrány, kérlek szépen.

— Szavamra, kérlek alásan. A bécsi most is jobb, kérlek alásan.

— A bécsi trafik egyáltalában jobb, mint a pesti, kérlek szépen. A szivarok is jobbak, kérlek szépen.

— Szivarozni is szoktál, kérlek alásan?

— Keveset, kérlek szépen. Csak úgy, néha, ebéd után egy regáliát.

— Én is, kérlek alásan, trabukkót. Ebéd után, néha, csak úgy...

— Hogy, kérlek szépen?

— Semmi, kérlek alásan, csak úgy, kérlek alásan.

— Kérlek szépen.

— Kérlek alásan.

— Merre mégy, kérlek szépen?

— Én, kérlek alásan? Erre, kérlek alásan. És te, kérlek alásan?

— Én, kérlek szépen, arra, kérlek szépen.

— Hát szervusz, kérlek alásan.

— Szervusz, kérlek szépen.

Nyár van még, vagy ősz van már ? A nyár mintha elmult volna, de az ősz nem jött még el. A lombról leesik egy levél a sétányra, egyet rezzen és megnyugszik az átszellemülten könnyű kis levél, az ő életének már vége. A nyár és ősz között különös, érzékeny és misztikus napok telnek el, legjobban szeretném ilyenkor itthagyni lakóhelyemet, foglalkozásomat és összeköttetéseimet és halk, bánatos utazást szeretnék tenni magányosan, mezőkön sétálni és kertekbe belopózni és lábujjhegyen körüljárni a virágok betegágyait, mert a virágok már bágyadnak és színeiket megfoghatatlan művészettel halványabbra és halványabbra festegeti valami melancholikus tündér. Vándorolnék parasztok kis kertjei és urasági kertek között és elutaznék olasz tájakra, holland ültetvényekre és angol parkokba, a ritka és előkelő virágokhoz és exotikus földek álomflóráját meglátogatni az ősz felé borzongó napjaikban, mindenütt lehajolni a virágokhoz, nézegetni és elbúcsúzni tőlük, ki tudja, élek-e jövőre s látok-e több virágot ?

A városban vagyunk s a város is teli van a nyári és őszi élet között való furcsa színváltozatokkal. Hölgyek fehér ruháinak és urak fehér nadrágjainak hatalma lankad az utcán, a divatüzletek kirakatainak víg világos portékája fölé mintha árnyék borult volna, komolyabb színű nyakkendők és harisnyák és mellények jelennek meg egy észrevétlen órán, a hirdetési oszlopok hirtelen visszakapták a színlapokból kerekedő

fehér-sárga-kék-zöld-barna övüket, amelyet a melegben levetettek volt. S a friss színlapok fölött orfeumok hatalmas új ukázai rikítanak megint, őrjöngő attrakciókkal fenyegetőzve, míg lenn az oszlop alján elsápadtak s elrongyolódtak már a nyári mulatságokra hívó plakátok. Az esti órákban az emberek kiülnek a kávéház elé, de begombolkoznak, összenéznek s bemennek a kávéházba, jobb már a barátságos rossz levegőben. Az Andrássy-út padjait megtapogatják a tenyerükkel a fáradt kószálók, a pad nedves, kevesebben ülnek le. Az állatkertben vacsorázó nyári urak tarka nagykendőt kérnek a pincértől, a hátukra veszik, úgy hallgatják a Bosnyák Rapszódiát Majortól, mialatt valamelyik elsötétült ketrecben egy hűs fuvallattól megborzong egy afrikai madárka s gyönyörű tollazatát felborzolva, ijedt fütytyel kérdezi a földijétől, hogy micsoda egy világ ez? A táncosnők éjfél felé lassú konflison vándorolnak a ligeti mámorcsarnokokba, a konflis sarkában ülnek, már vastag piros köpenyük van rajtuk s fantasztikus nagy tollaik alatt kis fejüket tűnődve lehajtják. Hajnalban egy úr kijön a kávéházból, az utcán a köd megnedvesíti a sétapálcáját, az úr észreveszi, hogy megint látszik a lehellet, lassan megy, felemeli a fejét s utána néz elszállott sóhajának.

I.

Árva Pál. — Honnan, honnan, Árva Pál?

— Innen az irodából, ott dolgoztam egész nap.

— Hová, hová, Árva Pál?

— Ide a kávéházba vacsorázni.

— Miért nem a vendéglőbe, Árva Pál?

— Mert a kávéház olcsóbb. Rendelek rántottát, vagy fél debrecenit, vagy kis imbiszt, ha nagyon elszánom magamat. E mellé végignézem az összes budapesti napilapokat, meg a friss szépirodalmi lapokat, meg a vicclapokat, meg a külföldi illusztrált lapokat, meg a színházi és művészeti díszfolyóiratokat, meg a Szoboszló és Vidékét, mert odavaló vagyok. Mikor mindent elolvastam, akkor jobbkaromra könyökölök, végignézek egy százas billiárdpártit.

— Hát osztán, Árva Pál?

— Osztán fizetek, kimegyek a kávéházból, osztán bemegyek a moziba. Nagyon szeretem a hadihajók vízrebocsátását, mert látni a tengert, meg az exotikus tájakat is szeretem, mert nem volt módom utazni. A német regényképeket nem szeretem, mikor azok mennek, behúnyom a szemem, alszok egy kicsit.

— Hát a mozi után, Árva Pál?

— A mozi után lesétálok az Andrássy-úton a Műcsarnokig meg vissza, sétaközben forgatom kétkoronás botomat, osztán hol felnézek az égre, hol a hírdetési oszlopot nézem meg. El-

fáradok, egy padra leülök, de hamar felállok, hogy meg ne hűljek, nincs, aki ápoljon.

— Mit csinálsz osztán, Árva Pál ?

— Akkor osztán bemegyek a kivilágított zeneüzletbe, ahol két kagylón mérik a muzsikát. Veszek egy pár nickel-jegyet, azon meghallgatok egy áriát egy híres operából valamelyik híres tenoristától, meg a Coppélia-keringőt egy külföldi zenekartól, meg egy színésztől egy szép magyar nótát, amit otthon szeretnék húzatni a Juki bandájával. Lesütöm a fejemet, bezárom a szememet a zenemagazinban.

— Tovább mondjad, Árva Pál.

— Akkor már tizenkét óra éjszaka, akkor oszt odaállok a Nagymező-utca sarkára, ott sétálnak át a hölgyek az egyik kávéházból a másikba, azután a másik kávéházból az egyikbe. Már vagy tíz esztendeje látom őket, ugyanazokat a hölgyeket a két kávéház között andalogni. Mindig több a miderjük és mindig kevesebb a jókedvük.

— Kedvesed néked nincsen, Árva Pál ?

— Kedvesem nékem nincsen. Se ismeretségem, se rávaló időm, se rávaló pénzem. Az irodában gépen ír egy kedves kisasszony, de az férjhez akar menni, nekem meg nincsen lelkem azt hazudni, hogy elveszem.

— Fáj a szíved, Árva Pál ?

— Nagyon.

— Hát osztán azután, Árva Pál ?

— Azután osztán kimegyek a Körútra, ott sétálok a Körúton. Megéhezek, bemegyek a

ragyogó amerikai büffébe, se köszönni nem muszáj, se leülni nem lehet, kihúzok egy szardiniás kenyeret, csapolok egy pohár sört. Kimegyek.

— Hová mégy, Árva Pál ?

— Nem tudom én. Őgyelgek tovább, szombat éjszaka van. Egyszer csak benyitok a Bohém-Tanyára, mert nagy lárma van benne. Kérek egy feketét, zongoráznak, danolnak. Ott ülök reggelig.

— Ilyen a te fiatal életed Pesten, Árva Pál ?

— Ilyen az én fiatal életem Pesten.

II.

— Te vagy az, Árva Pál ?

— Én vagyok, én vagyok.

— Mit keresel te, Árva Pál, estefelé a sétáló-utcán, Árva Pál ?

— Én a boldogságot keresném, megtalál engem a boldogtalanság.

— Mi a panaszod, Árva Pál ?

— Ez az utca az én panaszom, az úri-utca, a sétáló-utca, a csevegő-utca, a mosolygó-utca, a szerelem-utca.

— Minek jössz ide, Árva Pál, minek is jössz te ide.

— Minek is jövök én ide. Sohase akarok én idejönni, oszt néhanapján mégis itt találom magamat. Mondok, csak átvágok, mondok, csak megnézem az új könyveket a kirakatban. . . . osztán elkezdek én is sétálni a sétáló-utcán. Azt képzelem, a sétálók közé való vagyok én

is, oszt engem is majd karonfog egy barátom, vagy nekem is szembe sétál egy kedves karcsú dáma, akitől boldogan meglepődöm, pedig őtet vártam.

— Nem fognak karon, Árva Pál ?

— Nem engem, sohase.

— Óhajtott dámád nem sétál szembe néked, Árva Pál ?

— Nem nekem, sohase.

— Magadba sétálsz, Árva Pál.

— Magamba, magamba. Nézem az urakat, nézem a hölgyeket, hallgatom a szavukat, felnézek a szűk csillagos égre, fájtatom a szívemet.

— Panaszkodjál, Árva Pál, panaszold ki magad.

— Fájin boltok sorakoznak a sétáló-utcán, gyémántgyűrűt árulnak, vadászfegyvert árulnak, selyempongyolát asszonynak, angyali topánt kis babának. Könyves boltok üvegje alatt új sárga regények, sárga regényekben a párisi élet. Műkereskedés üvegje mögött angol pázsit messzi kastélylyal, boldog nagy kutyák, piros lófejek, ifjú Napoleon, duzzogó pajzánok, csupa ünnepély.

— Ott ácsorogsz, Árva Pál ?

— Ott ácsorgok előttük, sóhajom hurcol tovább. Kivilágított kapualjban előkelő kisasszonyok, asszonyok fényképei. Sorba nézegetem, le-lehajolok, elolvasom, milyen név van egy-egy arckép alatt.

— Minek azt elolvasni, Árva Pál ?

— Meghalok, felmegyek a mennyországba, az angyalokkal töltöm majd az időt. Hátha meg-

kérdik, kik voltak azok a szép asszonyok, szép leányok, akikkel egy időben, egy országban éltem? Mindent elmesélek az angyaloknak.

— Mondjad, Árva Pál, miért nem sietsz el a sétáló-utcából.

— Elmennék, elmennék, de aztán nekidűlök a falnak, tovább nézem az esti sétálást. Tünedeznek, tűnnek, jobbra elsétálnak, megint jönnek balról, suttognak, hallgatnak, örülnek, ragyognak. Mintha zenélőórának vonuló bábjai lennének a dámák meg a gavallérok. Zümmög a szívem bánata, az viszi őket.

— Ki törődik ott véled, Árva Pál?

— Ki törődik vélem? Későllik az este, gördülnek a rollók, feketék a boltok, égnek az ablakok, ritkul a sétálás, mindenki elmegyen.

— Ládd, Árva Pál, ládd, magad maradtál.

— Egyedül egymagam, én is elindulok, lassan megyek, lassan, mint a szegény szamár, kinek nagy zsák búzát tettek a hátára.

Pégoud. Pégoud. Pégoud. Egy ember a száz meg százmillió ember között. Nem között, hanem fölött. Fenn van az égen a föld felett háromszáz vagy háromezer méterre, ami különben egyformán magas minekünk és egyformán alacsony a tündöklő napnak. Egy ember repül odafenn és a többi száz meg százmillió idelenn egymás felé fordítja

arcát és nyelvük a szájpadlás és a fogak instrumentumán ezt a szót veri ki: Pégoud. Pégoud, Pégoud, mondogatják egymásnak az emberek s tanulják, gyakorolják az új nevet, amelyet megszámlálhatatlan példányban szórt le a magasból közéjük a repülő ember, ahogy a felröppent rakéta hullatja sűrű tűzcsillagocskáit. Pégoud. Mit csinált odafenn? Kiugrott a monoplánból, a levegőben egy nagy esernyőt nyitott ki és leszállott a földre. Mire az emberek odaszaladtak hozzá, Pégoud egy fának dűlve cigarettázott és látván a friss rémületet az arcokon, nevetett, mint valami kedves gézengúz, akinek a csínyje sikerült.

Ezt csinálta Pégoud tegnapelőtt. Mára megint kieszelt egy vastag tréfát, fenn a levegőben fejjel lefelé megfordult a repülőgéppel. Bukfencet vetett a mogorva halál ugratására, cigánykereket hányt a kedves kis angyalok mulattatására az égi kék mezőn. Azután leereszkedett a földre, a zöld mezőre, megint jóízüen nevetett és az izgalomtól félájult embereknek gyerekes örömmel mesélte, hogy mikor fejjel lefelé csüngött odafenn, a benzintartóból a fejére csepegett a benzin, és ez a heves, hideg szélben olyan jól esett neki, mint mikor a borbélynál a fejét mossák. Ez az a Pégoud . . .

Nem tudja az ember hamarosan, hogy mérje meg az értelem és érzés mérlegén és hova tegye memóriájában Pégoud nevét, azt az eredményt, azt a vakmerőséget és dicsőséget, amit ez a név jelent. Nehezen nevelődünk a magunk korának

csudáihoz. Ebben a percben Blondin neve jut eszembe, aki egy szál kötélen végigsétált a Niagara felett, a nyaka körül tekerve egy eleven oroszlánt, hogy meg ne hűljön. Úgy érzem, hogy az ember ilyesmiben konzervatív s lelkem mélyén jobban csodálom Blondint, mint Pégoud-t, mert régebben csinálta a virtusát, pedig meg vagyok győződve róla, hogy Pégoud százszorta vakmerőbb volt nála s amit csinált, az hasonlíthatatlanul hasznosabb a világnak. És Toldi Miklós és Kinizsi Pál dicsősége hová lesz? Ó, Istenem, elvesztem áhítattal ápolt hőseit fantáziámnak. És mit érnek Pégoud mellett legendás oroszlánvadászok, szakadékugrató bravurlovasok, csatákban héroszokká ittasult káplárok, kegyetlen párbajhősök és egyéb bálványai a közönségesen élő emberiségnek? Soha senki olyan vakmerően és olyan nyugodtan és olyan önzetlenül és olyan közelről nem hajolt bele a halál orcájába, hogy farkasszemet nézzen vele, mint Pégoud. Te kedves kis fekete ember, te cigarettázó, jókedvű, nem nagyon intelligens és nem buta, szerény és egészséges fiatal gépész, ki bukfencet hánytál a repülőgéppel s a drága és egyetlen Frauciaország fia vagy.

Tegnap bezártak egy embert Pesten. Egy szimpla úriembert, aki köpcös termetén közömbös szabású szürke meg barna sacco-öltönyt s vasárnaponkint kétgombos jaquette-et hordott csíkos nadrággal, keményített fehér inget az ingujjra gombolt manzsettákkal, dupla gallért és a gallérban gyárilag összevarrott unalmas kis csokrot, a haját meg nullás géppel nyíratta, mert kopaszodni kezdett. A lenyírt fej közepén az apróhaj alól kifehérlett a fejbőr, ahogy a fiatal vetésben látjuk feketélleni a földet ott, ahová kevesebb mag hullott. Egy kis pocak is tolakodott már a mellénye alá s a mellény egyik gomblyukán átbújva, kétfelé sétált a két mellényzsebbe az arany óralánc, a polgári érzések aranykoszorúja. A jobbkeze középső ujját szelíd jegygyürű ölelte szorosan. Hogy bele vannak nőve ezek a karikagyűrűk a férjek megvastagodott ujjába. Bizonyosan a természet rendelte, hogy a férjek ujja megvastagodjon, hogy mindig érezzék a jegygyűrűt, ahol az ujj nem vastagodik meg, ott a gyűrű lesz szűkebb magától és szorítja, szorongatja, inti, félti, fenyegeti a férj és családapa ujját. Harminchárom esztendős most az az úriember, akit tegnap bezártak vagy ridegebben szólva, letartóztattak. Arca, termete, tekintete, hangja, ruházata olyan, mint azoké, akik életüket egy bizonyos hivatalban, egy bizonyos háromszobás otthonban, egy bizonyos kávéházban, egy bizonyos pártkörben, egy bizonyos nyaralóhelyen forgatják szabályos időközökben, míg meg nem

halnak és egy bizonyos kellemesen megható formájú, virágokkal szépített domb alá nem feküsznek le a feltámadás reményében.

Hát ezt a rendes, boldog úriembert, aki semmi különösebb dicsőre és végzetesre hivatva nem volt, tegnap előzetes letartóztatásba helyezték a rendőrségen. Elébb kihallgatták és a szimpla úriember szimplán elmesélte, hogy kártyázott, nyert, azután vesztett, azután megint vesztett, azután mindig vesztett, azután ide kapkodott, azután odakapkodott, és végre harmincezer koronát kért valakitől valami alapításra, mert alapítani akart, de mégsem alapított, hanem ezt a pénzt is elvesztette a baccarat-asztal mellett.

A szimpla úriember vallomását szeretném szóról-szóra leírni és elküldeném a hatalmas Balzacnak, ha a hatalmas Balzac élne. Elküldeném mellé a budapesti kártyaklubok termeinek fényképét s néhány adatot írnék a pesti kártyázó világról, mi a mestersége egy-egy játékosnak, mennyi időt töltenek a klubban és mennyit egyebütt, miket beszélgetnek maguk közt, mennyit és hogyan foglalkoznak a nőkkel, mennyit törődnek az évszakokkal, a művészetekkel, a nagyvilággal, min gondolkoznak, mikor késő este a vendéglőben vacsora után a szivar füstkarikáit nézik vagy a mulatóhelyen a pezsgő mellett összedugják izgatott fejüket. Közölném Balzaccal, hány foknyira síklanak félre arcvonásaik évről-évre, meg milyen arányban hull a hajuk, meg mindent. Vallomása után a tegnapi szimpla úriemberrel közölték a letartóztatást

határozatot és a szimpla úriember olyan szimplán, ahogy beszélt, bement a részére kijelölt zárkába és rendesen lelült, kétfelé emelvén a jaquette-ja szárnyait, mintha nem is ő lenne az, akivel ez a rendkívüli dolog történik.

És fölemeltem a pálcámat és gyengén megütögettem a fának a legalacsonyabb ágát s a levelek lehullottak az ágról a földre, mint a hó. Mintha nem is lettek volna az ághoz nőve, csak oda lettek volna téve. Tovább sétáltam, jobb kezemben jártatva pálcámat, a levelek ártatlan hóhérját és eszembe jutott egy halovány álom, amelyet már régen álmodtam. Mintha a határban őgyelegtem volna és a töltés mellett fenn a telegráfdróton egy sor fecske ült volna. Megállottam és néztem a fecskéket. Mind mozdulatlanul ültek a dróton és hang nélkül. Egy se csicserítette el magát és mind egyformán oldalt horgasztotta a fejét. Mintha aludtak volna. Azt mondtam: ssss! — de a fecskék meg se moccantak. Nekidűltem a telegráfoszlopnak és jól megráztam. Erre a fecskék mind lehullottak a lábam elé. Lehajoltam hozzájuk, akkor láttam, hogy a fecskék mind meg vannak halva. Míg a halott fecskék fölött gyászoltam, a síneken elzúgott előttem az expresszvonat, csupa szalonkocsiból állott, hatalmas ablakokkal és az ablakok mind ki voltak világítva, pedig nappal volt. Az alatt

a pillanat alatt, míg az expressz elkáprázott előttem, láttam, hogy a szalonkocsik menynyezetéről, csillárok gyémánt fürtjei csüngnek és a csillárok alatt estélyi ruhás hölgyek és urak keringőznek rózsaszín mosolylyal, mint a viasz. Vannak sokkal hosszabb és sokkal mulatságosabb álmaim is, nagyon sokat álmodtam össze és mind elmesélném, ha egy más világban élnék, ahol az emberek másformán érintkeznek. Ma szeptember elseje van, szeptember. Miről beszélgetnek önök ilyenkor, s miről gondolkoznak, a messzi társadalomban, társadalmunk külön-külön osztályaiban, melyeket mély sáncárkok választanak el egymástól s az árkok feneke hegyes karókkal van beültetve. Alkonyodik. A nedves gyepszélen szentjánosbogár smaragdja csillan meg, gyönyörködném benne, kialudt. Az égen a felhők kileshetetlen vonalakban változtatják a formájukat, széjjelúsznak és elmulnak és az ég megfoghatatlan színei összeolvadnak, kékülnek, szürkülnek, minden elborul. Mindennap ősz van, az alkonyat a napnak ősze, mondta egy francia poéta.

Később egymásután három csillagot láttam lefutni. Az elsö rézsútosan felfelé szaladt, mint egy vágy, a második vízszintesen repült egy másik csillag felé, a harmadik aléltan hullt lefelé. Benne lesz vajjon holnap a lapokban ez a három csillag ? Vagy mindez nem fontos ? Szeptember . . . új könyveket kellett venni, sárga meg zöld füzeteket, keskenyet szótárnak és széleset írásbeli feladatok számára. Meg rajztáblát, léniá-

kat, körzőt. Milyen izgalmasak voltak az új, tiszta, felvágatlan könyvek. A fedelük papir volt, s a sarkukon jól esett végighúzni az ujjamat. Beírtam a nevemet a könyvekbe, s ráírtam a nevemet a füzetekre, meg a rajztáblára, meg a léniákra, s a nevem alá, hogy hanyadik osztályba járok. Milyen ünnepélyes volt a körzőtok, mikor kinyitottam, s keskeny bársony ágyaikból kivettem a fényes acélkörzőt, a srófos tushúzót, a szögmérő üres félholdját s az elefántcsontból való kis milliméter-vonalzót. Milyen szépek voltak az új léniák, a fejeslénia, amelynek a vékony pengéjét úgy lehetett suhogtatni, mint a kardot, meg az egyenes lénia, amellyel a combunkat veregettük, mily furcsa volt a szabadkézi rajz-lénia ellipszise, a beléje lombfűrészelt szabályos hézagokkal. Mily jó szaguk volt az új léniáknak és milyen finom illata volt a ceruza fájának, ki emlékszik ?

»Keresem az Istent . . .«

Egy énekes és táncos mulatóhelyen búsultam a minap. Éjszaka két óra volt, az előadás már elmult, az ének és a tánc nimfái a színpad virányait elhagyván, leszállottak volt a közönséges halandók közé, a díszes helyiség páholyaiba rejtőztek vagy az asztalok mellé telepedtek. Néhány nimfa, akiket a halandók nem mertek társaságukba invitálni, retiküljükkel karjukon gőgös arccal sétálgatták körül a termet, két tempera-

mentumos nő a terem közepén fenntartott tisztáson egymásba fogózva tanulta a tangót, amelyhez a termet körülölelő erkélyen elhelyezett cigánybanda szolgáltatta a zenét. Nem messze a cigánytól, az erkély egyik nyitott páholyában üldögélt egy úriember, még pedig pakombartja, gallérja és nyakkendője után ítélve, vidéki úriember. A vidéki úriemberrel szemben az asztalnál egy szerény külsejű kis angol táncosnő ült, közöttük az asztalon kér pohárka sherry-brandy piroslott. A vidéki úriember hallgatott, az angol leány se beszélt sokkal többet, a vidéki úriember néha tört angolsággal megsímogatta a leány karját, az angol leány ilyenkor tört magyarsággal rámosolygott a vidéki úriemberre. A símogatás meg a mosoly a legértelmesebb diskurzus egy vidéki magyar úriember meg egy angol táncosnő közt és mit is diskuráljanak egyebet, mikor sohase látták egymást és nem értik egymás nyelvét.

Egyszer csak a vidéki úriember fölemeli a jobb karját s a mutatóujjával megintve a cigányprímást, odakiáltja neki :

— Keresem az Istent !

A primás odanézett, egy kurta szempillantással beutazta az úriembert, a nőt, meg a két pálinkáspoharat, elfordította a fejét és tovább muzsikálta az argentiniai tangót. A vidéki úriember, akinek a karja még a levegőben volt, ízibe megint megtáncoltatta a mutatóujját és hangosabban diktálta :

— Keresem az Istent !

Azzal le is könyökölt s ingatni kezdte jobbra-balra a fejét, hogy majd hallgatja a nótát, amelyet Kurucz úr, vagy Sas úr, vagy Ányos úr szerzett a magyar középosztály számára. Be kell vallanom, hogy nem igen ismerem a divatos úri magyar nótákat, szerénységem beéri azokkal a nótákkal, amelyeket a szegény parasztok csinálnak. A vidéki úriember, mondom, már hallgatni, vagy énekelni akarta a nótáját, de a cigány csak tovább muzsikálta a magáét, oda se nézett. A vidéki úriember megütődve nézte a cigányt, azután elbúsult, koccintott az angol nővel és bekapta a sherry-brandyt. Konokul ült és fixirozta a cigányt. A cigány abbahagyta a tangót, halkan hangolt és nézegetett körül, hová lehetne muzsikálni. A vidéki úriember azt gondolhatta, hogy most már eljött az ő ideje s a beállott csöndben hideg nyugalommal szólt rá megint a primásra :

— Keresem az Istent !

A cigány kitérő választ adott, amennyiben a Holnapután című fővárosi románcot kezdte húzni. A vidéki úriember lesütötte a fejét, úgy nézett körül óvatosan, hogy mit szól a világ az ő blamázsához. Nem volt semmi baj, a leányok sétáltak, vagy összeülve beszélgettek, a pincérek jártak s a sarokban a virágárusnő csendesen könyvelt, mert a rózsákról meg a kaméliákról könyvet kell vezetni. Senki se látszott észrevenni a dolgot, de a vidéki úriemberben feltámadt a virtus, az öklével ráütött az asztalra és mérgesen felkiáltott :

— Keresem az Istent!

A cigányok összenéztek és tovább panaszolták a Holnapután édes panaszát. A vidéki úriember még két pohár sherry-brandyt hozatott, ivott, felállott és tölcsért csinálva a két tenyeréből, odaharsogta a banda felé:

— Keresem az Istent! Keresem!

A cigány kegyetlenül húzta tovább a Holnaputánt. Az úriember egy darabig vörösen és megkövülve állott, azután visszaült, miközben az ajkai mozogtak, gondolom, káromkodott. Hivta a pincért, fizetett, mogorván kezelt az angol nővel s gyűlölettel végigmérve a muzsikáló cigányokat, elment a mulatóhelyről, ahol hiába kereste az Istent.

Ma Budán adtam rendez-vous-t magamnak, mert ide-oda kószálok a világban és mindenütt találkozom magammal, aztán álldogálok magammal, sétálgatok és üldögélek magammal. Egy pesti utcán jártam délután, megállottam, megnéztem az órámat, a fülemhez emeltem, visszatettem a mellényzsebbe és elkezdtem gondolkozni, mi dolgom van. Oh, rengeteg dolgom van, legjobb lesz semmit se csinálni, mert egyik ügyemet se akarom megsérteni azzal, hogy a másikat elintéztem. Mit csináljak? Egy pillanatra átfelhőzik eszméletemen a végtelen világ és kurta életem. Haza kellene rohanni, fél-

őrült drámai költeménybe kezdeni, amelynek ez az egyszerű címe volna: »Az élet«. Nem. Moziszkecset kéne írni. Ah, utazni! Az örök utazásra vágyom, mint az ópium-álomra, s egy pillanatig agyvelőm mintha forogna, mint az iskolában a földgömb, amelyre le van rajzolva az öt világrész, meg a szigetek, meg a be nem fejezett sarkvidékek, meg a kék tengerek és a kék tengerekben a tengeralatti áramlatok sűrű hullámvonalai és a hajóutak szaggatott sínjei. Hová menjek? Hirtelen lemondok a világról és megkívánom Budát. Ráfüttyentek egy kocsisra, megáll, megmondom egy cukrászda címét a Várban, a taxizászló leesik, mint a kocsis lemondása, beülök, megyünk. A Lánchíd előtt a kocsis elkáromkodja magát, mert a híd el van zárva. Elfelejtette. Kerülünk az Erzsébet-hídnak. Megyünk, a hídon vagyunk, a jégtáblák már szakítottak egymással, a Tabán mulik a kocsi ablaka előtt. Mily kedves vidék ez, mikor süt a nap, milyen kedvetlen most, hogy esik az eső. Fölfelé megy a ló, a Várban vagyunk, de rég voltam itt, Istenem. Csönd van, a finom házak ablakaiban csipkefüggöny, itt-ott már ég a lámpa, de oly gyöngéden jön át a világosság a függönyön, mintha gyertyavilág lenne. Finom eső hull s mintha az esőcseppek lábujjhegyen járnának a járdán s azt mondanák egymásnak: pszt . . . pszt . . . Alacsonyabb utcákból emelkedik fel a lépcsőn egy ember, vagy megy lefelé, egy magas katonatiszt tűnik el egy kis utcába, egy feketeruhás hölgy egy

kapu előtt összecsukja az esernyőjét és bemegy. Oh, itt a régi kis cukrászda. De jól esik benyitni, mintha valami hosszú esztendők előtti napba nyitnék vissza, amikor itt ültem több reménységgel és kevesebb csalódással, mintha a biedermeyer-világba nyitnék be, amelynek bútorzatát, fali képecskéit és színeinek enyhe kellemét ez a kis cukrászda őrzi. Istenem, miért vágyik úgy az ember a régi időkbe ? Talán csakugyan éltünk már máskor is és csak hazavágyakozunk az idegenből, mikor régi képek előtt úgy megfájul a szívünk ? Halk szőke nők jönnek elő a cukrászda mellékszobájából.

— Sherryt kérek.

Az ünnepélyes pulton üde sárga kuglófszeletek, meg piruló pogácsák a cukrászsütemények közt. Egy középkorú pap ül csak a cukrászdában, üres kávéscsésze áll előtte, a pap kis barnatáblás könyvbe könyököl. Pápaszeme úgy ragyog, mint az értelem. Mi van e pápaszem mögött ? Szent Antal gyötrelmei, vagy Erasmus bölcs kedélye ? Jó lenne vele megismerkedni, hátha megértenénk egymást.

Falevél. Én a fák közt ülök a padon magamba, sokat ültem már így és érzem, hogy sokszor fogom még így találni magamat a fák közt, míg az élet babiloni fogsága tart. Most ősz van, mert a fáról leesik a levél, vagy úgy mondjam, hogy most

leesik a levél a fáról, mert ősz van? Azt nézem itt, hogy hull a falevél. A fasorban rézsútosan száll, száll lefelé a sok levél, mint valami arany havazás. Már megint órák óta nézem ezt, egypárszor fel is akartam már kelni a padról, mint tisztességes ember, mert dolgom van, egy ügyvédnek kéne telefonozni. Le-lenyomtam a két tenyerem a pad szélére, hogy fölemeljem magam és menjek, de a lelkem erősebbnek bizonyult a testemnél, csak-csak visszadűltem a pad hátához és lustán, könnyelmüen gyönyörködöm tovább.

Süt a nap, csendesen, a fák hervadt lombjukkal, a legnemesebb fejdísszel az ünnepiesség és a gyönyör mozdulatlanságában állanak és úgy hullatják a levelet, mintha álmodnának. Az út betakarózott az ősz gyönyörű szőnyegével, mintha Perzsia legfinomabb kezei babrálták volna össze ezt a szőnyeget, amelyben sűrün bújnak össze a lehullott levelek és rejtegetik a zörgést a léptek elől. A gyep széle is végig van ejtve levelekkel, olyan mint a leterített zöld nagykendő, amelyiknek a szélét sárgával, pirossal, lilával cifrázták. Jön a levél a fáról a földre, jön, jön. Van ennél gyönyörübb a világon? Mily fájó módon megfoghatatlan pillanat, mikor egy-egy levél elszakad az ágról, útjának milyen angyalian gyöngéd vonala van a levegőben, mily érezhetetlen édes megadással, mennyországi szelídséggel teszi le magát a földre. Mintha a lemondás elandalodott pillangói lennének a hulló falevelek, vagy egy más világ gyöngéd madárkái,

akik csak lefelé szoktak szállani. De szép, Istenem, de szép.

Gyönyörűségemben, hálaérzetemben szeretnék valamit csinálni, tenni-venni az őszben, lerajzolni a hulló levél útját, megfigyelni chronométerrel a kezemben, mennyi ideig jön a fáról a földig, szeretnék a hervadtság sápadtan mosolygó színeinek neveket kitalálni, mert nincs nekik, megolvasni egy fának a leveleit, meg a többi fáét is és összeadni és mindezzel pontosan beszámolni az embereknek, hadd nevessenek. Igazán, nem tudom, hogy köszönjem meg az őszt. Érzem, hogy a lelkem úgy mosolyog az arcomon, mint a nap a falevélen. Mintha angyalokkal álmodnék, mintha rájöttem volna a boldogtalanság ízére, mintha benyitottam volna a bánat vígasságába, mintha az elhagyatottság báli estélyén forgolódnék, mintha kikötöttem volna a reménytelenség árnyékos szigetén, amely egy ismeretlen óceán közepében pihen, ahová hajóval eljutni nem lehet.

Milyen szép, milyen kellemes, milyen derüs a levelek hullása. Miért kellett az emberektől eltanulnom az érzéseket ? Miért kámpicsorodtam el mindig azokon a nótákon, amelyek a hulló levelen bánkódnak, miért pityeredtem el diákkoromban a színházban, mikor a fa alatt ülő Cyranóra az ötödik felvonásban a szuffiták közül leszórták a sárga papirdarabokat ? Miért szenvedtem el az ifjúságot és a szerelmet a költőktől, miért füleltem a zenészeket és miért vagyok kétségbeesve életem fölött ?

Mért süt most úgy a nap ? Mért oly nyugodt a fa ? Mért szépült meg a levele ? A boldogság a beteljesülés, a beteljesülés elmulás, minden nyár ősszel virágzik ki, minden nap alkonyattal lelkendezik tüzes felhőiben, a csillagok az elmult nap örömkönnyei. Minden óra utolsó percei reszketnek a türelmetlenségtől s a legutolsó másodperc víg sikolylyal ugrik át a következő órába. Bizonyos, hogy halljuk lelkünk legmélyén az eltelt órák boldog ütését, ezért türjük az időt és ezért örülünk neki és nem tudnánk élni, ha nem kéne meghalni. »Mi alapjában véve nem azok vagyunk, akiknek lennünk kellene, ezért szűnünk meg lenni« — mondja Schopenhauer. Milyen jó minden, mert elmulik, s milyen jó, hogy elmulik minden. Milyen rokonszenves ez, milyen vígasztaló, milyen gyönyörű. Akár a fa levele ősszel.

Tegnapelőtt este a magyar fővárosban bolyongván, nagyon sok izgatott embert láttam. Meglepett az emberek arcán mutatkozó temperamentum, hangjuk jókedve és gesztusaik frissesége. A magyar főváros utcáin csupa lehangolt járókelőt látni, legkivált vasárnap. A lakosság dolgozik hat napon átal, úgymint hétfőn, kedden, szerdán, csütörtökön, pénteken, meg szombaton, hogy majd a hetedik napon, vasárnap, élvezni fogja az életet. Vasárnap oszt rájönnek a szegény

emberek, hogy nincs mit élvezni. Nem figyelted meg, kedves olvasóm, hogy rendesen a hétfői újságban olvasni a legtöbb öngyilkosságot? Én megfigyeltem, kérlek alásan, de nem hencegni akartam ezzel, inkább panaszkodni, és kérlek szépen, őszintén irígyellek, ha nincsenek megfigyeléseid, hidd el e sorok sírójának, hogy mennél kevesebbet figyelsz meg, annál jobban mulatsz ebben az egyetlen életben. Ki nem megy a fejemből egy asztaloslegény, akit kis diák koromban ismertem Debreczenben, a boldog alföldi városban. Asztalosműhely volt annak a háznak az udvarában, a hol a kvártélyom volt s kimondhatatlan jól éreztem magam a műhely kedves zajában, a millió apró pillangó gyanánt rezgő fűrészporban, a komoly és különös szerszámok, meg a finoman csiszolt szekrényekre való lécek közt (ha jól emlékszem, grefléc a nevük), a polituros levegőben lábatlankodván a körül az asztaloslegény körül, akinek a barátságát élveztem. Kék munkásingben gyalult egész nap, az inge ujja könyökig fel volt gyűrve, passzióval simította reggeltől estig a szilánkos deszkákat, amelyeken a futkározó gyalu után gyönyörüen göndörödött fel a forgács és hullongott egymásután le a földre. Az asztaloslegény fütyörészett magában, a felsőteste harmónikusan hajlongott előre-hátra a gyalulásban, mintha álmodozott volna, mintha azon képzelődött volna, hogy ezek a göndör gyaluforgácsok valami szőke nagysám szőke hajfürtjei, amelyek egymásután szabadulnak el, mikor

a szőke nagysám lefekvéskor a frizuráját kibontja.

Ez az asztaloslegény vasárnapi napon mindig magában ült délután a néma műhelyben a gyalupadja előtt, könyökölt, cigarettázott, olvasgatott. A padja fölött könyvespolca volt neki, azon az egykoronás piros Petőfi, egy-két kalendárium, régi újságok, meg mindenféle apróbetüs füzetek, melyekben se kép, se vers nem volt, tehát nem igen érdekeltek. A könyvespolca körül szakállas, öreges férfiak arcképeit szegezte fel, egyik alá az volt írva : August Bebel. Egy bajusztalan ifjú durván színezett képe is ott volt az öreg szakállasok között. Ez Caserio volt, az az anarchista, aki Sadi Carnot elnököt a kocsi hágcsójára ugorva leszúrta. Egy vasárnap megkérdeztem, hogy miért marad vasárnap is mindig a műhelyben. Az asztaloslegény rám tette szelíd tekintetét és azt mondta : »Szegény embernek nem érdemes élni«. Nem tudtam, hogy vigasztaljam, s mert már rájöttem, hogy a felnőttek mind keresnek maguknak valami nőt, azt kérdeztem a magányos asztaloslegénytől, hogy hát ha szegény is, miért nem megy ilyenkor egy nővel a Nagyerdőre sétálni ? »Kis barátom, mondta lehajtva a fejét, a nők elveszik az embertől az erőt, a pénzt, meg az egészséget«. Elborulva és borzadva tünődtem rajta, hogy miféle nőkkel lehetett dolga az asztaloslegénynek... de az régen volt és nem valami érdekfeszítő dolog, nem is tudom, hogy feledkeztem így belé ebbe a szegény emlékembe, mert nem erről óhaj-

tottam szólani, hanem a vasárnapi footballmatchekről, amelyeket este a járókelők olyan izgatottan tárgyaltak. Nagyon tetszett nekem, hogy a város ilyen egészséges és lelket üdítő dologgal foglalkozik és erről iparkodtam volna máma valami kis köznapi essayt összehozni, de, sajnos, elfecsegtem időmet és az ujság hasábjainak többi helyét már praktikusabb dolgoknak szentelik.

Fürdőlevél. Az alkonyat alá ültem, a tenger partjára, magányos vendége a part síma fehér kavicsainak, amelyeket a vihar szokott füröszteni és ápolni. Itt ülök és nézem a végtelen tengert, vagyis azt a kék félkört, amit a szem a végtelen tengerből lát, azon túl lankadó tünődésem úszik és azon töröm a fejemet, hogy honnét vette a jó Isten azt a sok vizet, amivel telitöltötte a tengereket. Hirtelen eszembe jut, hogy írni akarok máma az újságba. Lesütöm a fejemet s a tekintetem irígyen piszkálja a kerek, tojásdad és szögletes kis köveket körülöttem, hogy ők nem emberek és nincs mesterségük és művészetük, egész nap és egész éjszaka itt heverhetnek, örök életükben. Milyen jó nektek kedves kis barátaim, kavicsok. Sohasem ismerem ki magamat foglalkozásom és életem közt, most itt ülök és nem tudom, mit írjak majd. Második hete már egy fiaújság nem volt a kezemben, nem tudom, mi

történik a világon, könyvet hoztam sétálni magammal, azt se nyitom ki, mert a tengert olvasom. Curukkolni próbálok eszméletemmel a kék vízről a tarka világ felé, visszajön emlékezetembe a ma déli table d'hôte, a vízre néző terraszon terített sok nagy és kis asztal, nagy és kis társaságok, párok és egyesegyedül ebédelők. Hallom a jól nevelt világ étkezésének halk zörgését és a csevegések enyhített zenebonáját s látom fejük ide-odaforgását és szemeiket, amelyek segítségével az emberek egymást nézik és lenézik. Hogy nézik egymást a fürdőhely meg nem ismerkedettjei, különösen a nők nagyon jól el tudnák tölteni szép hosszú életüket csak azzal, hogy egymást mustrálják. És mennyi gőg és tilalom és utálat és irígység és reménytelenség kering egy ebéd fölött a tekintetek finom fonalain, ezen a bűbájos zöld szigeten, amelynek édes olasz neve és dombjai, völgyei, útjai, sűrűi, tisztásai és tavacskái, fácánjai, hattyui és flamingói, bárányai, őzei és nyulacskái, ünnepélyes délszaki bokrai és édeni virágágyai mintha mind arra valók lennének, hogy az emberek béküljenek ki, mosolyogjanak és boldogok legyenek.

Azután tovább próbálok gondolni, Budapest felé . . . de a szememet megint elkapta a tenger és megint belémerülök, mint a szenvedélyes olvasó, akit fölrezzentettek e könyvéből. Mint valami végtelen kék könyv sorai, úgy jönnek egymásután a hullámok felém, s ezekben az örökké sorakozó sorokban minden benne van, amit versekben, regényekben és színdarabokban

a világ végéig írni fognak. Mit írjak ma, mit találjak ki? Mi fontos vagy érdekes, vagy megindító, vagy mulatságos ma az életben? Itt ülök és a nap lemegy és a felhők ma olyanok, amilyenek még sohase voltak és többé sohase lesznek s a városok fölötti por és füst nem fakítja virágzásukat és a homályban amoda messze hajó megy, zöld és piros lámpásai látszanak csak, mint egy úszó ékszer, s a hullámok végtelen messziről mind ideérkeznek a parthoz, a tenger elérte a földet, isteni csókok hangzanak a boldog érintkezésben s szenvedélyének nemes fehér tajtékja szakad. Egy-egy vízcsepp a kezemre, arcomba hull, köszönöm. Projektográf-géppel képet kellene csináltatnom a tengerről, gramofon-lemezre felvenni a zúgást és otthon a szobában egy kicsit mindennap nézni és hallgatni a végtelenséget, hogy mindennap vígasztaljon. (Brioni.)

* *

Kedvem szottyant lerajzolni a német bárót, akit a jó Isten megteremtett és itt sétáltat a szemem előtt. Két finom, de topa fehér cipő, két kövér nadrágszár, krémszínű flanellből, a cipő fölött szabályosan felvasalva, öblös fekete lüszter-kabát, amely nincs begombolva és láttatni engedi a széles bőrövet, amely a nadrágot a derék alatt öleli. Az öv fölött az ing fehér mezeje látszik, kék barázdákkal. Az ing mellén lefelé hosszú kék nyakkendő szalad, s mint karcsú

patak beléömlik a nadrágba. A nyakkendő alacsony duplagallérból fakad. Ebbe a külső mezbe van beleöntve a német báró, csak a két kezefeje jön ki a lüszterkabát ujjaiból s a duplagallér nagy fehér köréből dagad ki a nyak s a nyakon a fej ül, mint vidéki uriházak kerítéseinek oszlopain a kőgömb. A fejet a teremtés fölszerelte mindazokkal a kellékekkel, amelyekre az életben szükség van: száj, orr, két szem, két fül, két szemöldök, a szemöldök fölött kurta sürű hajzat, de nem rögtön, a szemöldökök és a hajzat között egy keskeny szőrtelen réteg van, ennek kell a homloknak lenni.

Minden van tehát a fejen, sőt fölösleges részei is vannak, mint egy nagyhatalomnak gyarmatai: az áll alatt még egy áll, sőt kettő, a fejen hátul pedig párhuzamosan húsdombok egészen a gallérig, amelyek mozdulnak és hullámzanak, mikor a német bárónak messziről köszönnek. Ilyenkor úgy tetszik, hogy ezekben a húshullámokban gépezet van, s ennek a gépezetnek rugói bólintják lassan előre és vissza a német báró fejét. A német báró balkezének kisujján platinagyűrű fulladozik, a platinagyűrűben, természetesen a külvilág felé, egy száz szögletre csiszolt gyémántkő szikrázik, mint egy kis nap. A jobbkéz kisujján pecsétgyűrűje szorul, ovál zöld kövével, amelynek lapján alkalmasint egy különös madár áll, vagy kardot tartó kar merevedik s körülötte szép barok merengés. A jelen ragyogása fog kezet a mult dicsőségével, most, hogy a nagy darab ember a két kezével malmot játszik a

hotel előtt ülvén a padon, a lusta délelőtt édes napsütésében, szemben a tengerrel. A nap adja a német bárónak a meleget, a tenger a hüvösséget s a kellemes kék ringást, ételekről és italokról a menükártya gondoskodik, hajók zihálnak feléje viharban, Egyiptom és Havanna dohányremekeivel. Puccini és Lehár zenével altatják és csiklandozzák fülét, tenyere alá orosz agár selyem nyaka hajlik, talpai alá jegesmedve alázkodik. Lépéseit ügyes lakáj kíméli, a vizen yachtja eped, a garageban autója búsul, az istállóban ragyogó paripa szimatol eléje, s fehér korlátoktól ünnepélyes zöld gyepen versenyló úszik, a ló nyakában kuporgó embermajom selyem ujjasának színei az ő nevét didergik. A mezőn búza terem, virág nő, az övé. Az erdőben boldog fák álmodnak: az övé. Szarvas emeli nemes fejét egy tündér tisztáson: ő lelövi. Remek nők lépegetnek, ő mellettük topog, a társasághoz tartozik.

Itt ül a nagy test a fehér padon. Lélekzik. Pislog. Unatkozik. Balkezével a lüszterkabát balzsebébe nyúl. Három német élclap volt a zsebében, a Simplicissimus, a Meggendorfer Blätter, meg a Wiener Chic. Kinyitja a Simplicissimust, nézi. A nyakára ment egy légy. A hátsó húshullámok megcsavarják a fejet. A légy elszáll. A német báró tovább nézi a vicclapot. A légy visszaszáll. A húshullámok megint megindulnak, a német báró bosszankodik, hangot ad: öh, öh. Visszateszi a vicclapot a zsebébe. A nagy test felemelkedik, otthagyja a padot, a

hotel ajtajáig vonul. A topa fehér lábak megállapodnak. A nagy test előtt egy csinos kis portáskadét áll, lekapja a sapkáját. Fent a nagy fej lehajlik, a száj kinyílik és becsukódik, többször egymásután. A csinos kis fiú azt mondja: Jawohl, Herr Baron! — fölcsapja a sapkáját és elszalad.

(Brioni.)

Az isztriai rabok. Jó lenne már olyasvalamiről csevegni, ami méltó a kurlistán felsorolt nevekhez, a hotel márványlépcsőin rézpálcákkal lefogott piros szőnyeghez, a portás örök báli nyakkendőjéhez, a hall bridge-parthiejához, az olvasóterem kellemes Pearson's Magazine-jeihez, a drága gémlábú leánykákhoz, a sétaútra szolgáló halk fekete elektromobilhoz, a vizen csillogó canotautomobilhoz, az ozsonnához muzsikáló kvartett elegánsan búsongó zenedarabjaihoz, az exkluzív délszaki bokrokhoz s a déli fürdés után való sütkérezéshez, mikor a fekete trikók nedvesen fénylenek a napon, mint a fóka teste, s az esti tangóhoz a nagyteremben ... ó hölgyeim és uraim, szeretnék pityókos lenni mondain örömöktől s monoklimat csillogtatva, s egyik térdemet a másik fölé ölelve, hanyag hintaszékből félmosolylyal mesélni valamit, ami fölött a századunkban uralkodó chic fanyar parfumje lebeg. De dalt hallok, olasz dalt férfihangon, édesen

és melegen folyik a dal, mint a Posillipo bora és odasétálok, ahol danolnak. A capo d'istriai rabok nótáznak, akiket az állam elseftelt ide napszámosmunkát végezni. Valami ötven olasz fegyenc dolgozik itt állandóan, az állam pénzt kap a munkájukért, ők is kapnak valamit belőle, majd ha kiszabadulnak.

Most egy új tenniszpályát csinálnak, ásnak és danolnak, a börtönőr messzire áll tőlük, a szuronyos puskára támaszkodva a tengert nézi. Olyan, mint a pásztor, akinek legel a nyája. Barna darócba öltöztették a rabokat, kerek sapka a fejükön, egészséges az arcuk, mint a föld. A legtöbbje fiatal, mind egyenesek és erősek, mint a fák. Danolnak és ásnak és mintha ők maguk is élveznék mozgásuk szépségét. Egy sor embernek egyszerre hajlik meg a háta, bal lábuk egy nyomásra mélyeszti a zöld gyep alá az ásó fényes lapját s egy tempóra hajítják félre a friss fekete földet. Egy nyurga fiu lehajlik a sor szélén, felkap egy marék földet, mellbe hajítja egy messzibb ásogató kollegáját. Az eldobja az ásót, ő is felmarkol egy kis földet, szalad a fiu felé. A fiu menekül, a másik utána, mind a kettő kiabál, a többi megáll az ásásban, mind nevetnek, kurjongatnak, gesztikulálnak. Mint a gyerekek.

Ha végigkérdezném őket, mint szegény Don Quixote a szenthermandadi bús foglyokat, kisülne, hogy az egyik az apját ölte meg, a másik az anyját, a harmadik az apját is, meg az anyját is. A két rab körülkergetőzött, jól meggórálta

egymást, békében visszaballagnak, tovább ásnak, tovább danolnak. A nap süti őket, a szél legyezi, virág illatozik, madár fütyörész, tücsök citerázik, a parton túl a tenger kéklik s fölötte vitorlák pillangói. Ezek a rabok egy divatos fürdőhelyen időznek, az időjárás és a táj minden kellemét élvezik. Irígyelnem kell őket, ahogy előttem danolnak, valami olyan gondtalanság és felelőtlenség van az életükben, amit csak a rabság adhat. Mintha semmi se kéne és semmi se hiányzana nekik. Két finom hölgy sétál el mellettük az úton. Arra se néznek. Boldog emberek. Estefelé láttam őket elvonulni, négyes sorokban haladtak s vígan trappoltak, mint a bakák a banda után. Mindnek bot volt a vállán, a bot végén elemózsiás tarisznyájuk csüngött, egyszerre fütyöltek valami cifra isztriai nótát. Leghátul a börtönőr haladt, a puska szíjját fogta és lehajtotta a fejét. Csak ő látszott szomorúnak, mert ő szabad ember.

(Brioni.)

Szafonoff. Inkább a naplómba kéne most írni, mint újságba. A Vigadóból jövök, végighallgattam az orosz koncertet. Milyen szép volna naplót vezetni, mint a naiv iskolásleányok vagy sokat érző hölgyek teszik és régente magányt, irodalmat és melanchóliát kedvelő úriemberek is cselekedték. Minden este beleírnám a naplómba, ami aznap

elbúsított vagy felüdített, csudálatot vagy tépelődést keltett bennem, mindent őszintén írnék, mert tudnám, hogy csak magamnak irom és soha senki el nem olvashatja. Milyen kiváncsi vagyok naplómra, amit nem írok, hiú fájdalommal gondolok arra, miket tudnék magamnak írni és kimondhatatlanul irígyelem képzelt énemet, aki gőgjének elzárt parkjában sétálgatva nézeget, gondolkozik és álmodozik és soha senkinek nem panaszkodik és nem áradozik, mert semmi igénye és semmi hiúsága nincsen embertársaival szemben. Ma este Szafonoffról írnék a naplómba, a muszka dirigensről, de körülményeim megalkuvásra kényszerítenek. Nagyon gonosz mesterségre adtam árva fejemet.

A hatvankét esztendős Szafonoff Vaszili Iljicset néztem egész este és őt hallgattam, arcának változásaiban és kezeinek kapkodásában hallgattam Rimszki-Korzakov, Csajkovszky és Arenszky zenéit, a Szafonoff arcában és kezeiben zengett mind a nyolcvankilenc filharmónikus zenész hangszere. Szafonoff egy pillantása üt bele a zongorába, amely előtt Keéri-Szántó ül, ugyanabban a szempillantásban jobbkarjának gyöngéd emelkedésében és balkeze ujjainak vonaglásában Baré és Grünfeld urak prímhegedüi szólalnak meg, nyakának hajlásában ugyanakkor a fuvolák melódiája indul s könyökével ránt a cellókra, csak őt nézem és az ő tekintetének és gesztusainak varázslatában bujdokol az oboa, búg a fagott, mordul a bőgő, riadnak, kiáltoznak,

ujjonganak s merengenek a harsonák és trombiták és permetezik a hárfa. Nincs pálca a kezében, minden tagja és minden idege dirigálja a zenét, az egész ember itt előttem maga a muzsika.

Hirtelen az orrához nyul a mutatóujjával, néhányszor végighúzza az ujját oldalt az orrán, azzal a kényelmes mozdulattal, ahogy tekintélyes öreg uraktól láttam. Viszket az orra, vagy csak rendes tempója ez? Eszembe jut, hogy öreg ember és hogy Oroszországban született katonacsaládból. A világon végigcsodáltatta magát, most Pesten áll a dobogón és megdörzsöli az orrát. Ifjúkorában karcsu lehetett, most tagbaszakadt s feje már egy kicsit előre jön. Szürke bozontja fölfelé, oroszlánbajusza van és kecskeszakálla, szürke és erős. Arca keménysége a kortól már megereszkedik, olyan, mint az ütődött körte. Egy Csajkovszky-szimfónia alatt minden emberi érzés rajza elvonul e szürke arcon. A szimfónia befejeződött, a Vigadó nagyterme tapsol. Vaszili Iljics, az egyszerű orosz ember egy kicsit fáradt és gondosan törülgeti a homlokát a nadrágzsebéből elővett zsebkendővel. Mintha nem is neki tapsolnának.

A taps záporozik erősen, Vaszili Iljics előrébb jön végre, lusta jósággal hajol egyet-kettőt, alig néz a közönségre, visszafordul, a zenekari tagok kezét szorongatja, azután siet hátrafelé, a művészszobába, mintha egy krigli sör volna minden vágya. Megint előtépi a taps, mintha bosszankodna, mikor előjön. Látni rajta, hogy nem sze-

reti a tapsot. Mennyivel szebb a zene. Hogy irígylem a zenét a hatvankét esztendős erős, hatalmas, ifjú és boldog egyszerű orosz emberben, aki most megint elfordult előlünk a tapsviharban s öklével megdörgöli az arcát, mintha nem lenne jól megborotválva. Nagy és igaz ember vagy, Vaszili Iljics és gyönyörű érzéseket adtál nekem ma este, de látod, nem tudtam érzéseimből egy szót se leírni az újságba.

Egy civilembert, akit személyesen nem ismerek, de akit sokat láttam a déli órában a Margithídon átmenni Pestről Budára, ma télikabátban pillantottam meg. Ez az első télikabát, amit az idén észrevettem. A civilember ma felvette a télikabátját, mert fázik. Tán nem fázik annyira, amennyi fázást a télikabát igényel, fázása hőfokának tán az úgynevezett átmeneti felöltő felelne meg, de ennek a civilembernek nincsen átmeneti kabátja és késő ősszel, amikor az überciherjét leveti, a télikabátot veszi fel. Ennél jobban aztán nem is fog fázni, mert bundája sincs, sohasem láttam bundát rajta. Esőköpenyegben se láttam soha. Überciherje van csak, meg télikabátja. A mult héten még láttam az überciherjét. Sárga überciher ez, fáradt sárga színű kabát, a két könyöke nagyon hátra huzódik és az alján hátul vízszintes irányú gyűrődések vannak, gazdájának, úgy látszik, nagyobb gondjai

vannak, mint hogy az übercihert hátul felemelje, mielőtt leülne a villamoson vagy az utcai padon, vagy a törvényszéken, vagy az irgalmasok tornácának lócáján, mikor elmegy a fogát kihúzatni. A gallérja ennek a sárga übercihernek a nyakon bársonynyal volt borítva, korrekt barna bársonynyal, amely azonban különös, bágyadtan rikító veres bársony lett. Olykor megállottam a hídon, várván egy kocsit, s szórakozott tekintetem véletlenül éppen ezt a civilembert kisérte, aki elment előttem őszi napon sárga überciherében, s szemem rátapadt e hervadt bársony borításra a nyakán s hangulatom mint valami tükörbe, belemeredt e bársonygallér színébe, véletlenül. Nyári napon is sokszor láttam eltűnni magam előtt ezt az ismeretlen civilt, emlékszem, mindig ugyanabban az órában. Nyáron kis kabátban volt persze. Mindig ugyanabban a ruhában, valami készen vett, híg kékszínű, hódítási szempontok nélkül akárkire szabott öltönyben. Ha összeráncolom a homlokomat s merőn a levegőbe nézek, arra is birok emlékezni, hogy mindig egy szürke, kockás egykedvű nyakkendőt láttam rajta. Kicsoda, micsoda lehet ez az ember, akit nem ismerek? Vajjon megnézett ő is engemet vagy egyszer a hídon, a hol sokszor mentünk el egymás mellett?

Ma fölvette a télikabátját.

A hogy ma megpillantottam ezt a koros, durva fekete télikabátot, úgy tetszett, mintha pontosan emlékeznék rá tavaly télről s a képe föleszmélt valahol hátul, emlékezetem homályos díszlet-

raktárában. Most megint fölvette ezt a télikabátot ez az ember, kivette a szekrényből, vagy tán a zálogházból váltotta ki, ahová a molykár ellen vitte be a tavaszon, mint a szegénysorsuak humora mondja. Egy elremegő percig olyan szimpátiát érzek ez iránt a régi télikabát iránt, mint valami érző és jóságos élőlény iránt, mint egy hű jobbágy iránt, vagy mint a paraszt tehene iránt, amelyet fejnek is, meg igába is fognak, meg a bőrét is eladják, mikor megdöglik.

Mintha a tavalyi tél jönne vissza ezzel a tavalyi kabáttal, s mintha a jövő telet is látnám ebben a télikabátban, mert gondolom, jövőre is szolgál még, sok telet látok visszafelé, meg előre. Furcsa pillanat, mintha az egész világot látnám, úgy elgondolkozom. De ezekkel a gondolatokkal nem úntatom már kegyeteket, az eddigiekre is csak azon való boldogságomban ragadtattam magamat, hogy a sajtótörvényt levették a napirendről s gondolatait megint mindenki szabadon terjesztheti.

Remélem, senkit se sértek meg, ha megsúgom kegyeteknek, hogy mialatt mulatnak s közhasznú tevékenységüket űzik, az élet visszahozhatatlanul mulik elfele, a napok összeállanak, hét napból egy hét lesz, négy hét egy hónapot csinál, három hónap egy évszakot alapít, az évszakok egymásután jönnek fosztogatni életünket . . . most például

tél lesz. Az ősz összeszedte a zsákmányát és takarodik, még a legelhagyottabb fákról sem felejtette el leszedni a leveleket, csak itt-ott látni két-három színtelen, száraz levelet a fákon. Olyan fát is látni, amelyiken egyetlenegy levél maradt, az is lefelé csüng az ágról, úgy mint az elhanyagolt külsejű ember kabátján a gomb, amely a megereszkedett cérnán fityeg, míg észrevétlenül elmarad valahol. Hideg izeneteket hoznak a kedélytelen szelek s a tegnapi sár fölé reggelenként a kezdő fagy pókhálója rajzolódik. Ez finom kézimunkája a természetnek, s az a tiszta, puha dér is igen szép, ami a villamoskalauzok bajuszát belepi, akik hajnalban ráütnek a csengőre a hűvösvölgyi végállomáson és elébe utaznak a fölkelő városnak. De nemcsak ilyen lényegtelen szimptómák jelzik a telet, a brutális és boldog autók is fölhúzták a téli karosszériát, a sofförök helyén tigrisek ülnek, a bérkocsiállomásokon is csukott kocsik állanak, a nyitottak a külvárosi félszerekben merengnek maguk elé puszta rúdjaikkal.

A földalatti pagodájának falán ott a jégpálya színes táblája, maholnap föléje tűzik a kis zászlót, úgy fog festeni, mint az ünnepi lobogó valami boldog tartomány címerpajzsa fölött, amelyben az emberek nem dolgoznak és nem foglalkoznak semmi kérdésével a világnak, hanem egész nap együtt vannak a nőkkel és kiki párját karonfogva, tündéri illanással hajladoznak jobbra-balra. Itt a tél, a hirdetőoszlopot telitapétázták megint a koncertekkel,

külföldi énekesekkel, műzongoristákkal, hegedülő zsenikkel, nevüknek betüi hosszuk és vastagok a plakátokon, mint a görög templomok oszlopsora. Milyen szerencse, hogy megint eljöttek hozzánk, legalább minden este elmehetnek valami koncertre azok, akik a színházakból kirekedtek. A színházak rogyásig teli vannak, a moziba nem jut be az ember, az orfeumokban mindennap ünnep van, hol van hát az a megdöbbentő szegénység, amely fölött a sajtó lelkiismeretesen síránkozik. Az Isten tudja, talán nincs is szegénység, csak gazdagok vannak már, meg koldusok. Budapesten nem látszik a koldusság, mert a koldusok nem járnak színházba és más mutatkozó helyekre. Tán csak a fásult s hallgatag vidéken látszik az a sok csapás, amely ezt a szép és büszke országot sorvasztja.

A sáros nagyvásárok lármátlanul folynak le, s a nyűtt parasztok nem gajdolnak estig a lacikonyhában, mint ezelőtt. A cigányok éhesen vándorolnak egyik városból a másikba. Az intelligencia rosszul öltözködik, sok újságot olvas és napról-napra kevesebb véleményt mond. A vonatok járnak, ahogy a menetrend diktálja, s minden utas kényelmesen elnyújtózhat a kupé díványán. De milyen jól esik nézni a nők téli costume-jeit a fővárosban. Az idén megint gyönyörű a női divat. Mily ünnepélyesek és varázsosak egy pár esztendő óta a női ruhák, Ötven esztendő mulva a férfiak elméláznak a mai divat képein, s azt fogják hinni, hogy ebben

az időben mindenki szeretetreméltó és boldog volt, ahogy mi gondoljuk, mikor ötven esztendő előtti divatlap akad a kezünkbe, s hosszasan elnézünk egy elmult delnőt.

Hold. Nem a legislegfrissebb aktualitással kerülgetem a kegyedet, jó olvasóm, ami néma élményt valami képzelt becsületből most elárulok neked, az nem ma ment átal rajtam, nem is tegnap, hanem tegnapelőtt este. Hazafelé ballagtam és ballagtomban fel találtam pillantani a csillagos égre. A jó Isten tudja, miért kívánom elmesélni, milyen volt az ég fölöttünk csütörtökön este. Sokszor tünődtem már ellenőrizetlen magányomban afelől, hogy mégis csak az ég a legkábítóbb csudája az életnek, s milyen szép lenne semmi egyebet nem csinálni, mint naplót vezetni az égről, minden éjszaka leírni, milyen színű és milyen formájú felhők képződtek az elmult napon az égen, minden este mennyire volt csillagos, mennyire borult, hiszen minden istenadta nap másképen néz ki a mennybolt.

Nem képzelted még, kedves olvasóm, hogy a föld az Isten festménye és az ég az Isten palettája ? Az égen úgy el tudok gyönyörködni, mint egy piktor nagy kerek palettáján, aki avval invitált a műtermébe, hogy nézzem meg az ő nagy vásznát, s szemem véletlenül a festő palettájára szaladt s a palettán szórakozottan

szétmázolt festékfoltok színein, formáin ámulok el. A festő azt várja, hogy a chef d'oeuvre-jét dicsérjem, én meg nem bírom levenni a szememem a csudálatos palettáról.

Tegnapelőtt este a Lipót-körúton gyalogoltam, a különös decemberi enyheségben, mikor az ember olyan érzéssel lélekzik, mintha a tavasz jönne, nem a tél. Járás közben fel találtam nézni az égre. Mással is megesik. Olyan meglepő s elérzékenyítő volt, hogy muszáj volt megállanom. Óvatosan körülnéztem, nem jön-e valami ismerős ember, aki rajtacsíphet a titkos passzión. Ártatlan idegenek szaporátlankodtak a csendes járdán, hát nekidűltem egy falnak, oszt néztem egy kicsit fölfelé. De szép, de írhatatlan volt az ég: mintha csupa mennyei jegesmedvebőrből lett volna összefoltozva, vagy pedig csupa gyöngédszélű és szinte langyos jégtábla úszott volna sűrün odafenn, vagy valami elérhetetlen szürkeségű charmeuse-szövet hullámzott volna, vég-vég után, olyam selyemszövet, amelyikből neked rendelnék estélyi ruhát, asszonyom, szívem makacs ambíciója. Ó nem, hófúvások szelid láncolata volt az egész égbolt csütörtök este, kék jég tűnt ki alóla itt-ott, s a hold szállott fényesen végig az égen és a csillogó csillagok édes irammal futottak előtte, utána. Valami át nem élt emlékem, valami tökéletlenül álmodott álmom, vagy gyerekkori képzeletem terjengett az égen, a csillagok szaladó szánkók lámpásai voltak, amelyek egy homályos világ boldog

telében utaznak messzi, utólérhetetlenül s a hold... tán a cárnő fejedelmi szánjának lámpája. Isten tudja, miért képzelődtem ifjonnan annyit a szív legmélyebb boldogságáról s Oroszországról együtt. Száll, leng, vonul a hold tovább, meg a csillagok. Pedig a felhők mennek. Megy a hold, most két fehéres lanka közt tündököl a kék pillanatban s amíg a két felhő közt ellebeg, csudálatos tiszta és mosolygó az arca. Mint egy halott kis leányé, aki a befőtt ízével a szájában szenvedett ki. Már a felhóben van megint, fehéret sugároz széjjel a fehérbe, úgy fest, mint egy boldogtalan Pierrot-arc a kövér fehér gallérban. Jaj, hogy tolakodhatnak az ég felé most hasonlatok és impressziók, hisz a lelkem oly édesen hasgató szűz epekedéssel megy a hold után, hogy annak semmi, de semmi köze a művészethez, a világhoz és hozzám.

Sétálok tovább, a holdat nézem, félek, hogy holdkóros leszek. A Margit-hídon vagyok már, itt a korlátra könyökölök, a hold mereng előrébb, előrébb, megijeszt fényével és úgy érezni, hogy megnő és közelébb van. Mintha tükör lenne, amely visszaadja az ember arcát, aki belenéz, csak olyan messzi van, hogy a gyarló szem nem tudja kivenni pontosan az arcvonásokat. Te hold, aki levilágítsz és fel nem világosítsz, te hold, nem értelek és érzéseimmel elhagyottan nézek körül a folyó felett dermedő hídon. Milyen szépen hajlik a parti lámpák elhaló sora, a hosszú gyöngysor, amelyet a

város a csalfa folyó nyakára akar tenni. Mi közöm nekem ehhez a városhoz, te hold, s benne minden dolgomhoz? Csudálatos, hogy itt teszek-veszek és jobbra-balra köszöngetek. Itt vagyok, hát szeretném mindenkinek a kabátja ujját végigsimogatni. Hogy futsz és tündökölsz és hogy álmodsz, te csudálatos hold. Irigyeim is vannak. Ó, de restellem magamat. Mit kéne nekik mondani, hogy elmosolyodjanak? Te hold, tudod-e, milyen végtelenül finom a neved. Nagyon, nagyon magasan vagy fölöttem, nekem idelenn mégis jól esne most egy hallgató kutya meleg, lágy hátat megérinteni, amely olyan, mint egy kedves földi felhő. Hogy lengsz mindig előre, te hold, te érthetetlen hold. Nem állanál meg egy szóra?

Téli emlék. Volt valamikor egy korcsolyám. Se nem egy pár korcsolyám, se nem fél korcsolyám: egy korcsolyám. Az a korcsolya egy darab tűzifa volt. Az egyik oldalára jó vastag drótot húztam, a drót két végét kalapácscsal belevertem a fadarab két sarkába. A fadarabba két lyukat fúrtam az asztalostól kunyorált vékony fúróval, a két lyukon madzagot húztam keresztül. A fadarabot a csizmám talpához illesztettem hosszába, ráállottam és jó erősen megkötöttem a madzagot a csizmám fején, éreztem, hogy vágja a madzag a lábomat. De így osztán szi-

lárdan megállott a csizma alatt a fakorcsolya és korcsolyázni lehetett, aminél különb téli passziót a mondain emberek se tudnak kitalálni. Megvallom, nem én találtam föl ezt a korcsolyacsinálást, hanem az idősebb falusi szegény gyerekektől tanultam és tán azért csináltam olyan lelkesen, mert utánzás volt. A gyermek nem ismeri az eredetiségnek, az alkotásnak boldogtalan hiúságát és ebben a pillanatban is büszkeséggel tölt el annak az emléke, hogy én is éppen olyan korcsolyát tudtam csinálni, mint a többiek és fakorcsolyámra gondolva, azt érzem, hogy csináltam valamit életemben. Egy kedves görbe éren korcsolyáztunk, amely a község alatt folyt, s amelyet mi folyónak hívtunk. Ennek az érnek Kösély a neve, később viszontláttam Magyarország térképén s kiábrándulva néztem, milyen célnavonallal rajzolták a térképre és fájt a szívem megtudni, hogy a Kösély a gilisztavastagságú Berettyóba ömlik. Gyűlöltem a Berettyót, amely a mi folyónkat lealázza. Azóta sokszor néztem a tengert és régen nem haragszom a Berettyóra.

Nos, alákötöttem a csizmám alá a fakorcsolyát és korcsolyáztam. A ballábomon volt a korcsolya, jobblábommal sántikáltam mellette, toltam, lendítettem magam előre a havas jegen, amelyen finom hosszú vonalakat húzott a fakorcsolya drótja. Egy pár lépés után felemeltem a dolgozó jobblábat a mulató bal mellé és vígan iramlottam egy darabig. A többi gyerek a jobblábára kötötte a fakorcsolyát és a ballal segí-

tette magát előre. Nem értettem a természetünknek ezt a furcsa különbségét, nekem a ballábbal való korcsolyázás esett könnyebben. A sete fiuk viszont a balkezükkel ettek, faragcsáltak és hajították a kutya után a göringyet. Milyen jó volt, hogy télire csizmát kaptam. Vajjon nem esne most is jól télen huszáros vágású karcsú csizmában járni? Mi értelme van, hogy öltözködésemben olyan szigoruan utánzom az úriembereket?

Későbben, mikor a gimnáziumból hazamentem karácsonyi vakációra, kimentem a jégpályára, amelyet a község vezető társadalma tartott fenn (nyáron ugyanezen a pályán tenniszt játszottak), de nem volt kedvem korcsolyázni, mert nem ismertem személyesen az intelligencia krémjét, amely ott párosan sikamlott a tűzoltózenekar üdvében. Féltem, hogy kinéznek maguk közül, hát csak bámultam a korcsolyázást a pálya széléről, gólyamódra emelgetve a lábomat a hidegben és bensőmben fájó zavart keltett az a gondolat, hogy a világon társadalmi különbségek vannak, amelyek megakadályozzák, hogy odamehessek, ahová kívánkozom. Ha jól emlékszem, azonnal szemrehányást tettem magamnak, hogy miért vágyom korcsolyázni és diskurálni az előkelő kisasszonyokkal, mikor azok nem kíváncsiak énrám, de azt is éreztem, hogy ártatlan vagyok, nem tehetek arról, hogy milyen igényeim vannak. Mély nyomot hagyott a lelkemben ez a diákkori tépelődés az úri korcsolyapálya szélén és

mikor a vakációról visszamentem az iskolába, éjszaka a kvártélyomon sokszor felnéztem a könyvből, kibámultam a vidéki ház négyszögletes ablakán a néma éjszakába és az életre gondoltam, teli lehangoló sejtelmekkel.

Francia dal. Yvette Guilbert koncertjéről jövök, szívem könnyű fájdalomban alszik, ajkam trallalát sóhajt, szemem előtt az Yvette Guilbert emlékképe tünedezik, aki a koncert végén meghajolt és visszavonult öltözőjébe. Kedves, okos, mosolygó arcát látom, derekának tréfás illegéseit, karjainak gyengéd és víg kígyózását követem, s a keskeny kármin ajkai közül elszállott hangokat keresgélem...

Engedd meg, szigorú olvasóm, hogy hirtelen visszasóhajtsam magamat vagy hat esztendővel, mikor először jártam Párisban s először hallottam Yvette-et, Páris csalogányát egy matinéján, amelyet a Gymnase-színházban rendezett. A magas karzaton kuporogtunk egy másik magyarral, alattunk Páris ült s a színpadon Yvette állott, hajladozott, repkedett, — énekelt. Még keveset értettem franciául, a barátom a fülembe hajolt és szapora sugdosással fordította le, amit Yvette chansonjai meséltek. Oh, micsoda leírhatatlan, tündéri semmiségek... lallala, trallala, tavasszal nyílnak a virágok, menjünk sétálni... add ide a szádat... trallala... az

Anjou-utca meg a Poitou-utca. Az Anjou-utcai fiú meg a Poitou-utcai kis leány, mindennap találkoztak ... hogy van Mam'selle ... mit mondanak majd rólunk a szomszédok ... mindent elmondanak s mikor mindent elmondtak, akkor nem lesz több mondanivalójuk ... oh, te huncut kis pásztor, lon la, lon lan dérirette, lon la, lon lan dérira ... A karzaton diákok és katonák meg varróleányok ültek, boldog szemük ragyogott, fejük ingott a dalban, mint a virágok feje az enyhe szélben, s ajkuk halkan és édesen duruzsolta Yvette-el a refraineket. Az ifjúság, jókedv és könnyelműség gráciái friss ibolyacsokrokkal hajigálták egymást Yvette és Páris fölött, édes és reménytelen nosztalgia ömlött szívembe, az egész világnak franciának kellene lenni, minden ember ifjúságának Párisban kéne eltelni, minden fiatal szívnek e nóták illatából kéne táplálkozni. Milyen igaztalanság, hogy idegen vagyok itten, hogy nem ismerem ezeket a dalokat, nincs jussom a párisi szerelem tündéri léhaságához, s ha kimegyek a színházból, megint gyáván ögyelgek a kábító boulevardon Páris térképével a kezemben. Milyen jól esett az a páros könnycsepp, mely Yvette éneke alatt kibútt a két szememből s tétova vonalban szökellt lefelé a két orcámon, mintha a lon la, lon lan dérirette ütemeit követte volna ...

(Milyen embertelen, hazug, ügyefogyott és cinikus, durva és kellemetlen az a dal, ame-

lyet Budapest népének csinálnak az ő dalcsinálói. Micsoda dalok, micsoda nóták, micsoda kuplék mámorítják Budapest lelkét évről-évre! Zsiga, Zsiga, a Bergerék Zsigája... A pezsgő a jégen hűl, hűl, hűl ... Gimbelemgombolom, a félelemre nincs okod, hiszen elveszlek, jól tudod... Palkó, te drága rajkó... Mondja kedves Bimsensteinné, hol dolgoztat ön... Hulló falevél... Szeretnék egy nővel bírni... És a magyar nótával való fővárosi visszaélések, kotta-szemetek, melyeket a kirakatokban elborzadva nézek, melyeket Isten tudja, micsoda rejtett zugokban gyártanak gonosz emberek a publikumnak, szegénynek.)

A héten, Yvette Guilbert budapesti koncertjén, elég közel ültem a dobogóhoz, ahol e drága lény, e csudálatos vándormadár énekelt, s megindultan figyeltem a páratlan Yvette-et, a francia nóta eleven tündérét, e drága teremtményt, akivel egy időben élünk s halljuk hangját, látjuk mozdulatait, tekintetünk összefut huncut és bölcs szemeivel. Mily bájos, mily jókedvű, mily komoly, mily értelmes, mily szenvedő.

C'est le mai,
C'est le mai,
C'est le joli mois de mai...

a májusi processziót énekli, először egy abbé ájtatos hangján, aki a gyerekeket vezeti, azután a gyerekek hangján vékonyan, halkan, messziről édesen, látjuk a sok kis fiut, kis

leányt, látjuk az egész friss mezőt, kipezsdült füvet, mezei virágok könnyü illatát érezzük, s ugrándozó fehér báránykák ezüst csengői tünedeznek fülünkben. Azután egy régi szüreti dalt énekel, a puszta dobogón, a zongora mellett, lehajlik s a nehéz szőlőfürtöket szedegeti egészséges ujjongással, azután láthatatlan puttony alatt görnyed dalolva, azután megáll, tapossa kádba a szőlőt, azután hátratartja a fejét s üres ökléből iszik, kortyol, a másik kezével a hasát cirógatja, oh, milyen friss, jó, édes ez a must és a koncert közönsége szüreti ünnepen van. Költő ez a nő, alkot, mikor dalol. Milyen teljes szép órát ád az embernek. Milyen drága teremtése az Istennek. Nézem keményedő vonásait, szeme ráncosodó tájékát. A hangja zeng a csilláros termen át s az ünnepi estén a kétségbeesés jégesője veri a lelkemet, mert eszembe jutott, hogy Yvette is meg fog halni . . .

A kuglizó. Ha az élet örömeire gondolok, s eltünődöm mindazon a sok játékon és mulatságon, amit az emberek kitaláltak és a világon űznek, sajátságos varázszsal ébred emlékezetemben a kuglizó. Az a kuglizó, amelyet kis fiú korom ból ismerek, amelyik a nagy fogadó udvarán volt a berena hosszában, a felnőttek impozáns játszóhelye, a virtusnak s a kedélynek zajos tanyája. Hallom az elsujtott kemény fa golyó gyors futását a pályán, azután azt az ele-

ven csattanást, mellyel szétvert a komoly rendben álló kilenc fabáb között, a tompa koppanást, amivel nekiütődött a dob falának s aztán, mikor az állító gyerek felhajította a dobba, az unott dongást, amivel visszajött a lejtős facsatornán a többi golyók közé. A kuglipálya fedett végében, ahol az emberek mozogtak, a léceken régi meg friss krétaírások voltak: Kircsi Jakab ekkor meg ekkor kilencet ütött és egy hordó sört fizetett. Gargya Pál ekkor meg ekkor kilencet ütött és egy hordó sört fizetett. Pontosak voltak ezek a dátumok, év, hónap, nap, ahogy a történelemben a csaták és a békekötések emlékét őrzik. Ó, hogy emlékszem Kircsi Jakabra, a vörösnyakú, nagy mészárosra, aki télen-nyáron csizmában meg ujjasmellényben járt és Gargya Pálra, a zúgó hangú papra, meg az egész falusi intelligenciára, amely a kuglinál összejött. Hallom emlékezetemben mindenkinek a hangját, látom arcukat, kalapjaikat, ruházatuk színe nem fakul emlékezetemben, tajtékpipák és szivarszipkák formái jutnak eszembe, ezüst óraláncok és furcsa nagy nyakkendőtűk fénylenek vissza előttem, hallom egy-egy embernek a kacagását, szavajárását, tudom külön-külön tempójukat a kuglizásnál, karok lengését látom, kezeket, melyek emelgetik és tapogatják a poros golyókat, kisebb-nagyobb, könnyebb meg nehezebb golyókat, látom leguggolva az embereket, amint kigurítják a golyót a deszkán, emlékszem Cseke gazdára, aki egyenesen állva

hajította el a golyót, mert olyan nagy hasa volt, hogy nem tudott lehajolni. A golyó a feleúton letért az egyenesről és ártatlanul gurult a pálya szélén a dob alá. Cseke gazda káromkodott egyet és leült. Söröspoharak koccantanak és krajcárok, hatosok, néha forintok csengenek az asztalon.

Vasárnap délelőtt az egész község a fogadó udvarán volt, milyen zaj, milyen izgalom és ünnepélyesség volt ilyenkor a kugli körül, hogy szaladgált ki és be a púpos pincér mind a két kezében sok sörösüveggel. Emlékszem egy fényes, meleg vasárnap délelőttre, a piac felől zúgott a harang, az udvaron egy asztal körül kártyázó parasztok ültek, mind meg voltak beretválva s tiszta, ráncos gatya volt rajtuk, az intelligencia meg a kuglizóban gyűlt össze és megalakították a krigszpártit, két táborra oszoltak, felírták a nevüket egy táblára és zajosan és boldogan folyt a játék. Ott ácsorogtam, néztem a kuglizást, gyermek voltam s úgy éreztem, hogy a kuglizás az emberek legkomolyabb és legszebb dolga, s hogy ezek az emberek örök időktől fogva itt kugliztak e fogadó udvarán, mindig így néztek ki, mindig ebben a ruhájukban jártak és mindig ebben maradnak és örökké élni fognak és örökké itt fognak kuglizni vasárnap és ezek a legfontosabb emberek a világon. Hogy lett vége ennek a krigszpártinak . . .

A császárszakállas postamester nyolcat ütött, nyolc fabáb összedőlt, csak a király maradt

a helyén, a középen, elesett alattvalói fölött. A postamester pártja vígan kiáltozott, a nyolcat felírták, a császárszakállas postamester összecsapkodta poros tenyereit s egy hajtásra megivott egy pohár sört. Az ellentábor következett. Az első, második, harmadik játékos egymásután nekimentek a királynak, egyik se ütötte el. A golyók mérgesen szaladtak fel a dobba, a fabáb-király olyan érzéketlen gőggel állott a helyén, mint az igazi királyok. Szojka úr jött, Szojka úr hajolt le a golyók közt megkeresni a magáét. Szojka úr a községházához tartozott, mindig bőrkamásniban és vadászkalapban járt, a kalapján hátul serte csüngött, a hajából a füle mellett keskeny barkó sétált le az arcán s belébujt a gallérjába. Ha egyet szívott a cigarettájából, sokáig, sokáig jött a füst a két orrlyukán. Szojka úrnak biciklije volt, mindenüvé biciklin ment, néha körbe-körbe biciklizett a piacon s a két karját keresztbe tette a mellén. Szojka úrról, mint a legjobb kártyásról, billiárdozóról és kuglizóról beszéltek a faluban.

Szojka úr kemény és nehéz golyóval szokott dobni. Felvette a nagy golyót, tapogatta, becézte a két tenyerében, míg a szeme mereven és mérgesen nézte a királyt. A pártja becsületéről és a betett pénzről volt szó. Az orrából lassan folyt a füst, pedig a cigarettát már letette az asztal szélére, mikor rákerült a sor. Szojka úr lekapta a fejét, egy nagy kört csinált a karjával a levegőben, hirtelen leguggolt és

dühösen kivágta a kezéből a golyót. A golyó lecsapott a deszka végébe, felugrott, a levegőben repült és egy jaj, egy kurta és gyenge jaj hallatszott.

Két parasztember ment a dob mellé, fölemelték a földről az állító gyereket. Az intelligencia is odagyűlt, az emberek egymásután lehajoltak. A kis parasztfiút megint letették a földre, mert becsukta a szemét és elnémult. Egy ember beszaladt a fogadóba, egy másik ember emelgette a nehéz golyót és magyarázta, hogy nem csoda, ha betörte a gyerek mellét. A halott gyereket, akinek senki se tudta a nevét, kivitték a fogadó udvarából és nagy csend lett a kuglizóban. A golyók hallgatva bujtak össze és a király mozdulatlanul állott a helyén.

Kálmán a hajón. Egy nagy Cunard-hajón ülök, olyan hajón, amelyik Fiumétól New-Yorkig megyen és vagy kétezer kivándorlót visz a mi kis hazánkból a nagy Amerikába. Alapjában véve mind kivándorlók vagyunk, akik ezen a hajón utazunk, az első osztályú utasok is, akik csak Nápolyig, vagy Algirig megyünk, minket is egy örök nosztalgia hív el hazulról, életünk távoli örömeit keresgélni. Mindenütt szép az élet, ahol még nem voltunk, s vándorlunk, utazunk, szaladgálunk, hogy mindenütt a helyszínén

győződjünk meg az ellenkezőjéről. Jaj, ne beszéljünk az életről, mert akkor sohse lesz vége ennek a cikknek. Kálmánról beszéljünk már, akinek a nevét cégérül tűztem irkafirkám fölé. Egy nap a kivándorlók fedélzetén nézelődvén, egy szmokingos cigány embert látok őgyelegni a parasztok, tótok, olájok között. A hóna alatt a muzsikája hallgatott, a cigány ember után egy kis cigány fiú csavargott, annak a hóna alatt is egy kis muzsika. Lehet, hogy a kis hegedű a fia a nagyobbik hegedűnek, mint a cigánygyerek a cigány embernek.

Megfogom a cigányt.

— Te cigány, hát te is Amerikába mégy ?

— Hamerikába, tekintetes uram, Hamerikába kezit csókolom, — örült a cigány.

— Honnét jöttök ?

— Shí-Sáprúl kérem, ez az én fiam itt.

— Süly-Sápról ?

— Shí-Sáprúl, Shí-Sáprúl. Az én fiam ez, Hamerikába megy ez is.

— Hát oszt mért hagytátok ott Süly-Sápot ? Nem muzsikáltatnak Süly-Sápon ?

— Nem muzsikáltatnak. Nem jó Shí-Sápon. Nincsennek urak Shí-Sápon.

— Nincsenek urak ?

— Nincsen, tekintetes úr, csak jegyző meg tanító meg pap, hurak nincsennek.

— Ki az úr te cigány ?

— Ha kinek cigány kell. Nem jó Shí-Sápon.

— Hogy hínak ?

— Kálmán, tekintetes úr, Kálmán vagyok én.

A vezetéknevét nem mondja, tán nincs is szegénynek.

— Hát a fiadat?

— Haz is Kálmán, haz is csak Kálmán. — Apai pajzánsággal lerázza a kis cigány töredezett keménykalapját a szemére.

— Hol fogtok Amerikába muzsikálni?

— Ha magyar kocsmába. Ha sógorom is ott muzsikál már. Hördögnek híjják, mer olyan fekete ha sógorom, mint az ördög. Ha feleségem is jön Amerikába. Odale pipál az ágyon, mert beteg.

— Na Kálmán, gyere oda a kémény tövébe, osztán húzzál nekem valami szép sülysápi nótát.

Nagyon örül Kálmán, rögtön stimmel, a nagy hajókémény alatt rákezdi:

Uncili, smuncili, drága kis pofám... még pedig olyan hamisan, amilyen hamisan csak cigány tud játszani.

— Ne ezt húzd Kálmán, sülysápi nótát húzzál.

— Shí-sápit? Shí-sápit, shí-sápit. — Elkezdi játszani a Hulló falevél című szerzeményt.

— Ne ilyet, Kálmán, magyar nótát.

— Hagyar nótát, tekintetes úr, hagyar nótát. — Gondolkozik, stimmel, elindítja a magyar nótát:

Gimbelem, gombolom,
Légy enyém...

— Hiszen ez se magyar nóta, Kálmán. Igazi magyar nótát játsszál, régi magyar nótát, Kálmán.

— Higazi régi magyar nótát? — lelkesül fel Kálmán, az álla alá rántja a hegedűt és rázördíti:

Palkó, te drága rajkó, ajajajajjaj...

— Ez már döfi, — mondom, miután fáradtan végighallgattam a kuplét. — Hát a fiad tud-e már valamit?

— Haz is tud mindent, tekintetes úr. Hakár az apja.

— No, kis Kálmán, húzd el nékem azt, hogy hát Szeretnék szántani...

— Tud az én fiam finomabbat is, hakár az apja, tekintetes úr, hakármit elmuzsikál az.

— Csak azt játszd fiam, Szeretnék szántani. A cigánygyerek hátratolja a keménykalapot a hajára, a mellének támasztja a kis muzsikát, lesüti a szemét s félénken, lassan, cifrázás nélkül nyávogja a rossz fia-hegedűn a legszebb magyar dalt. Sok nép csődült már a kémény köré, most az egész fedélzeten megmozdítják az ácsorgó magyarok a fejüket, heverők felülnek, a korlátra dűltek kiegyenesednek, errefelé bámulnak, szimatolnak, lépegetnek. Szeretnék szántani. Megy a hajó, köröskörül a kerek tenger, fölötte a kerek ég, messzire, messzire, ahol a felhők lehajoltak inni a tenger szélén, egy másik, halovány kis hajó is megyen, a jó Isten tudja hová.

Nem mintha nem lennének eléggé fájó problémák hazámban, s nem lennének szép számmal szerencsétlen emberek személyes ismerőseim között, de nagyon, nagyon sajnálom e bajos esztendő elhervadt őszében bolyongó ősz Ferdinándot, aki e sorok írása közben még királya Bulgáriának, de mire e sorok befejeződnek s borítékba záródnak, talán már hírt kap róla, hogy nyugalomba vonulhat. Az elkergetett uralkodók legnyugtalanabb nyugalmába. Mennyi nyomor és boldogtalanság van a világon, ugyebár, és a természettől kapott nagy porció részvétből, ami az emberiség használatára van a lelkemben, igen sokat foglal le magának e napokban ez az egy ember, Coburg Ferdinánd. Mi lenne rajta olyan nagyon sajnálnivaló, ha le is muszáj mondania a trónról, még mindig van szerető családja, van kastélya és nagy birtoka Magyarországon és széles vadászterületei, nagy magánvagyona, főrangú társasága, élhet az ínyencség kellemeinek, örülhet autó-utak izgalmas frisseségének, gyönyörködhet ápolt lovak iramában s fajkutyák boldog marakodásában, üdítheti érzékeit nemes szivarok és borok bouquet-jában, sétálhat a gyönyörű és alázatos szőnyegeken, tekintetét szórakoztathatja a falaira akasztott mesteri festményeken, s ha az egészsége is jó, még mindig tűrhető öregséget élhet ezen a tökéletlen világon.

Miért sajnálom úgy Ferdinándot, mikor olvasom, a birtokáról Bécsbe utazott, Bécsből Schönbrunnba, Schönbrunnból Bécsbe és meg-

látogatta királyunkat és meglátogatta a trónörökösünket és főhercegeinket.

Erős a gyanum, hogy magam helyett sajnálom Ferdinándot is, mint annyi mindent a világon. Nem fáradt termetét és őszült szakállát látom, hanem valami csalódott s rémült ifju embert érzek Ferdinándban, aki nem tud mihez fogni, aki oly szerencsétlen, amilyenek csak fiatal lelkek lehetnek, akik teli vannak ábrándokkal és tervekkel, de valami hibát csináltak, vagy valami igaztalanság esett rajtuk, ami lehetetlenné teszi életüket. Ez a Coburg herceg élete programmjának Bulgáriát választotta, s eltöltötte férfikorát Bulgáriával, hadsereget, ipart, gazdaságot, iskolát egymás után és mindig jobban csinálni, az ország fejlődésével fejedelemből királlyá, királyból cárrá, cárból európai uralkodóvá lenni... s most, mikor az akart lenni, leszakadt életének ive. Mintha semmit se ért volna el eddig, oly megsemmisítő ez a bukása, amely legfiatalosabb, legszenvedélyesebb élanjában sujtotta.

Nem az élete végén higgadt ambíciókkal tervelő férfi Ferdinánd, hanem az éveit nem olvasó, nem tudó fiatal hős hatását teszi, aki egy fölvételen, amely az első balkán háború alatt jelent meg róla, egy meghódított vár fokán áll automobilos öltözetben, s tábori látcsövét szeme elé tartva, messzi néz a kopasz vidéken, mintha a végtelen felé tekintene.

Hibát csinált, elbukott, vége. Meztelen, szegény ember, akinek semmi se fog jól esni többet.

Ő is a maga fájdalmán át látja a világot, mint aki a vidéki üveges tornácon ül, s a tornác sárga üveglapján át néz ki az üde reggelbe, amely a sárga üvegen ár elborult, vigasztalan alkonyatnak látszik. Ezt a gyönyörű hasonlatot Gustave Flaubertnek egy nőhöz intézett leveléből hozom, amely levelet sokszor elolvastam már összegyüjtött levelezésében, s Flaubert nevét irodalmi tisztességből idézem, meg hogy én is hivalkodjam egyszer előkelő összeköttetéseimmel.

Helén. Konflisban vonultam az éjszaka a Lipótkörúton. Tudtam, hogy ott visz a kocsi, de nem láttam semmit a Lipót-körútból, mert a konflis két ablakát fehér függönynyel lepte be a fagy s a függönyön jégvirágok hideg hímzése látszott. Milyen gazdag a tél, lám, virágai is vannak és pazarul szórja virágait, még a konflis ablakainak is jutott belőlük. Néha az utcai lámpa átdereng a befagyott ablak homályán, olyankor egy félpercig tisztán látszanak a jégvirágok jégágaikkal s jégleveleikkel. Milyen csodálatosak. Tán csak Ausztrália flórájában találni ilyen formájú virágokat, vagy a tengerek fenekén, vagy csak álmunkban láttunk ilyen növényzetet a lefesthetetlen mezőn, amelyen lehetetlen boldogsággal a lelkünkben jártunk valami kifejezhetetlen dalt énekelvén, amelynek csak édessége van, s hangjegyei nincsenek. Talán a másvilág

kertjében virulnak a rokonai ezeknek a jégvirágoknak, melyeket itt látok a konflis ablakán. Zörög a kocsi, egyszer csak megáll, kinyitják az ajtót, a Margithídhoz értünk, jegyet kell venni. Beleteszek húsz krajcárt egy nagy fekete pamutkézbe, az ajtó becsukódik. A konflis zörren megint, azután újra megáll. A ló patájának kemény és szabálytalan koppanásait hallom. A kocsis nagyot suhint az ostorral :

— Gyű !

A kocsi jobbra-balra mozdul, de nem megy tovább. Látom a kocsis homályos nehéz alakját felemelkedni a bakon, az ostor kettőt-hármat suhog, a kocsi mozdul, de inkább hátramegy, mint előre. A kocsis megint sujt s elordítja magát :

— Nyee ! Helén !

Tudom, miről van szó, a ló nem akar a hídra menni. Suhint az ostor, s hallom a kocsist megint :

— Helén !

A kocsi egy helyben tántorog, mint a részeg, én nyugodtan ülök benne. A ló nem akar a hídra menni. Hát osztán ? Majd csak rámegy. Vagy nem megy rá. Mindegy nekem. Nézem a jégvirágokat.

— Helén !

Helénnek híják a lovat. Miért nevezték el Helénnek ? Nem megy a hídra. Ágaskodik, csikargatja a patkóját a síkos kövezeten, farol, tolja a kocsit visszafelé.

— Helén ! Nynyeh ! Helén !

Veri a kocsis a lovat. A kocsi körbe kezd forogni. Ráérek.

— Helén ! Helén !

Suhog az ostor, azután visszafordul a kocsi, megyünk egy kicsit visszafelé a Lipót-körutra, hirtelen megint visszafordulunk a hídnak, a kocsis áll a bakon, emeli az ostort :

— Gyü ! Gyű Helén !

Nem használt a ravaszság, ahogy a ló megérzi a faburkolatot, megint megáll.

— Helén !

— Mi lelte most ezt a lovat ? Tudhatná, hogy a ló nem élhet a maga ízlése szerint s akárhogy fél a hídtól, muszáj rámenni. Megtanulhatta volna már szegény.

— Helén !

Ülök a nyugtalan kocsiban, a Helénről eszembe jutnak más női nevek, a nőkre gondolok, sóhajtok. Szemem a jégvirágokra mered s az jut eszembe, hogy ha most elkezdenék sóhajtozni, a sok langyos sóhaj felolvasztaná ezen az ablakon a jégvirágokat, azután a másik ablakhoz dülnék és annak a jégvirágait is elhervasztanám sóhajokkal, mind a két ablak síma lenne és a mellem még mindig teli volna sóhajjal.

— Helén ! Hogy az a jó Isten . . .

Az ostor suhog, a kínlódó kocsis körül egy kis hangos tanakodás támad. Egy jegyszedő a lóhoz megy, megfogja a száját, vezeti, húzza előre. A kocsis áll a bakon, nagyokat húz a ló hátára, gyű ! gyű ! gyű ! — azután látom visszaereszkedni alakját, leült, a kocsi rendesen zörög. Helén kocog a hídon.

Ez a pár nap

a sáré, a lágy, jellemtelen és ragaszkodó sáré, amelyet nem kedvelünk, pedig a mi kedvünkért elhagyja hatalmas szülőjét, az anyaföldet és vidoran szalad fel gördülő kocsink kerekére, talpunk alá alázkodik, hozzátapad és nyaldossa cipőnk orrát, boldog, ha a nadrágunk szegélyéig fölhízelegheti magát. Csudálatos valami a sár, mint minden ezen a világon, én bámulni tudom, micsoda kifürkészhetetlen rajza van a sárnak a járdán, ezer meg ezer belétaposó cipő formálja s változtatja, s a sár egy-egy pillanatig őrzi a fölötte siető, sétáló, tétovázó és vánszorgó emberi lépéseket. Megállok egy percre az aszfalton, hogy nézzem a sár furcsa térképét, amely a hold fotografiájához hasonlít szabálytalan ösvényeivel, repedezéseivel, vékony árkaival, s hosszú, össze-vissza hegyláncaival. Meg vagyok lepődve, s szinte hálás vagyok a sárnak, mert utolsó két-három lépésem nyomát még kiveszem benne, íme, mégis élek és itt járok a földön, a föld megmutatja lábam nyomát, mégis vagyok valaki vagy valami, hiszen egyet léptem és az meglátszik a földön. Ez valami biztos, aktív dolog és az életnek édes és riasztó öntudatával tölt el.

Sokszor úgy járok az emberek közt, mintha nem is élnék, az ismerősöket elfelejtem üdvözölni és a nekem köszönőkre habozva nézek és későn köszönök vissza, mikor elhaladtak már és meggyűlöltek büszkeségemért. Nem hiszem az utcát, amelyen megyek, a kocsikat és az embereket, akiket látok és nem hiszem maga-

mat, úgy sejtem, hogy mindazt, ami körülöttem van, és mindazt, ami az életben történt velem, valaha nagyon régen olvastam valami nagyon nagy könyvben, amelyet elvesztettem.

Sár van. A hó elolvadt, egy kis eső esett, a levegő megjuhádzott, jön a tavasz. Ez a boldog és fájdalmas, gyerekes és misztikus évszak a sárral kezdődik. Sár van a város kövezetén, meg a liget utjain, ahol járnak az emberek, de ez nem az igazi sár. A sár a vidéken van, az országúton, amelyen a paraszt szekerével-lovával kínlódik előre most a hűvös alkonyatban a részvétlen puszta fák között, meg a falvak utcáin, ahol nincs kövezet, se palló, s a népek az esti sötétben, mint egy breugheli képen, meggörnyedve járnak, keresik a földön a letett téglákat, s nyomorék ugrásokkal kerülik a mély sarat, amely lefogja az ember lábát, mint a hinár a vízben. Hogy el van lágyulva, gyöngülve az anyaföld a gyönyörű, gyötrelmes, szent tavaszi újulás előtt. Elmult a tél, sár van, tavasz lesz. Megyek, lábam alatt sár, fejem fölött a végzet, jobbra-balra a világ, hátam mögött a bánat, előttem a reménység. Elmulik az ősz, azt hisszük, hogy majd a télen boldogok leszünk és elmulik a tél s azt hisszük, hogy majd a tavasszal . . .

Este az utcán. Tíz óra, annyit mutat a hirdető-oszlop tetejére szerelt nagy kerek óra, amelynek a cifferblattját villanynyal világítják. Az ember azt hiszi egy pillanatra, hogy valamelyik külföldi nagyvárosban bolyong, mert ezeket az órákat nemrégen honosították meg Budapesten. A boltokat bezárták, a kirakatok nagy tarka üvegszemei lezárultak s alusznak a rollók unalmasan vonalzott sötét vaspillái alatt. A rollók bánatát egy-egy világos helyiség vidítja, utcai buffet, cukorkabolt, cukrászat, amelyet még nem zártak be. A Rákóczi-úton állok. Egy lépésnyire, a járda meg a villamos sínje közt gyümölcsös asszony piszmog az asztalkája mellett, oly kicsi asszony, mint egy gyermek, semmi formája nincsen, derékig egy rakás fakó szoknya, mint egy rőzsecsomó, derékon felül egy nagykendő, amibe belekötötték valamit. Az ember ráér, belenéz a nagykendőbe, egy kis háromszögletű nyílásból, hátul valami olyan látszik kifelé, mint egy ember arca. Mily öreg arc, mily szűk, mily kicsi és élettelen. Ez a meg-megmozduló batyu egy öreg asszony, volt javakorbeli asszony is, azelőtt meg menyecske, valamikor leány és apró leányka . . . borzasztó. Az asztalkán alma, körte, olasz mogyoró, szilva meg malagaszőlő-foszlányok s néhány elzüllött cukorka. Az öreg asszony papirost hajlít, úgynevezett staniclit csinál belőle. A villamosok csengetnek s tűnnek egymás után, nem sokan ülnek most a villamosokon, ilyenkor már otthon

vannak, vagy még a színházban ülnek. A kávéház teli van, telisteli, úgy ülnek a népek a nagy ablakok mögött a fényben, mintha zsúfolt villamoson ülnének. Az ember szinte várja, hogy a kávéház elinduljon, s elvigye valahová a benne ülőket. Vagy ez volna a céljuk, így ülni, ülni a kávéházban? A kávéház hátsó sarkában a cigányok játszanak, a régi szép magyar élet vidám kísértetei. A járdán emberek vonulnak, családok, párok, magánosok. Kerepesi-úti arcok. A kerepesi-úti emberek nagyon lehangolók. Egy nagy kórház, egy nagy mozi, meg egy nagy színház áll egymáshoz közel, mint szövetségesek, vagy mint ellenségek. A színház körül sok a kocsi, néhány autó is áll itt, ilyenkor Budapesten premiére van. Mily szépek a színház előtt álló lámpaoszlopok, amelyek az ünnepélyes, tejfényű lámpalabdákat markolják a magasban. A nagy mozi ragyog, mint valami pillangószörnyeteg. A nagy kórház sápadt nyugalomban áll ijesztő fölényben. Odafenn az égen a rengeteg csillag leskelődik le az utcára. Vagy nem érdeklődnek irántunk? Nem mulattatja őket a mi világunk és a járás-kelés idelenn? Tán csak a hiúság vonzotta őket az ég ablakaiba, hogy mutogassák magukat minékünk? De tán nem okoz örömet nékik a mi bámulatunk. Nem hiszem, hogy ilyen nevetséges érzéseik volnának, mint ragyogni, tetszeni vágyni, hódítani. Bizonyosan csupa jóságból jelennek meg nekünk esténkint, hogy gyönyörködhessünk bennük. A jóság a legelőkelőbb érzés, s azt hiszem, az

isten birodalmában odafenn a jóság az egyetlen udvarképes tulajdonság. Eszembe jut egy valamikor kedves könyvem írója, Xavier de Maistre, aki azt mondja egy helyen, hogyha ő király lenne, rendeletben parancsolná meg minden alattvalójának, hogy minden este, mikor az ég csillagos, legalább egy félóra hosszat felfelé nézzenek az égre. Őröket állítana a legkisebb faluba is, hogy ellenőrizzék az embereket és szigoruan megbüntetné, aki egy este nem nézte a csillagokat. Milyen bolondság. Ez a francia író régen élt s nagyon rosszaknak tartotta az embereket.

Velence. Mit csináltál már megint, Halál? Ó Halál, vén barátom, magas, szikár, fekete agglegény, akit oly szívesen üdvözlök, mikor magányos sétáimon szembekerülsz velem, megemeled fénytelen, meredek cilinderedet és hozzám szegődöl. Milyen jól ki tudom magam diskurálni veled a világról, mennyi türelmet, elnézést, jóságot tanultam tőled, mennyi sóhajt hessegettél el ajkaimról s láthatatlanul sétálván mellettem fák közt vagy zajos utcákon s hallhatatlanul beszélvén hozzám, bölcsebb vagy Tolsztojnál, nagyobb költő vagy Göthénél s szellemesebb vagy Chamfortnál, Heine-nél és Wide-nál. Nekem csak te tudod megmagyarázni az életet s felőle megnyugtatni, a tiszta életöröm ópiumát is

te adod nekem s olykor csókom fölé hajoltál és megszázszoroztad. Barátom lettél s bizalmasodnak érzem magamat . . . de kérlek, mit csináltál most Velencében ? Ötven embert, akik a vidám fehér vaporettón sütkéreztek, beléfullasztottál a vízbe. A Lidóról Velencébe akartak menni. Egy pár percre szálltak a kis hajóra. Kirándulók voltak, vendégek, üdülők, látogatók. Mi köze ilyen kis vaporettónak tehozzád, nagyszerű Halál, se a nagyságában, se a szerkezetében, se útja hosszúságában és céljában semmi ambició, erőszakoskodás, semmi nyugtalanság, semmi különösebb vágy nem volt, ami a végzetet ingerelhetné. Szerény, kiváncsi, egyszerű, nyugodt teremtmények könyököltek a fedélzet korlátaira, akik egy pár napocskát vagy hetecskét akartak pihenni, üdülni, szórakozni Velencében, ők is szórni akartak egy kevés morzsát a Márk-téri galamboknak, föl akarták emelni a fejüket a Campanilét méltányolni és csudálni akarták a Canale Grande palotáinak renaissance ékeit s el akartak merengeni a falak alján, amelyet a víz oly zöldre mosott, mint a sötétzöld selyem. Belé akartak ülni a gondolába, amelynek eleje bölcsőre, hátulja koporsóra emlékeztet, s a közepén az élet kurta boldogsága vonul, a boldogság, amely ott szorul két jobbkéz egymásba fonódott ujjai közt, s meglapul két egymáshoz hajló fej hajzata között és ott ragad a szemek összeért pillái közt, mikor lecsukódnak.

Ó Halál, én is rejtegettem még egy ifjonti ábrándot a gondoláról, amelyben egy nő szivére

téve homlokomat, érzem Velencében a sűrű édes semmit, a boldogságot. Már nem lehet, mindig eszembe fog jutni, amit most csináltál Velencében, Halál, az ötven kiránduló, akiket megfullasztottál Velencében. Nem értelek, Halál, nem értelek... nem néztél a lábod alá? Mért bántottad ezt az ártatlan, könnyű vaporettót, amely a szegény földi szórakozást szállította. Ugy kell egy kis Velence e kedves, jóhiszemű közönségeseknek. Ezt észre se kéne venned, el kéne nézned, helyeselned kéne s elszórakoznod rajta. Nem ismerek rád, Halál, jó barátom. Oktalan gonoszságnak látszik, amit most műveltél, lelketlen csínynek. Izetlennek, neveletlennek érezlek ma. Utálatosnak.

Süt a nap. Az omnibusz oldalán felragyognak a reklámtáblák betüi, az ablakok szikráznak, a házak sárga falai mosolyognak, szinte világítanak, ajkaink mohón nyílnak lélekzetet venni, az égnek az az olcsó, boldog kék szine van, mint a kirakatban a selyempaplannak... csak egy pár napja, hogy korcsolyáztam, meg a hídra könyököltem nézni a befagyott Dunát, meg az alkonyat hideg homályában jártam a lemondás hízelgő fájdalmával lelkemben és csudálkozva nézek körül a szép időben, képzeletemet szédíti az örök idő körhintája, amelynek édes és keserves zenéjű forgásában megint a tavasz képe jön a szemem elé. Milyen szép idő van, a rikkancs

gyorsabban szalad és hangosabban kántálja a lapokat, a kocsis emelgeti az ostort, suhogtatja és csettintget a nyelvével a lónak, a ló szalad, mert jól esik neki, a fáradt kocsi is könnyebben gurul, a hordárok sapkáján az életöröm piroslik. A neuraszténiások rosszul érzik magukat, türelmetlenek, éjszaka sokat sóhajtanak és sírnak is egy kicsit, ha tudnak. Oh, én nem akarok magammal foglalkozni, szégyellem eltünő életem gondjait, kínjait, kényességeit a föléje boruló végtelen kék ég alatt és a nap sugarainak édes zápora alatt, magamat, mint egy véletlen pelyhet fuvom el lelkemről és mélységes megindultságban érzek együtt egy szegény világgal, amelynek a jó isten megint engedélyezi a tavaszt.

Hogy szeretlek, szegény földi öröm, mely fölserkensz a tavaszt harsonázó napsugaraktól, áldottak legyetek ápolatlan és mosdatlan kezek, amelyek az utcasarkon az ibolyacsokrot nyujtogatjátok, áldottak legyetek mennyországba vágyakozó piros és kék luftballonok, áldottak legyetek elkínzott, ráncos arcok, amelyek az utcán zölden mosolyogtok a rátok eső napfényben, áldottak legyetek kapualjban sütkérező nyomorékok, akiknek a lábaszára csomóban végződik, áldottak legyetek napszámosok, akik a fának támasztott létrán álltok és vagdaljátok a fölösleges ágacskákat, áldottak legyetek elmélyedt kereskedősegédek, akik a nyitott kirakat előtt a nyakkendőket aggatjátok a vékony rudakra, áldottak legyetek nikkelnyelű olcsó sétapálcák és hiú lilanyakkendők és neveletlen

ízlésű tarka mellények, áldottak legyetek irodába siető kis szüzek gyönge mellecskéi és vékony lábacskái, amelyeknek tündéri vonala most hajlik, áldottak legyetek zokogó verklik oldalára pingált álomvárak és elfoszlott rococcoidyllek, áldottak legyetek pesztrák, akik kizörgetitek a gyerekkocsit a sétatérre, áldottak legyetek sáros labdák, melyeket üres telken a nyomorúság gyermekei rugdosnak, áldottak legyetek kis padok a kórházak udvarán, áldottak legyetek olajos papirral ragasztott ablakok, amelyeket ki lehet nyitni, áldottak legyetek fehérsapkás kávéfőzőlegények, akik éjjel kiállotok az utcára cigarettázni, áldottak legyetek árva szerelmes párok, akik estefelé kimentek a ligetbe sétálni, derékon ölelve egymást. Áldottak legyetek vén koldusok és fiatal csavargók, akik az országuton mentek és leültök az alacsony mértföldjelzőre a csizmátokat lehúzni. Áldottak legyetek gyámoltalan juhok, akik fölemelitek a fejetek és egymás felé bégettek és loncsos kutyák, akik marakodni kezdtek, áldottak legyetek pondrók a nyirkos pincében a hordók alatt, kik megérzitek, hogy a poros pinceablakon lesüt a nap. Áldottak legyetek fagyott magocskák a föld alatt, akik puhultok, dagadtok, kínlódtok és fölhasadtok és szűzi zöld füvecskét hoztok világra. Áldott légy mindenféle dudva veteményes kertben, szántóföldön, árokparton és szemétdombon, melyeket kiszurkálnak, kitaposnak, elpusztítanak mindig, mégis kijönnek a földre, egy kicsit élni akarnak ők is, mert süt a nap.

Tartalom.

Kis cikk a szeretetről 5
Újesztendő, vígság-szerző 8
Éjfél 10
Jégpálya 12
Scott kapitány 16
Hogy mulatnak 19
Magyarországból jövök 21
Tiszta mult a kiadóhivatalban 24
Földalatti 27
Sóhajok az orosz ballet körül 29
Vasárnap délután 32
Pathé-Journal 34
Egy másik ember 38
Krisztus a fájdalom útján 42
Husvéti séta 45
A halál a bábszínházban 48
Gyermeknap van 54
Néha olyasmit érzek 56
Egy úr a konflisra ül 59
A minap délelőtt 64

Szerelmi levelező 66
Menet 70
Egész héten a suffragette-ekbe 72
Anzikszkártya 74
Affér 81
Szeretek őgyelegni 85
A Ganz-gyárban 86
A kávéház fülkéjébe 89
Egy gyöngysor híre 94
Bizonyára te is 96
A nők... 98
Eugénia és Emilia............................ 101
Vasárnap 106
Nyáron elmegyek az uszodába 109
Állatmese 111
Nyár 113
Pest 117
A kacsa 119
Tegnap, 1913 augusztus 125
A kávéház fülkéjében........................ 127
Tízéves találkozó 131
Nyár van még................................. 134
Árva Pál 136
Pégoud 140
Tegnap bezártak 143
És fölemeltem a pálcámat 145
»Keresem az Istent« 147
Ma Budán adtam rendez-vous-t........... 150
Falevél 152
Tegnapelőtt este............................. 155
Fürdőlevél.................................... 158
Az isztriai rabok 163

Szafonoff 165
Egy civilembert 168
Remélem, senkit se 170
Hold 173
Téli emlék 176
Francia dal 179
A kuglizó 182
Kálmán a hajón 186
Nem mintha nem lennének 190
Helén 192
Ez a pár nap 195
Este az utcán 197
Velence 199
Süt a nap 201

